

LITERE

REVISTĂ LUNARĂ DE CULTURĂ
A SOCIETĂȚII SCRITORILOR TÂRGOVIȘTENI

Anul IX, Nr. 5 (98) – mai 2008

Febra de mai

Ne aflăm, în perioada în care întocmim numărul de față al revistei, în plină campanie pentru alegerile locale și suntem supuși unui adevărat și complex asediu vizual și sonor. Voci căutat drăguțe și catifelate ne întreabă, insinuant, la telefon, cam cu cine am avea intenția să votăm sau ne consultă asupra chestiunilor pe care le-ar avea de rezolvat candidații, în cazul în care ar fi aleși. De pe toți stâlpii, de pe toate gardurile, de pe toate clădirile chipurile candidaților ne îndeamnă să le dăm votul lor, pentru că doar așa... Ne sună la ușă băieți simpatici, îmbrăcați în tricouri de culoarea partidelor, și ne oferă pungi electorale în care se află materiale propagandistice, pixuri, brelocuri, agende, toate cu numele și sigla uneia sau alteia dintre formațiuni. Să tot avem, noi, locuitorii plaiurilor mioritice, atâtea chei de mașini și de case câte brelocuri am primit de la cei care ne-au vrut și ne vor fericirea! Mașini cu steagurile diverselor partide străbat străzile orașelor sau ulițele satelor din zori până-n noapte și ne promit prin megafoane că reprezentanții acestora, și numai ei, vor face să ne meargă mai bine.

De promisiuni nu ducem lipsă, nici de fraze, nici de intențiile cele bune, cu care se spune că ar fi pavat chiar drumul către infern. Privind unele liste electorale și văzând unele figuri ne cam cuprinde însă, pe noi, aștia, alegătorii, numiți de ei, candidații, simpli cetățeni, îndoiala (dacă mai e loc de una nouă!) că lucrurile pot fi schimbate cu adevărat. În calitatea care ne face să ne exprimăm aici am atrage, totuși, atenția că se vorbește mult (și pe bună dreptate) despre problemele sociale și urbanistice, dar mai puțin sau deloc despre cultură și literatură, cenușăresele dintotdeauna ale discursurilor politice și electorale.

Este, așadar, momentul să mai subliniem o dată faptul că literatura se află în criză. Că ne-am vindecat de mult timp de iluzia că, odată scăpată de cenzură și de controlul ideologic al comuniștilor, ea o să înflorească și o să crească precum fiul de împărat din poveste. Mulți considerau că tirajele oarecum restrictive de odinioară le îngrădea accesul către public, dar au ajuns azi să creadă că au visat cele trezeci de mii de exemplare ale unui roman, ori cele o mie ale unui volum de versuri sau de critică literară. Și, mai ales, ajung să creadă că au visat că tirajele cu pricina s-au și vândut.

Sigur, s-a întâmplat, între timp, ceva care a provocat această criză a întregii literaturi (pe care câțiva naivi sau câțiva interesați o contestă). Și nu s-a întâmplat cu emițătorul, ci cu receptorul. Literatura (dar și alte arte) se confruntă, din o mie unu de motive, cu o lipsă de audiență fără precedent, care amenință s-o facă, pur și simplu, să dispară. Prezumtivul cititor este disputat și câștigat de alte tentații, iar scriitorul ajunge să vorbească singur. Trebuie spus că aici e necesar să se intervină – și aceasta mai ales la nivel local, în spiritul descentralizării, care trebuie bine și eficient înțeles și în domeniul pe care, cu donquijotescă înverșunare, continuăm a ne manifesta. Cititorul trebuie, treptat și cu răbdare, recâștigat. Scriitorul trebuie sprijinit în această acțiune și ajutat să existe. Din fericire, la Târgoviște (dar și la Găești ori Pucioasa, poate și la Titu, Moreni sau Fieni) cultura și literatura găsesc o reală înțelegere. Ar fi să dăm dovadă de ingratitudine dacă n-am recunoaște, de pildă, sprijinul oferit revistei noastre sau Societății Scriitorilor Târgovișteni și proiectelor sale. Dar și altor proiecte. Trebuie să le spunem, însă (că tot ne întreabă reprezentanții dumnealor în chip repetet ce probleme am vrea, la o adică, să rezolve), celor care vor fi aleși sau celor care vor fi realeși că este loc (și, mai ales, că ar fi nevoie) de mai bine. De mult mai bine.

Tudor Cristea

Proiecte editoriale la Societatea Scriitorilor Târgovișteni

12 mai 2008 la sediul SST. Scriitorii George Coandă, Mihai Stan, Mihai Gabriel Popescu, Florea Turiac și Grigore Grigore au fost gazde pentru oaspeți din Târgoviște – Bulgaria. 25 de bibliotecari și scriitori din țara vecină au ținut să cunoască de la sursă date despre viața literară a urbei în cadrul unui program ce a vizat întâlniri cu autoritățile, vizite la obiective culturale, conduși de sociologul Gavril Păunescu. Scriitorul Mihai Stan, președintele executiv al SST, a prezentat succinte date despre asociația târgovișteană a scriitorilor, după ce doamnele Rosița Kuțarova și Stela Antonova au făcut o radiografie a cărții din orașul prieten: scriitori, editori, librării, biblioteci. Maria Tufeanu, etnograf, a prezentat oaspeților cartea „*Cartierul bulgăresc al Târgoviștei*” (Ed. Pildner & Pildner, Târgoviște, 2006) și volumul de povești bulgărești „*Aurul nu ruginește*”. Atmosfera animată, discuțiile (translator dl. Andrei Dumitru), grefate mai ales pe curiozitatea oaspeților, s-au soldat cu un proiect având ca parteneri Societatea Scriitorilor Târgovișteni și asociația omologă din Târgoviștea bulgărească reprezentată de prof. Rosița Kuțarova – directoarea bibliotecii regionale „Peter Stepov” – și scriitoarea Stela Antonova – președintele comisiei de cultură. Concret, s-a hotărât editarea unei antologii bilingve de poezie (10 poeți români și 10 poeți bulgari) ce va apărea la Editura Bibliotheca și la o editură din Bulgaria. Cartea va fi lansată simultan în cele două orașe ale căror legături bilaterale (sport, cultură, turism, comerț) datează de peste un deceniu. Oaspeților le-au fost oferite cărți apărute la Editura Bibliotheca simultan cu vernisarea expoziției pictoriței Ana Amuzescu găzduită în sediul SST (*Observator*).

Liturghii crepusculare

Marti, 6 mai 2008 la Biblioteca Metropolitană „Mihail Sadoveanu”, Gheorghe Duță-Micloșanu, membru fondator al SST, și-a lansat cea de-a noua carte de poezie, numărând din 1979 încoace, *Liturghii crepusculare* (Ed. Arefeana, Buc. 2008). Despre autor și lirica sa au vorbit scriitorii Tudor Opreș, Ion C. Ștefan, Ion Mazilu Crângașu, Iuliu Rațiu, Nicușor Constantinescu, Gheorghe Popescu-Ger, George Grosu, Gheorghe Zarafu (care a prins în epigrame ad hoc evenimentul), Titus Popescu. Acestora li s-au alăturat din partea SST scriitorii Victor Petrescu, Mihai Stan, Florea Turiac, Corin Bianu, istoricul Ovidiu Cârștina. O după-amiază rodnică, prilej de versuri frumoase, epigrame, schimburi colocviale de impresii, noi cunoștințe. La 78 de ani, urăm, mereu tânărului poet Gh. Duță-Micloșanu, la mulți ani. (*Observator*)

Salonul literar al Societății Scriitorilor Târgovișteni – 26

Așteptată, se vede, cu nerăbdare și interes – întârziată au rămas fără scaune – întâlnirea cu numărul 26 a Salonului SST s-a caracterizat prin densitate. Scriitorul George Toma Veseliu a lansat volumul *Sonetele lui Petru Cercel sau Fețele lui Ianus* (Ed. Bibliotheca, 2008). Dăruiată spre lectură la întâlnirea anterioară, cartea a prilejuit numeroase intervenții (G. Coandă, M. Stan, F. Turiac, C. Bianu, E. Stănescu, V. Petrescu, T. Cristea), în final relevându-se ineditul temei dar și forma perfectă a acestor sonete „în oglindă” vădind truda de orfevr. Au citit din versurile lor mai tinerii poeți Marius Viștea, Manina Leășu, dar și consacratul Florea Turiac (din volumul în pregătire *Frunzele neliniștii*). George Canache a citit din volumul *Fulg de nea* declanșând o polemică pe tema prozei poetice. Gheorghe Duță-Micloșanu a evocat momente dintr-o trecută întâlnire a lui Virgil Carianopol cu scriitori târgovișteni. Moderată inspirat de criticul Tudor Cristea, „întâlnirea de sâmbătă” a avut, ca de obicei, accentuate note polemice amendându-se prompt opinii, încercări, uneori prea vehement. (*Observator*)

Primăvara albastră

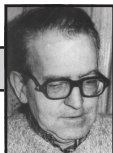
Festivalul concurs național de cultură și literatură „Primăvara albastră” a avut, la a cincea ediție jubiliară (a 45-a de la înființare), o „coloratură” internațională dată de participarea unor concurenți din Republica Moldova și Franța. Organizatorii (Consiliul Județean Dâmbovița, Primăria Pucioasa, Centrul Cultural „I. Al. Brătescu-Voinești” Pucioasa și Societatea Scriitorilor Târgovișteni) au asigurat superior partea logistică, iar cei implicați direct (George Coandă – președintele festivalului și Cojocaru Rodica – directoarea festivalului) au reușit să depășească edițiile anterioare prin participare. De altfel, decisivă a fost prezența SST. Această ediție jubiliară a fost marcată prin lansarea unei istorii a festivalului intitulată *Primăvara albastră. Cronica unui festival național de „cuvinte potrivite”*, istorie semnată de George Coandă și Rodica Cojocaru. De menționat că această istorie este a zecea carte apărută în colecția „Biblioteca Societății Scriitorilor Târgovișteni” subvenționată de Consiliul Județean Dâmbovița. Juriul (Mircea Horia Simionescu – președinte onorific, Henri Zalis – președinte și scriitorii Mihai Stan, Victor Petrescu, Lucian Grigorescu, Alexandrina Dinu) a acordat următoarele premii: Trofeul „Primăvara albastră” – Karola Kim (Târgoviște). POEZIE: Premiul I – Lenuța Găină (Zaim-Tighina, Republica Moldova); Premiul II – Florentina Drăgulescu (Târgoviște); Premiul III – Viorel Zegheru (Montpellier – Franța); Mențiune – Andreea Mihaela Gluh (Târgoviște); Premiul „I.H. Rădulescu” al Bibliotecii Județene – Alexandra Tomșa (Târgoviște). PROZĂ: Premiul I și Premiul Societății Scriitorilor Târgovișteni – Karola Kim (Târgoviște); Premiul II și Premiul „Mircea Horia Simionescu” al Editurii Bibliotheca – Lavinia Parnia (Târgoviște); Premiul III – Alexandra Opreșcu (Târgoviște). ESEU: Premiul special al Alianței pentru Pace din România – Dorian Dron (Pucioasa); Premiul II – Gabriela Ivașcu (Ștefănești – Argeș); Premiul III – Alexandra Mocanu (Produlești).

CALENDAR DÂMBOVIȚEAN

- 2.V.1947 – S-a născut **Ion Iancu-Vale**
- 3.V.1989 – A murit **Sabina Cornelia Stroiescu** (n. 1912)
- 4.V.1902 – S-a născut **Elena Iordache Streinu** (m.1996)
- 7.V.1946 – S-a născut **Alexandra Andronescu**
- 9.V.1937 – S-a născut **Ioan Iovan**
- 12.V.1950 – S-a născut **Ioan Viștea**
- 15.V.1925 – S-a născut **Alexandru Mircescu**
- 16.V.1934 – S-a născut **Victor Negulescu**
- 17.V.1983 – S-a născut **Sânziana Iulia Antonescu**
- 20.V.1905 – S-a născut **Alexandru Popescu-Runcu**
- 20.V.1957 – A murit **Ștefan Oprea** (n.1901)
- 21.V.1996 – A murit **Ion Vrăbiescu** (n.1947)
- 22.V.1964 – S-a născut **Marius Oprea**
- 23.V.1902 – S-a născut **Vladimir Streinu** (m.1970)
- 24.V.1953 – S-a născut **Andrei Grigor**
- 25.V.1913 – S-a născut **Titus Popescu**
- 26.V.1982 – S-a născut **Constantin Virgil Bănescu**
- 27.V.1905 – S-a născut **Ion I. Ciorănescu** (m.1926)
- 29.V.1950 – S-a născut **Virginia Mocanu**

În atenția cititorilor revistei „Litere”
Revista poate fi citită și on-line pe pagina de web
a Editurii Bibliotheca din Târgoviște la adresa
www.bibliotheca.ro

DATE SECI ȘI SEMNIFICAȚII ÎNCĂ VII (II)

De curând, din vesela și veșnic înflorita Cubă ne-a parvenit o știre interesantă care dă oarecare temeii celor afirmate de mine în *Litere* (nr. precedent) despre miraculoasa invenție ce ne-a venit și nouă mai demult din America, anume: telefonია. Tiranul Fidel Castro, care a vegheat cu mare strășnicie patru decenii la fericirea locuitorilor acestei insule a Paradisului, a cedat unele prerogative ale sale părintești și prezidențiale fratelui său, care a decretat anularea unor interdicții, printre care cea mai senzațională (pentru cei ce nu cunosc fericirea în comunism) a fost dreptul de a poseda și folosi telefonია celulară. Poate că celelalte „măsuri” ale fratelui reformator să fi fost receptate încă mai favorabil de supuși; nu am căderea de a le aprecia, pentru că nu sunt în stare nici să le număr.

Raul Castro (omologul lui Hrușciiov) pare un spirit mai deschis decât neprețuitul și eroicul Fidel, dar s-ar putea ca omul să fie doar ceva mai abil și mai puțin rigid: n-ar fi exclus ca el să-și fi dat seama că telefonია nu e doar un mijloc mai lesnicios de comunicare între cetățenii de rând (și deci un pericol pentru „conducători” care trebuie ascultați deoarece numai ei vorbesc efectiv), dar și un mijloc de control încă mai subtil și mai eficient. Turma în socialism trebuie să fie nu cuvântătoare, dar glasul ei, mereu în coruri, trebuie să fie dirijat și limitat la urlete aprobative de entuziasm, sau dezaprobative de indignare comandată. Grație noii invenții, ei sunt găsiți mai ușor, verificați, controlați.

(Un alt act de liberalizare privește sărbătorirea Crăciunului, redusă la o singură zi, dar nu omagiată „prin muncă”; aici e vorba tot de o „comunicare” sau chiar de mai mult, dar cu Dumnezeu, ceea ce se poate face și acasă, în clandestinitate, nu în grupuri, „organizate”).

Se vede din acest recent exemplu ce importanță are telefonია pentru a-i pune pe oameni în legături care pot fi nedorite de un regim politic, dar admise de unul ceva mai consolidat. În URSS, decenii de-a rândul, posesiunea unui post de recepție telefonică a fost un privilegiu politic, nu doar un lux cu valoare de noutate tehnică; în ultimii ani, comuniștii de acolo nu se mai temeau de el, deși eu cred că existau mai multe circuite telefonice, din ce în ce mai excluse de la accesul „maselor” pe măsură ce se apropiau de vârf.

Stalin, cu tot spiritul lui primitiv, folosea mult telefonul – și pentru bune cuvinte. În primul rând, pentru că îi era frică de contactele directe – nu mai vorbesc de mulțimea oricât de „încadrată”, dar rămasă indistinctă și, măcar prin rare excepții, imprevizibilă; cu telefonul era altfel: „celălalt” nu vorbea, răspundea... Și, mai cu seamă, trebuia să-i fie la dispoziție oricând, chiar și în miezul nopții.

...Dar, începusem prin a vorbi despre cartea de telefon, un document în care se află înregistrați în România sute de mii de cetățeni (nu toți locuitorii țării, desigur) cu adresele lor, dar mai ales cu dispoziția de a se lăsa abordați de prieteni, dușmani, necunoscuți. Progresul unei țări care a scăpat de tiranie și a pășit, fie și împletit pe calea liberalismului, e oglindit și în acest document aparent neutru... Numai că el este și un document istoric, apărând cu oarecare regularitate încă de la începutul secolului trecut și oferind multe comparații edificatoare. Lista abonaților telefonici, cum se numea ea oficial, este, după știința mea, cel mai amplu repertoriu onomastic de care dispune omul comun care ar vrea să facă unele constatări măcar de curiozitate. De pildă, el consemnează progresiva democratizare a societății românești care simțea nevoia unei comunicări, datorită dispersării pe o arie mult mai extinsă, a deplasării unei mai mase de oameni care se despărțeau de rude,

uneori foarte apropiate, și vroiau să aibă știri mai directe și mai prompte decât din scrierea unor epistole în când în când.

Pentru orice om, cred eu, lectura aceasta e instructivă, pentru nu scriitor, mai ales dacă se vrea un prozator realist, ea e indispensabilă, atât pentru evocarea unor nume recente, cât, mai ales, pentru cele din trecut, de priză la realitate, căci lipsa de inspirație și în alegerea numelor de personaje din romanele românești, unorii și clasice, e o veche maladie care ne bântuie literatura.

(În comunism, numele și figurile umane nu erau indiferente; totul trebuia politizat în conformitate cu programul de moment, eroii pozitivi se numeau Mitrea Cocor, Darie, Mitru Moț, Ioanide, Dragavei sau Petrini, Dumitru Dumitru și Antrei Sabin). Indivizii odioși sunt toți dușmani de casă, ceea ce trebuie să-i distingă și prin nume, pentru ca cititorul să fie prevenit și să ia o atitudine: Bălosu, Spurcaci, în cel mai inocent caz Holde Multe.

Încercarea ce a-și caracteriza eroii prin nume, un procedeu al realismului în faza lui primară și nesiguranța în mânăuirea onomasticii a fost observată de G. Călinescu încă din 1941, în analizele din *Istoria literaturii*, cu aplicație mai ales la Rebreanu, în cazul întru totul nefericit al *Gorilei*, în care, în societatea politicianistă de la București, îi pune pe miniștri, pe șefii de partide sau gazetari ai locului să se exprime în „grai ardenelesc”, și le atribuie aceleași nume din provincie, „Un general se cheamă Dadarlat (după un nume comun în Ardeal Dadărlat). Belcineanu, Spulbereanu, Tolontan, Rotaru, Cumpănașu, Dolinescu, Drugeanu sunt nume sau rău inventate sau nepotrivit ardelenesti” (p. 652-653). În fapt și în *Răscoala* ne întâlnim cu prefectul Baloleanu, bancherul Dumescu, ba chiar marele personaj emblematic, Miron Iuga, moșier din Argeș-Vlașca, dar posedând un nume specific ardenelesc și un prenume „din cronici”, la fel de fals, căci omul, născut pe la 1850 nu apucase valorificarea livrescă a onomasticii de tip Răzvan, Neagoe, Gelu sau chiar Mircea.

E curios cum Călinescu, autor al acestor juste reproșuri va cădea prin *Bietul Ioanide* într-un păcat de același gen, și mai grav. După ce în *Cartea nunții* și în *Enigma Otiliei* se menținuse în limite rezonabile, cu o onomastică lipsită de stridențe, în romanul – *Bietul Ioanide* încheiat în 1948-1949 și scos la lumină abia după moartea lui Stalin ca un document al vremurilor apuse (cu ortografia anacronică) transformă caricaturizarea numeroaselor nume de personaje într-o regulă pe care o părăsiseră scriitorii noștri încă de pe vremea bătrânului Alecsandri.

Sunt singurul observator al acestei ciudățenii care am îndrăznit să scriu într-un eseu ce datează de aproape 40 de ani și din care nu am de schimbat nici o virgulă: „de la început ne izbește ciudățenia numelor. Ele ne duc cu gândul la procedeele rudimentare ale primilor noștri scriitori, la epoca în care ei credeau cu naivitate că pot caracteriza pe oameni prin nume și-i botezau Rămătorian, Clevetici, Pungescu, Colivescu, Bursuflescu, Ferchezeaca, Lipicescu etc. La G. Călinescu, un tip înfatuat se va numi Pomponescu, un personaj fricos Suflețel, alții Gulimănescu, Smarandache, Gaittany, Gonzaly Ionescu (acesta e numele unui profesor din secolul trecut care a existat realmente, dar pare și el neverosimil), Dan Bogdan, în sfârșit, o cucoaănă mare colportoare de știri, doamna Farfara etc.” (*G. Călinescu romancier*, 1968, în *Semne și repere*, 1971, p. 224-225).

G. Călinescu era, ca și colegul său, ceva mai vârstnic Camil Petrescu, un produs al civilizației urbane, trăind la București încă din copilărie; amândoi se asemănau și prin accidentul nașterii, dar mediile lor de existență, inclusiv studiile liceale și universitare i-au pus în contact cu elita intelectuală de atunci. Și, totuși, Camil Petrescu, la rândul lui, atașat de bastardul N.D. Cocea, fiul unui general care avea totuși să-l recunoască, a speculat fapte și figuri din elita socială de atunci. Dar Ruscanu nu poate fi nume de boier român, ci doar evoca Banatul, Saru-Sinești e un nume imposibil, pe care i-l-a testat și Al. Paleologu; Gheorghidiu, deși neobișnuit, e pasabil, dar nu Ladima și nici dr. Omu, Ana Zadu, sau Matei Boiu, niște nume imposibile; Culai Darie e prea sămănătorist, ostentativ „sănătos”.

Să-l felicităm, așadar pe rar inspiratul Camil pentru curajul de a-și fi numit unele vlăstare ale fanteziei sale cu nume ca Fred Vasilescu, Maria T. Mănescu, dar mai ales, Mitică Popescu și bineînțeles, Jean Goldenberg.

TUDOR ȚOPA împlinește 80 de ani!

Am fost de multe ori ispitit, de-a lungul celor peste patru decenii de prietenii intermitente cu Tudor Țopa, să las deoparte, ca infidelă, pana scriitorului și să desfoliez un întreg pachet de hârtie proaspătă, pe luciul căreia să surprind, într-un elan de ucenic al măștrilor portrețiști, o mie și o sută de unghiuri ale imaginii celei mai autentice a prietenului expozându-se. Pentru a-l prinde în esența sa inalterabilă trebuie să-ți faci din propria optică un cinematograf. Deplin convins că prietenul meu expiră de trei ori mai multe – și, desigur, mai înalte – idei decât pot îmbrăca: gestică, zâmbetul, ghilotina citatului ironic, frazele, exclamațiile pline de înțelesuri (se poate alcătui din ele un dicționar – cărămidă etruscă) dezarmată simțindu-mi mâna portretistului literar, betegă mai ales înaintea tehnicii decalcului, am purces la desfacerea fir cu fir a trăsăturilor neasemănătoare cu ale altora. Am descoperit atâtea – și întru totul fruste, spontane, lustruite de perfectă sinceritate – încât am ajuns la concluzia fericit deprimantă că un Tudor Țopa nu poate fi vreodată cuprins într-o formulă, într-o imagine staționară, prizabilă ca un tot unitar și comunicabilă iconografic. Persoana lui, călătoare nălcă prin lume, e impregnată de-o irealitate pe care linia și conturul, adâncimea volumetrică, întretărirea sau concurența tușelor, culoarea cu risipele ei jucăușe le distribuie pe carton sau pânăz precum vopselele îndelung mixate ale vechilor tablouri.

Că eu, vibrând de dragostea pe care i-o port, îmi permit să-l evoc în astfel de termeni și, prin ei, încerc să-i reconstruiesc ființa din solzii multicolori și transparenți ai vitraliilor unei nișe interzise privirii altora, nu-i o extravaganță mai mult decât aceea de-a dialoga în miez de noapte, deasupra decibelilor îngăduiți de lege, pe străzi cufundate demult în somn (Pitar Moș, Vlădescu, Zambaccian, Vulturi, Caragiale), ulițe florentine sau sienzeze pe unde, studenți în anii 50-60, ne salutăm băiețește cu Marsilio Ficino și Leonid Dimov. Și nici lectura la telefon, prelungită două sau trei ore în toilul nopții, din versurile bătrâneții deloc cumiți ale lui Michelangelo, în fond n-am știut, nici el și nici eu lângă el, să îmbătrânim. Spune-mi dacă Tudor, la umbra copacului uriaș, numit Moise, se poartă mai bătrân decât în anii multiplelor noastre iubiri, speranțe, neduplicatele îndrăgostiri. Exagerăm și astăzi, nu-i așa?

Fapt ținând de sminteala biografiilor, în care acum nu ne încredem pentru că n-avem de ce: Tudor, eu în continuare măsurând Bucureștii cu pasul și cuvântul, iată-ne traducând – cu priceperea începătorilor – versurile melancolicului florentin în ritmurile metricii vetuste. Muzică pură.

Am scris sau n-am scris că pe Tudor Țopa nu-l poți prinde într-un loc, într-un singur loc, neîndoios binecuvântat?

A împlinit 80 de ani. Poți aduna din risipa vieții lui și din atâtea dramatice peregrinări (cea mai dureroasă, pierderea țării lui, în 1940 și 1944); cea mai tandră – a te știi cel mai talentat și mai încântător prozator dintre bacalaureații Școlii de la Târgoviște – așa cum se repetă de la un timp și cum, în realitate, este?

Toate – numai cu 700 de pagini publicate (când în lume se produc vagoane de „spuse” și scrise).

Ce încă nu se vede, curând se va vedea. „Puțin răgaz, domnilor!” Persoanei despre care se vor scrie multe cărți, pe nume Tudor Țopa, nici că i se potrivește un pseudonim mai pe măsură decât cel împletit de unul dintre prietenii noștri: *Tout d'Or* (traduceți cum vă convine), chemare nerecomandabilă a fi folosită pe stradă: într-un palat de cleștar, da.

Mihail Sebastian peste timp

- II -

A-l cerceta pe Mihail Sebastian în raport cu trecerea timpului, așa cum am încercat, pare a fi o cale moale, cum s-ar spune în termenii soft-hard, ai zilelor noastre. Titlul unei cărți surori cu aceea de mai înainte studiată ne-ar pune în temă. Volumul se numește *Sebastian sub vremi* (Editura Universal Dalsi, Buc., f.a.) și are ca subtitlu *Singurătatea și vulnerabilitatea martorului*. Un titlu care așază dintru început tema sub clopotul tragicului, al imanenței, dar, mai cu seamă, ne propune un Mihail Sebastian martor și nu actant al epocii sale.

Ca și precedenta lucrare, aceasta, alcătuită din eseuri pe marginea în special a vieții scriitorului, are ca autori un mănunchi de remarcabili publiciști, peste cincizeci de semnatari, iar a-i numi numai pe unii dintre ei – Gabriela Andameșteanu, Matei Călinescu, Nicolae Cajal, Andrei Cornea, Paul Cornea, Valeriu Cristea, Alexandru George, Paul Goma – ar însemna să lășăm pe dinafară nume ca Gabriel Liiceanu, Norman Manea, Nicolae Manolescu, Dan C. Mihăilescu, Eugen Simion, Roxana Sorescu, o imposibilă sarcină de selecție.

Esul care dă și titlul culegerii se datorează d-lui Dorel Dorian, într-un prim departament unde Matei Călinescu se ocupă de *Generația '27*, Eugen Simion de *Jurnalul lui Mihail Sebastian*, Dan C. Mihăilescu de *Adevărul unui mit*. Un al doilea amplu capitol a furnizat materia subtitlului cărții – singurătatea și vulnerabilitatea martorului. Cităm aici studiul care a cauzat, la apariție, vîi dispute: *Sebastian, mon frère*, de Gabriel Liiceanu, studiul lui Andrei Oișteanu, *Criza identitară a lui Mihail Sebastian*, articolul lui Willy Moglescu, *Sebastian a suferit de două ori*. Un și mai vast capitol întrunește studiul lui Alexandru George, intitulat *Suferințele tânărului Hechter*, al lui Nicolae Manolescu, *Jurnalul intim*, al lui Gheorghe Grigurcu. *Sebastian redivivus* și *Sebastian sau omul vulnerabil* al lui Norman Manea, *Incompatibilitățile*, de Dorin Tudoran.

Alte două, mai reduse capitole aduc mărturiile, de astă dată ale unor memorialiști care precum B. Elvin, l-au avut pe *Sebastian profesor la liceu*. Coordonatorul volumului, Geo Șerban îl și încheie, conchizând asupra feței și reversului unei personalități. În acest cuvânt final, un citat dintr-o patetică scrisoare trimisă de către scriitor prietenului său Petru Comarnescu, pe data de 15 august 1939, ar confirma titlul antologiei. „În numele cui, scria Sebastian, mi se contestă mie dreptul de a mă considera român? În numele interesului patriei? Dar ce pierde patria din devotamentul meu? N-am cerut și n-am avut niciodată o subvenție, nici o slujbă, nici un ajutor și nici o gratuitate din partea Statului. Mi-am îndeplinit cu conștiinciozitate toate datoritiile. Dar nu iau numai cazul meu. Ce pierde țara prin talentul unui Mihail Sebastian sau al unui Ion Călugăru? Ce a avut de suferit România din devotamentul unui M. Gaster sau Tiktin? Și sunt atâtea alții. Sunt lucruri care depășesc capacitatea mea de înțelegere”. Încât: „Și în fața acestor forțe oarbe, care pustiesc sufletele, înlătură orice generozitate și cuprindere mai largă a lumii și a vieții, mă simt adânc întristat.”

Privită sub aspectul suferințelor unui intelectual evreu într-o societate care se radicaliza văzând cu ochii, tropăind către genocid desigur că ceea ce inițial fusese drama unei singurătăți vulnerate de incomprehensibilitatea celor din jur, se transformă în tragedie, așa că viziunea unui Mihail Sebastian sub vremi capătă consistență, adevăr. Cazurile simple satisfac spiritele simple, dar cartea pe

care o am în față e cu mult mai interesantă sub zodia polemicilor pe care le adăpostește, în posesia unor moduri de a înțelege și aborda ceea ce, cu multă sfială, numim cazul Sebastian. Nu vom merse până acolo în a afirma că, în antologie, există atâția Sebastian cât și exegeți, ci, dimpotrivă, vom aprecia efortul de obiectivitate al coordonatorului de a da curs doar unor luări de poziție substanțiale.

Este tot atât de adevărat că acestea nu lipseau și, tot astfel, primindu-și replica la apariție în presă, au însemnat polemici, matricea din care, zice-se, naște adevărul. Opera literară a scriitorului trece atunci pe un plan secundar, cu excepția romanului *De două mii de ani* și mai ales a *Jurnalului*, larg transferat în aria literaturii. Ba chiar considerat ca suprem succes literar al scriitorului – cel puțin în optica noii critici. Discuția rotește, prin urmare, în jurul omului Sebastian, a evreului de la Dunăre, care a avut ideea de a scrie un roman dezbătând dilema existențială a stării de evreu. Roman prefațat de un foarte notoriu personaj, Nae Ionescu, magistrul al autorului, la începuturile acestuia, guru al generației '27, antisemit declarat de la o vreme și figurând în roman sub numele de Blidaru. Ca personaj nu tocmai pozitiv, Profesorul va fi luat invitația fostului discipol de a scrie o prefață, ca pe o provocare, căreia i-a și răspuns, de altfel.

Ar fi fost chiar de mirare ca profesorul de filozofie, editorialistul versat, logicianul, să nu fie tentat să răstoarne premisele unei demonstrații. A făcut-o cu ușurință și cu ușurătate, stârnind un imens scandal. În bolgia acestuia, Mihail Sebastian a căzut prost între două tabere irieconciliabile prilej pentru o excelentă pledoarie pro domo a unui intelectual neangajat, eseul pamflet *Cum am devenit huligan*. Punere la punct a cărei singură scriere ar fi trebuit să-l consoleze de strania situație în care, inocent, intrase, de afundase, chiar. Disputa s-a purtat pe mai multe paliere, cel mai de jos aducându-i lui Sebastian reproșul de a fi publicat prefața când a luat cunoștință de conținutul ei. În bună măsură, răspunsul a stat la baza eseului.

De reținut că romanul *De două mii de ani* a avut parte, în epocă, de o singură cronică referitoare la valoarea lui literară, semnatarul a fost Șerban Cioculescu. Pasionate dispute a provocat *Jurnalul*, mai întâi sub raportul chestiunii dacă a fost sau nu dat în întregime publicității – după cum se știe, a fost tipărit după un xerox, după cum, de altminteri, se obișnuiește. Într-o cu totul altă ordine tematică, ideea dlui Gabriel Liceanu de a se socoti frate cu Mihail Sebastian, ca unul care a suferit și el opresiunea politică, a dat loc la contestații. „Spui, i s-a reproșat, că a fi evreu înseamnă sau a fi integrat nolens volens într-o categorie a respingerii, sau a fi pur și simplu exclus. Așa ai devenit evreu fără să trebuiască să-ți pui o pălărie pe cap, și-au pus-o alții, intrând la facultate, ai devenit, în felul dumitale «evreu». Dar în felul dumitale ai devenit evreu, după definiția dumitale, nu a lor.

«Ei» te-au exclus, te-au transformat într-o ființă «fără dosar», te-au redefinit, dar nu te-au transformat într-un evreu.”

Și iată cum răspunde Andrei Cornea: „Cine este, prin urmare, fratele meu? Cel cu care mă asemăn prin sânge, ori cel cu care împărtășesc istoria, ori cel cu care împărtășesc majoritatea convingerilor, ori cel ale cărui gânduri le înțeleg mai bine, ori cel care este solidar cu mine?” Și mare este deosebirea între frați și clone!

Cărți primite la redacție

1. **Liviu Grăsoiu**, *Apariții neașteptate*, Ed. Nouă, București, 2008, 298 pag.
2. **Ruxandra Cesereanu**, *Nașterea dorințelor lichide*, Ed. Cartea Românească, București, 2007, 264 pag.
3. **Gheorghe Duță Micloșanu**, *Liturghii crepusculare*, Ed. Arefeana, București, 2008, 132 pag.
4. **Alexandru George**, *Simplex (roman)*, Ed. Bibliotheca, Târgoviște, 2008, 132 pag.
5. **Henri Zalis**, *Aplecarea trestiei. Pagini de jurnal*, Ed. Bibliotheca, Târgoviște, 2008, 196 pag.

STAREA POEZIEI

Tudor Cristea

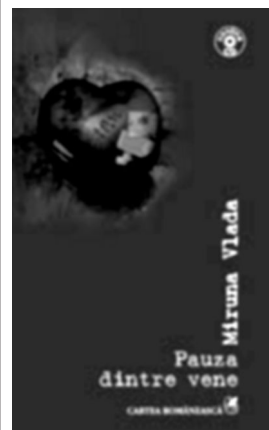

O CERCETARE CRITICĂ ASUPRA POEZIEI ROMÂNE DE AZI PE MÂINE

3. Între manierism și ingenuitatea programatică

DE UN ANUMIT ecou s-au bucurat, la apariție, textele **Mirunei Vlada** din volumul „Poeme extrauterine” (Editura Paralela 45, 2004). Autoarea, născută la București în 1986, studentă la SNSPA – Științe Politice, debutase în revista *Luceafărul*, cu un an înainte, prezentată de către Octavian Soviany, și a obținut diferite premii pentru poezie și proză. Comentarii săi vorbesc despre „autenticitatea spunerii” (Alexandru Matei), despre „voluptatea deziluzionării, ce trimite în limbaj impulsurile unei feminități ce-și clamează toate libertățile și toate decomplexările” (Aurel Pantea) și socotesc că „locul ei în orchestra douămiistă va fi în primele linii” (Claudiu Komartin). Sunt în cele spuse de ei niște elogii rostite cu jumătate de gură și niște rezerve subtextuale. În orice caz, a fi „douămiist” (șazecist, optzecist etc.) nu reprezintă în niciun fel o garanție a valorii. E mai important să fii poet.

Editura Cartea Românească i-a scos Mirunei Vlada, în 2007, un nou volum, în eleganta ei colecție de poezie, însoțită și de CD: „Pausa dintre vene”. Cartea e rodul strădaniei autoarei sale de a semăna cu ea însăși, cea din oglinda criticii și, prin urmare, cu ceea ce s-ar numi lirica (dacă este potrivit cuvântul aici) douămiistă. Este, prin urmare, manieristă și lipsită de accente personale. Mai grav e că, la tot pasul, te întâmpină banalități rostite emfatic și filosofări în maniera celebrului Guță Popândău: „sunt coridoare lungi / și oameni cu momente speciale / legate de capete / și se dă în

mâini câteva secunde / o clipă specială / intensă / cu mai mult sânge în obraji / și apoi un bandaj / trecem unii pe lângă alții / cu plase în mâini / clipele se văd unele pe altele se recunosc / se freacă unele de altele / vor rămâne mereu spații verzi pentru clipe [...] oamenii de pe stradă sunt bandajați cu clipe // cearcănele spun povești de groază / dar cearcănele mele verzi spun bucuria, nu-i așa? [...] dacă folosesc cuvinte pe care nu le înțeleg / e pentru că nu înțeleg mirosul distanței / stăm la o distanță infernală / nu te pot atinge decât în

afara semnificațiilor // cuvintele plămâni clipelor arterele aerului / și o bucurie elastică mă acoperă ca pe-un borcan”. Autoarea spune, precum se vede, tot ce-i trece prin cap, textele sale sunt pline de clișee dulcele și artificiale. De altfel ajung repede la alegorie: „doar tu știi de ce coapsele mele n-au cheie / nu trebuia să mă târâșc și să urlu / în centrul orașului / ca o femeie fără stradă / ca să pot scrie acum despre asta / nici șobolanii de miezul nopții / căutând pradă proaspătă / nu și-au îndreptat privirile spre pumnii mei strânși / au trecut peste mine / și tu nu i-ai oprit / n-ai vrut nici măcar o secundă / să mă privești / prin ochii lor mici și iscoditori / scriu și tu nu mă oprești / și asta mi-e de ajuns // știam că nu-ți iei niciodată dragostea înapoi / m-ai lăsat să citesc și să înțeleg / nu mai am hârtie / nu te mai pot privi / trec peste buzele tale întredeschise / ca un șobolan flămând”. Poezie a micilor tribulații erotico-literare din care lipsește nu doar cultura (fapt explicabil, dacă avem în vedere vârsta autoarei), ci și talentul.

Nu pot sfârși puținele (și totuși prea multe) fraze dedicate acestei autoare fără a exemplifica și „autenticitatea spunerii” despre care vorbesc congenerii săi și care a ajuns, de fapt, un loc comun în textele zise douămieste. Iată: „așa începe mereu / îmi pun mâna între pulpe / și găsesc ura scobită / o scorbură plină de buruieni putrezite / unde veverițele se sufocă / găsesc o cărare pierdută / o pădure inundată de spaimă / un lindic un lacăt // podeaua și mocirla / doar ele mai unesc tălpile mele de tălpile tale [...]”. Și încă: „îmi țin sângele menstrual aproape / nu vreau să-l pierd / tu ești sângele meu menstrual / tu îmi arzi pânțele / continui să te afunzi // plâng pentru că vreau să te inund // trupurile celorlalți bărbați sunt de ipsos / măduarele lor groase pot pluti în lacrimile mele / deshidratate / doar corneele tale / sunt o barcă de lemn / ce traversează lent / corneele mele înlăcrimate [...]”. Mă opresc, din decență, aici și tot din decență nu comentez în niciun fel această pretinsă autenticitate a spunerii. Ar fi fost de preferat, în locul acesteia, o autenticitate a trăirii. Poezia Mirunei Vlada e grăbită, nedecantată, iar apariția volumelor sale în edituri prestigioase mi se pare nejustificată.

PRIVITE comparativ cu textele Mirunei Vlada, cele douăzeci și șase de poezii din placheta **Laviniei Bălulescu** („Lavinuța”, Cartea Românească, 2007) par foarte proaspete, pline de ingenuitate – una căutată, însă bine găsită și convingătoare – și de umor. Născută în 1985 la Drobeta-Turnu Severin, autoarea este studentă la secția Jurnalism-Engleză a Facultății de Științe Politice, Filosofie și Științe ale Comunicării din cadrul Universității de Vest din Timișoara și a debutat editorial în 2004, la Editura Prier, cu volumul de versuri MOV. Nu cunosc, din păcate, acest volum. Cel tipărit de editura bucureșteană anul trecut a câștigat Premiul pentru Poezie la Concursul de manuscrise al Uniunii Scriitorilor.

În cartea sa Lavinia Bălulescu creează cu reală capacitate de a se întoarce în copilărie și cu evidentă înclinație ludică un personaj feminin care are ceva din Mircișor al lui Cărtărescu din „Orbitor”, ceva din copilul de la cantonul lui Liviu Ioan Stoiciu (însă fără savurosul contact al acestuia cu miturile grecești) și, alături de familia și cunoscuții lui, ceva din personajele lui Cristian Popescu. Poemele au grație și sprinteneală, sunt ușurele și agreabile, marcate de mici oralități și-și asumă condiția „minoră”: „Lavinuța, mama și tata au un singur pat. / Eu dorm la mijloc. / Eu dorm sub plapuma de lână și mă tăvălesc. / sunt într-o peșteră fără ieșire. / Mama n-o lasă pe Lavinuța să se dezvelească. / Zice, o să răcești, îți dau una / de nu te vezi dacă te prind cu rinichii pe-afară / sunt rinichii tăi dar eu tot o să-ți dau una / Și aștept până până. / Când pot să scot picioarele deasupra, / oai cât poate fi de bine. / Ce fericiri sunt oamenii mari / că pot să-și țină picioarele afară”.

Dacă n-ar fi spus-o despre Livia Roșca, Al. Cistelean ar fi putut opina că Lavinia Bălulescu practică, ea, un soi de Bildungslirism. Adică al inițierii și formării, restrâns la etapa copilăriei. Dar glumeț și ușor. Iată, în acest sens, „Învățăturile mamei către Lavinia”: „Trebuie să te măriți cu un bărbat bogat / zice mama. / Să nu fii fraieră. / Dar să nu fie urât sau bătrân. / Să nu fie negru. / Să aibă facultate. / Tu ești deșteaptă știu eu ce am făcut. / Dar să nu mai aibă frați și să nu stai cu soacra. / Tre’ să faci un copil. / Toți bărbații vor copii. / N-o să mori din asta. / Lavinia. / Și să nu iei primul bou biped. / Eu sunt în stare să promit orice. / Fratele meu Felix și cu mine alcătuim un bărbat perfect. / Unul care nu pierde niciodată la poker. / Unul care se plimbă seara desculț / pe acoperișurile domnișoarelor. / Unul care trage vânturi în cadă. / Noi doi ridicăm colacul de la wc de fiecare dată”. Și iată familia, poruncile și interdicțiile:

(continuare la pagina 25)

II. ION BARBU: „suprerealistul” Heliade

Ion Barbu vede în Heliade Rădulescu un precursor al suprarealismului, considerând că în *Sburătorul* găsim absurdul *dicté*-u suprarealist, manifest în „vorbele care miră” prin asociații iraționale, alogice. Misterul interior este valorificat în mod prevalent, dând curs scriiturii automate și celui limbaj care „exprimă inexprimabilul”, după observația lui Jean-Claude Berton: „Să nu uităm că Eliade a scris *Sburătorul*. Tot așa, absurditatea *dicté*-ului suprarealist ajunge să prindă Pithiei interioare „vorbe, care din când în când, miră”. (*Definiri literare*).

Ion Barbu nu acceptă întru totul programul poeziei suprarealiste franceze, care ia în considerație *accidentul*, nedorit în poezia concepută ca „o atitudine de vis și extaz” și reia procedeele lui Zola. Visurile de noapte nu înfățișează decât „o parte din complexitatea realității sentimentului”. Astfel, suprarealiștii apar schematici, ca și naturaliștii.

„Suprarealiștii, remarcă Ion Barbu, degajează din vis mai mult logica de succesiune a visului, bazată pe confuziunea contrariilor, fără a se apropia de ceea ce noi am îndrăzni să numim lumina visului. Trebuie să răscolești în domenii cu totul străine de literatură și de suprarealism ca să rezolvi problema de lumină imanentă ce l-a preocupat pe Rembrandt, cel dintâi suprarealist. Am fost surprins când termenul de lumină obscură l-am găsit la Paul Valéry, în legătură cu poeziile lui” (citată după Ion Barbu, *Poezii*, ed. de Romulus Vulpesco, București, 1970, p. 409).

Nu e greu de presupus că Ion Barbu a văzut în *Sburătorul* un model de suprarealism, valorificat în *Uvedenrode*. Așa cum recunoaște el însuși, acest poem a fost scris sub obsesia „unei clarități iraționale” și a „sonorității imanente”.

Ca și mărturisirile ardente ale Floricăi, care impun o acutizare deosebită a simțurilor („Și simț că mișcă tufa, auz crângul troznind”; „Ș-in tot crângul o șoptă s-ardică și-îl învie, / Eu parcă-mi auz scrisul pe sus cu vântu-n zbor” „Tăcere este faptul, și nemișcare plină: / În cântec sau descântec pe lume s-a lăsat; / Nici frunza nu se mișcă, nici vântul nu suspină, / Și apele dorm duse, și morile au stat”) recitalul rapsodic din *Uvedenrode* se surdineză, alunecă în tăcere, într-un „ceas hipercristalin”, în lentoare (hipersexuală) și în nemișcare: „Încorporată poftă, / Uite o fată: / Lunecă o dată, / Lunecă de două / Ori până la nouă, / Până o-nfășori / În fiori ușori, / Până-o torci în zale / Gasteropodale: // Până când, în lente / Antene atente / O cobori: // Pendular de-încet / Inutil pachet, / Sub timp / Sub mode / În Uvedenrode”.

Tudor Vianu nu găsea în *Uvedenrode* un sens lămurit, totul reducându-se la un „adevărat arabesc sonor, în trasarea căruia autorul s-a simțit liber de legăturile logice și ale realului”. Comparația cu *Sburătorul* lui Ion Heliade Rădulescu, modelul recunoscut alături de cel valérist, ne ajută să identificăm o rapsodie a senzualității care se scrie, asemenea „scrisului” Floricăi, cu de la sine putere. Importante sunt înșeși lunecările sexual-fantasmice, pendulările încete, care configurează un tărâm germanic translucid al visului atemporal și *nesupus capriciilor ocaziei* („sub timp, sub mode”).

Textul barbian se autotextualizează, se toarce cu propriul fir al luminii (visului) și al sonorității, sfârșind în tăcere. El nu ascultă de vre-o logică impusă, ci doar de Pithia interioară care-i dictează spontan discursul rapsodic.

III. NICHITA STĂNESCU: voința demiurgică heliadescă

Vorbind despre cuvânt ca semnificativ de existență și vehicol principal de mesaj, Nichita Stănescu elogiază Școala ardeleană, pe Dimitrie Cantemir care a inventat „câteva cuvinte impuse ca vehicol al gândirii” și pe Heliade Rădulescu, „al cărui geniu lingvistic a îmbogățit în neologisme

* Din volumul *I.H. Rădulescu – Panhimniul Ființei*, în pregătire la Bibliotheca

necesare și de neclintit în naturațea lor limbajul intelectual”. Adăugându-l pe George Călinescu cu al său *Bietul Ioanide*, constată moștenirea unui lexic diferențiat pentru idei și sentimente diferențiale, certitudinea cu care este impusă o conduită superioară limbii vorbite. „Mai mult decât un geniu și mai puțin decât un geniu”, el este, în viziunea lui Nichita Stănescu, „primul monstru sacru al literelor românești”.

Ca personalitate, este comparabil cu cezarii. Fire înălțătoare și fire coborâtoare, el are gânduri de imperator al culturii române, dar este marcat și de dezastrul neîmplinirii sale. Heliade Rădulescu simbolizează însăși conștiința de sine estetică și voința de sine a poporului român: „Cezar face Romă, Heliade a presat zidul limbii vorbite, spre latinitate. Acest sentiment straniu al schimbării limbii întru dovedirea nobleții ei arheologice, noi nu-l mai putem înțelege astăzi. Dar el era pe deplin de înțeles în perioada afirmării voinței de sine a poporului nostru. Ne-o dovedește Școala ardeleană și ultimul și cel mai strălucit reprezentant al ei în poezie, Heliade. Ca și Suetonius, ar trebui să vorbim despre amforele pline cu sesterți pe care cezarul Heliade i-a azvârlit în arenă” (Nichita Stănescu, *Fiziologia poeziei*, București, 1990, p. 219).

În Heliade a lucrat, în viziune nichitastănesciană, o voință demiurgică de ctitorire a culturii naționale, sprijinită de „un ideal grandios de întemeiere” a acesteia și de o vedere de ansamblu asupra destinului culturii și de capacitatea de a gândi pentru sute de ani înainte. Poporul l-a înțeles mai repede decât oricine altul, căci poetul venea întru întâmpinarea aspirației lui de abstract.

Heliade nu este un militant politic, ci un militant estetic. Visa un mare și unic poem de felul *Iliadei*, *Odiseii*, *Divinei Comedii* sau *Paradisului Pierdut*. Aspirațiile sale se încurcă în propriile aripi, ca și *Albatrosul* lui Baudelaire. Visa o epopee, ca și Eminescu în tinerețe, își imaginea un zbor „cu neputință, dor plin de înțeles” ca același albatros baudelairean. *Mihaiada* nu s-a împlinit, dar cu trecerea timpului, Heliade apare măreț în ciuda încurcării în aripi. „Cezarul Heliade a încercat să pună foc limbii românești”.

Nu a fost doar o cometă; „el a întruchipat în sine cea mai gravă aspirație de cultură a poporului nostru”.

„Nu se mai putea înțelege prin poezie decât cu sine însuși. Sinele cel mare al limbii l-a ignorat. Într-o limbă care nu există, într-o limbă nevorbită, nu pot vorbi decât cei care nu există, pot vorbi numai nevorbitorii. Ca și cezarul Nero, cel care cerceta o orgă de apă, când țara îi era pe jumătate năvălită, cezarul Heliade s-a întunecat aidoma versului eminescian: „Iar timpul crește-n urma mea, măntunec” (op.cit, p. 230).

Destinul literar (estetic) heliadesc se înscrie între o voință cezariană de împlinire și neîmplinire sisifică, cauzată de o *alumecare alături*, de neidentificarea deplină a Sineului său uriaș înaripat cu Sinele poporului și Sinele limbii: „Sinele cel mare al limbii l-a ignorat”.

Paradoxul, pe marginea căruia glosează Nichita Stănescu, este generat de hiatusul uriaș dintre planurile mari ale aspirațiilor sale, idealurilor, viselor care poartă marca grandiosului imperial (cezarian) și sfârșirii tragice a acestora în eșec, în neîmplinire. Zborul cu aripi largi sfârșește – Gaudelairean – iarăși prin predestinația de a se încurca în aceste aripi. Intensificarea duce implacabil la dezintensificare, hiperbolicul cade în litotic, *crescendo*-ul în *descrescendo*. Supradimensionarea e substituită prin subdimensionare. Zborul nemărginit e totodată cădere mărginită. Nemărginirea – Mărginirea.

Proiecția idealizată (în spirit nichitastănescianian) putea vorbi despre heliadizare) identică iliadizării figurii poetului) re apare într-un scurt poem constituit dintr-un joc metalingvistic petulant: „Iliade, Heliade, / arde sufletul tău, arde, / chiar și podurile toate. / ridicate peste noapte. / Iliade, Heliade, / 8 ai fost pe lângă 7, / cu lucafaru-ai fost frate / și cu luna jumătate. / Iliade, Heliade, / ai bătut limba cu joarde / și cântarea cu năvoade / și izvorul cu izvoade... / Iliade, Heliade, / Tu ți-i pus la vorbă roate / și la inimă podoabe / și la răuri alte ape, / Iliade, Heliade...).

E ușor să distingem în Heliade Rădulescu un devansator (și un *pattern*) al lui Nichita Stănescu în ce privește Gedankelyrik, poezia de idei. Ce-i drept, viziunea decade mereu din „mitistorie” în istorie, părăsind proiecțiile interiorizate ale „șovăindei, clătitei lui ființe” și spațiile „încântecului” și cantonându-se în discursiv, în explicitarea planurilor contingentului și transcendentului *Cântul I și Imnul creațiunii* se remarcă printr-un metalimbaj al conceptelor primordiale, prin pathosul demonic al viziunii.

(continuare la pagina 19)

UN MISTER REZOLVAT

La rubrica incitantă „Ce se coace” citesc în ziarul „România liberă” o notă furnizată ctitorilor fără nimic evaziv, incert. O găsec absolut surprinzătoare. Titlul ei: „Străina”, un roman pierdut și regăsit.

Prin însăși esența ei, știrea rezumă un lucru petrecut foarte demult, în condiții necunoscute. Avem un punct de oprire, iar acum, miraculos, materialul cristalizat în punctul de recuperare.

Atunci, în urmă cu 61 de ani, marea prozatoare Hortensia Papadat-Bengescu isprăvise ultimul ei roman (ne aflăm în anul 1947) și trimitea dactilograma, spre tipărire, editorului. Nu exista alt exemplar al lucrării, iar ceea ce s-a întâmplat, rătăcirea în drumul dintre redacție și tipografie a celor câteva sute de pagini originale, n-a putut fi nici explicată nici reparată. Textul a intrat pur și simplu în pământ. Drept este că, postum, spiritul Hortensiei Papadat-Bengescu a fost întreținut de alte câteva apariții. Nu le mai pomenesec, oricum ele s-au integrat într-un ansamblu, angrenate în mobilitatea sinuoasă a posterității. Marele public s-a simțit atras admirativ, cât îngăduia ideologia restrictivă a realismului socialist, de cărțile scriitoarei. Cu puține recenzii foarte elogioase (nu erau permise reclame în vitrine, la fel semnalări abundente în reviste) aerul generos-cordial al succintelor consemnări a întreținut cultul, a pregătit revenirea numelui mai mult decât cunoscut, fără recomandări suplimentare.

Așadar, la șase decenii de la „deznodământ”, „Străina” reurcă la suprafață. Vom avea acces la un timp al relației, implicit la constanțele literaturii bengesciene, potrivit cărora personajele dețin secrete, amenință cu nefericiri, apelează la memorii.

Cartea va ieși curând de sub teacuri sub patronajul Fundației pentru literatură și artă. Grație experienței acumulate în calitate de editor, doamna Gabriela Omăt garantează acuratețea întregii munci redacționale.

Un sentiment unificator ne spune că printre alte mari valori datorate autoarei revenim, cu mult noroc, la o eroină despre care nu vom face, nu avem cum deocamdată, alte precizări.

E de ajuns să punem acea târzie scriere în relație cu micul univers autonom supus, tot mai autoritar, controlului de partid. Căderea de pe scenă avea caracter definitiv. Doar se știe, după 1947, cultura noastră suferă lovituri ireparabile, agresată de cenzura culturii, prozelitismului partinic, tezismului rudimentar. Când nu găsești puncte de sprijin, putem realiza ce se întâmplase în conștiința autoarei, cum resimțea ultrajul abia petrecut.

Printre primele victime ale epurărilor se numără însăși marea doamnă a romanului românesc, Hortensia Papadat-Bengescu. Este scoasă din casă, pe-atunci termenul folosit era cel de expropiere, altfel zis aruncată în stradă, bunurile ei (biblioteca, fondul de corespondență, tablouri, mobilier) puse la mezat, preluate fraudulos la rang de argument că, vreme de decenii, cutezase neabătut să „sărăcească existența populară cu tipărituri comandate de mentorul ei, E. Lovinescu” (citată după ziarul „Fapta”).

Doamnei Bengescu nu-i rămâne decât să caute refugiu la fiul ei, un anume Stratulat, în locuința căruia, mansardată, domnea dezordinea și precaritatea. Hortensia Papadat-Bengescu e propria ei umbră. După atâtea lovituri sănătatea o trădează, respiră o ireductibilă mediocritate, lipsurile o micșorează violent. Absențe tot mai mari îi blochează ibertatea de gândire.

Cineva, cred că a fost vorba de Ion Pas, pe-atunci demnitar la Ministerul Artelor, a dorit s-o viziteze pe Hortensia Papadat-Bengescu la „noua” ei adresă. S-a îngrozit de ce a găsit acolo. Distinsa doamnă de odinioară, de regulă elegantă, deosebit de exigentă cu igiena personală, lăsa impresia abandonului de sine, asaltată de o dublă singurărate. În primul rând sarea în ochi deingrolada mentală, pe urma senzația sciziparității între neant și reverii destrămate.

Încă înaintea acelei scene devenise perceptibilă alternanța momentelor de claritate cu altele de confuzie, evadare în nebulos,

oboseală tragică. Dacă era trasă de mână spunea că își este străină. Titlul cărții dispărute fusese, oare, o premoniție, prevestire a nenorocirii ce pândește din spate?

S-a afirmat că se instalase în ființa ilustrei artiste boala numită mai încolo Alzheimer. Diagnosticul l-a stabilit, printre primii, psihiatrul Ion Biberi, scriitor și biograf la rândul lui. Din punctul de vedere al felului de a înțelege viața, șocol nu avea cum s-o impresioneze pe romancieră, însă unii apropiați, de pildă Henriette Yvonne Stahl sau Barbu Solacolu, la fel ca și Cella Serghi, descoperă pierderi de memorie, comunicare repetitivă, întreruptă de tăceri datorate torturii interioare și asta în conversații ce lasă impresia că Hortensia Papadat-Bengescu tatonă tot mai greu idei puse în discuție și continuate în conversații de ansamblu.

Scritoarea murea în martie 1955 fără să mai știe ce operă importantă lasă în urmă. Ea, care relatase suferințele dragostei, deslușite înfruntări morale acute, stăpânise înlănțuirii erotice și considera boala ca generatoare de tâlcuri, asumă grimase, mobiluri trans-individuale. Va fi, în genul Virginiei Woolf, o descoperitoare a creșterii și căderilor sensibilității feminine atunci când eroinele ei intră în jocul contradicțiilor ori interludiilor epuizante.

Tot ce anunță „Fecioarele despletite” în materie de măiestrie narativă continuă, în linii precise, cu marele ciclu din dramele clanului Hallipa. Naturalismul românesc a făcut prin această probă de maturitate dovada că are cotă continentală. Orice s-a încercat la noi pe linia verismului postnaturalist nu a atins fluiditatea, freamătul, modernitatea, găsite în cruzimile propuse de romancieră.

Astăzi, trecem cu proza proaspăt regăsită un prag. Sunt sigur că va fi în peisajul nostru literar sărbătoarea cititorilor domici să aplece pe ramâne încrustat în romanul rătăcit și ce anume promite pagină cu pagină, în ridicările de cortină, mult respectabila autoare.

Domnul Edgar Papu

– Nu am intrat niciodată într-o cărciumă. Îmi recunosc ca singură dependență nevoia de lectură. Am fost predestinat cărților. Prin ele, mi-am configurat filiațiunile. De raftul bibliotecii, de timpul petrecut aplecat peste foile albe și pagina tipărită, mirosind a cerneală de rotativă au depins toate temele mele favorite. Este singurul detaliu de care s-a legat toată viața mea.

Așa își proclama „infirmitatea” cel învinuit de domni de la „România literară” a fi fost căpetenia protocroniștilor. Sunt aceiași care i-au descoperit platforma-program la „Săptămâna” sau „Luceafărul”. Nu reiau „subiectul”; demolatorii au uitat, probabil înclinați să considere că nevoia de această fantasmă echivalează cu dependența de tutun, de alcool, de sex, de disprețul față de „provincialii”, impostorii cinici cu propriile modele. Ceea ce le-a strămutat noua lor platformă de atac... Căutarea de țapi ispășitori!

Domnul Papu nu este o ființă mondenă, nici ușor de asociat cu clanul ce dă verdicte definitive în literatura națională.

Este, mai degrabă, neîncrezător în libertățile pe care cei vizați și le iau să-i judece pe alții, însă niciodată pe ei înșiși sau pe acoliții lor.

Îmi spune că s-a pregătit să polemizeze cu contestatarii lui. Are o problemă:

– Va trebui să mă refugiez în lumea mea, a modestiei ce pare multora o capcană și – ca atare – refuză s-o accepte. Altminteri, ei mă vor izola și mai mult în lagărul de concentrare pe care l-au hărăzit lui Adrian Marino, cu aceeași perfidă ușurință, ca să dau un exemplu. Surprinzător de egal ca stil cu cel rezervat lui A.E. Baconski, Milo Petroveanu și încă destui alții.

Stăm în salonul apartamentului pe care Edgar Papu îl ocupă în vecinătatea Televiziunii. Așteaptă să aplece pe ramâne i se va permite un răspuns la o emisiune TV petrecută cu săptămâni în urmă, despre care crede că prelungează alte practici ostile la adresa Domniei Sale.

Ca mai tânăr decât domnul profesor Edgar Papu, vreau să cred că răspunsul nu va întârzia. Cum a întârziat, preț de mulți ani, alegerea sa ca membru corespondent al Academiei Române!

Nu știu dacă este capabil să mai aștepte. Oboseala și boala lucrează spornic. Încerc să formulez convingerea că va trece sigur peste obstacole. Doamna Zoe Dumitrescu-Buşulenga îl amână cu primirea în Academie. Dușmanii amândurora sunt harnici. „Te îngroapă de viu”, dacă vor. Frânturi din explicațiile ei aburite sună bizar pentru urechile mele. Pesemne că nu am îmbătrânit destul ca să văd bine proporțiile răului...

PORTRETE ÎN PENIȚĂ

Florentin Popescu

Un Gulliver în țara celor mai mici cititori

Prin anii '80 ai trecutului veac mai toate ședințele, dure ori mai puțin dure, care aveau loc la Ministerul Culturii erau dominate, la modul propriu, de statura de „uriaș” a unui om cu responsabilități importante în amintita instituție. Fie că se afla în prezidiu, fie că ocupa un loc oarecare în sală, când se ridica el să vorbească, în încăperea cu pricina se făcea liniște. Nu pentru că omul ar fi ridicat tonul, ori ar fi făcut cine știe ce alt gest de amenințare față de cei prezenți, ci pur și simplu fiindcă toată lumea știa că va fi singurul care va spune lucrurilor pe nume, va critica ce e de criticat, dar mai ales va „demola” argumentele aduse în discuție de cine știe ce politruc trimiși acolo să impună „cuvântul partidului” și să le închidă gura celor

care ar fi îndrăznit să „mârâie” ori să „cârâie”...

În târg și prin cafenele despre acest om circulau tot felul de „legende”, de snoave și de bancuri, cum se întâmplă de cele mai multe ori când e vorba de un ins cu o anume charismă de personaj „pitoresc” și original.

Uriășul avea pe atunci un cățeluș – un șoricar, autor, susținea stăpânul lui, a tot felul de gesturi și de reacții inteligente. Nu știu care va fi fost adevărul în legătură cu acea specie canină, dar de un lucru sunt sigur și azi, ca și atunci: de câte ori apăreau pe stradă om și cățeluș trecătorii întâmplători care îi întâlneau asistau la un spectacol, căci nu era de ici de colea să vezi în plin centru al Bucureștilor un uriaș cu ținută de baschetbalist ori de marinar abia coborât de pe o fregată venind de pe mări îndepărtate ducând în lesă o mică bucățică maronie mergând repede-repede și dând dintr-o codiță nu mai mare decât o frunză, oprindu-se din când în când să privească pe cineva, apoi ațintindu-și ochii în cei ai stăpânului – ca și cum ar fi vrut să-i ceară îngăduință pentru cine știe ce ghidușie. Se zice că, murind, micul animal a avut parte de un adevărat ritual de înmormântare, ritual petrecut pe undeva prin parcul din fața Teatrului Național...

Acest uriaș nu numai cu suflul de copil, dar și cu un mare har de scriitor pentru cei mici era Mircea Sântimbreanu.

L-am cunoscut și eu ceva mai îndeaproape prin 1985 când, printr-o întâmplare am ajuns redactor la Editura „Albatros”, unde el era director, loc în care am avut prilejul, între altele, să-i descopăr marea dragoste pe care o purta celor mici, animalelor și cărților frumoase (pentru care, în treacă fie zis, se lupta uneori ca un leu-paraleu să le poată trece de cenzură; de altfel de la o astfel de bătaie avea să i se tragă și pierderea postului de director, dar asta-i o altă poveste). Și tot atunci i-am descoperit și umorul, căci era un tip spontan și găsea numaidecât o glumă, o poantă, un „clenci” cu care îi înveselea pe cei din jur.

Lăsând la o parte virtuțile și acțiunile omului care a făcut mult pentru promovarea literaturii contemporane, mai ales a aceleia scrisă de tineri, gândul mă poartă către câteva momente ce țin de anecdotică și care pot da o idee, fie și foarte generală, despre umorul omului.

Mircea Sântimbreanu era inspirat și foarte operativ în procesul editorial și căuta să introducă în plan cărți incitante, cu titluri atrăgătoare și cu un conținut pe măsură. Când această din urmă condiție era întrucâtva discutabilă, pune accentul pe prima. Era și asta o „șmecherie” pentru a primi de la librării comenzi de tiraje cât mai mari.

Potrivit uzanțelor, înaintea plecării în tipografie, orice manuscris trebuia semnat de director. Într-o zi, ajungându-i pe birou o viitoare carte ce cuprindea schițe umoristice, dar avea un titlu insignifiant, l-a chemat pe autor și i-a propus să-și numească volumul nici mai mult nici mai puțin de **Războiul de treizeci de bani**. Vremea a trecut, cartea a apărut și ca să respecte protocolul, autorul s-a „înființat” cu primul exemplar la director. Pe volum scrisese – firește! – un autograf cât se poate de măgulitor. Destinatarul flatanetelor cuvinte din autograf i-a mulțumit, l-a felicitat și a dat să se așeze. Autorul cu pricina, însă, încurcat, întârzie să se retragă. „Ei, ce mai este D.?” zice directorul. „Păi, răspunde acela, am și eu o nelămurire: Ce vrea să însemne **Războiul de treizeci de bani**?”. Ușor iritat, Sântimbreanu răspunde: „Un c...t!”. Autorul, pe fază și el, cu o sclipire de umor și probabil dorind să-i „cânte în strună” interlocutorului său, adaugă: „Așa mă gândeam și eu, domnule director!”.

Când era ceva mai liber, ca să nu se plictisească de unul singur în biroul lui, ori când voia să afle de la colegi ce cancanuri mai circulă prin lumea culturală bucureșteană, directorul „Albatrosului” deschidea ușa câte unui birou. Într-una din zile (în plină criză alimentară, când cu chiu cu vai ne procuram fiecare trei-patru ouă de pasăre de la bufetul editorilor – pe bază de liste întocmite dinainte de către președintele sindicatului!) ne face o vizită și vede pe biroul meu câteva asemenea „piese” abia agonisite, rezemate de un dosar. Nici una, nici două, ia o agrafă, pune mâna pe un ou, îl sparge și-l soarbe cât ai clipi, după care, chipurile, se scuza: „Ești tânăr, Florentine, trebuie să mănânci mai puține ouă. Să nu-ți crească colesterolul!”. O colegă îl „atacă” numaidecât: „Domnule Sântimbreanu, cum puteți să înghițiți un ou așa crud, nefiert sau neprăjit? Nu vă face rău?”. Cel întrebat găsește și el un răspuns: „Ce știi, dumneata? Dacă mă cheamă cineva diseară, să cânt la Operă și n-am voce, ce fac?”.

Firește că nu l-a invitat nimeni la Operă, nici măcar în calitate de spectator, dară-mi-te în aceea de solist...

Omul era dolderă de anecdote, oriunde s-ar fi aflat. Și nu le ținea niciodată numai pentru el, îi plăcea să le povestească și altora. Scriitorul pentru copii (volumele lui **Să stăm de vorbă fără catalog**, **Băiețelul de hârtie**, **Elefanți în rochițe**, **Recreația mare** ș.a. cunoșteau în acea vreme ediții după ediții și se vindeau cu mare receziune) nu se desmințea nici în viața de zi cu zi.

Peste ani, când nu mai eram de multă vreme colegi de redacție, lucrând eu la un cotidian și pregătind un număr special de Anul Nou, i-am pus o întrebare: „Care a fost cea mai frumoasă zi din viața dvs. în anul care se încheie?” S-a gândit o clipă și mi-a răspuns! „Astă-vară când, în spital fiind, doctorița s-a mirat de marele meu noroc că am mâncat doar două ciuperci și nu trei, c-altfel o sfeceam...”, „Cum așa?”. „Simplu: O dimineață întreagă încercasem cu undița apa unui lac și nu prinsesem nimic. Amărât, la plecare, m-am gândit să mai dau o dată ocol lacului, ca să-mi desmorțesc picioarele. La un moment dat am văzut niște ciuperci foarte frumoase lângă un trunchi de salcie. Le-am cules, m-am dus acasă și le-am fript. De unde era să știu că printre ele era și una al dracului de otrăvitoare?”. Împătimitului pescar i-a fost dat să plece pentru totdeauna, dintre noi tot într-o vară, exact cam pe la jumătatea lui august a anului 1999, lună în care, de-a lungul anilor, îi plăcea să colinde lacurile din preajma Bucureștilor și de mai departe, spre a se bucura nu numai de greutatea minciogului, ci și de frumusețea locurilor văzute și de multele întâmplări pe care i le povesteau colegii din breasla undițarilor...

Și, deși după pensionarea lui și schimbarea vremurilor s-au petrecut multe în viața noastră culturală, iar editurile de odinioară, ca și structurile de atunci nu au rămas doar o amintire, urma lui Mircea Sântimbreanu încă mai poate fi bănuită uneori prin preajma birourilor Ministerului Culturii, ori ale celor de la uniunea Scriitorilor, unde „uriașul”, „leul” de altădată încă mai crede că poate câștiga bătălia pentru un autor tânăr, pentru o carte valoroasă, pentru o idee ce poate duce – dacă nu azi, măcar mâine! – la propășirea literaturii.

Iar „Țara celor mai mici cititori” încă mai așteaptă să poposească acolo venind din depărtări, acest Gulliver care le-a îmbogățit copiilor biblioteca de-acasă cu fermecătoarele lui cărți...

Armindeni, 2008

NOTE DE LECTURĂ

Mihai Stan

GEORGE TOMA VESELIU – ipostaze clasice* –

Prozator („*Colonia Nuvele*”, Ed. Cartea Românească, 1978), după un scurt interludiu gazetăresc (redactor la cotidianul „Dâmbovița”), imediat după 1990, George Toma Veseliu se retrage din viața publică, migăbind, după propria-i mărturisire, departe de zgomotul lumii, la câteva proiecte.

Brusc, în 2007, după aproape trei decenii, profesorul de limba română G.T. Veseliu se dezvăluie cititorilor săi drept un excelent monografist prin două opuri de referință: „*Răzvad – Vatră voievodală. Monografia comunei Răzvad* (460 p.) și *Ocnița – Scaun Domnesc. Monografia comunei Ocnița* (480 p.)

Ceea ce l-a impus ca monograf la nivel național este originalitatea demersului său, autorul patentând, stilistic vorbind, un original mod de

a realiza aceste istorii ale unui spațiu aparținând unor comunități dâmbovițene cu vechime atestată: Răzvad (17 noiembrie 1431), Ocnița (7 ianuarie 1517) anume, situarea între istorie și beletristică prin inserarea unor date ce țin de cultura orală, legendară, dar și de cea scrisă. Împletirea celor două stiluri funcționale ale limbii române – beletristic și științific – vădește un mod de a rescrie istoria specific unui livrofag pentru care plăcerea de a scrie primează. Dar să lăsăm pentru un discurs viitor comentariile pe marginea celor două excelente monografii care-l situează, repet, pe autor printre vârfulurile acestui gen de scrieri.

Tocmai am închis cea mai recentă carte a lui George Toma Veseliu: „*Sonetele lui Petru Cercel sau Fețele lui Ianus*” – 170 de pagini de sonete și o glosă al cărei pretext dezvăluie predestinarea poetului – sic erat in natis – „*De lume sunt sătul până în gât / Mi-e silă și de pohtele ce mi-au fost hărăzite / Și de mistrețul ce rămă cu ghimpele în rât / M-am săturat de mine de toanele-ți trăznite / Întors la gândul răvășit de reaua suferință / Îmi sună-n cap nemernicul ciocan izbit în nicovală / Cu gâtul pe butuc stau sfârtecat de ură și căiniță / Privesc năuc cum sângele în cap îmi dă năvală*”. Fiecare vers, la rândul său, este dezvoltat într-un sonet, mărind cu 8 numărul celor din volum.

Glosa trădează manierismul unui aparent recurs la uneltele vetuste, dar e mai degrabă o subtilă polemică cu mai tinerii făcători de versuri care necunoscând modele („Eu nu citesc poezie – mărturisirea un oarecine – să nu mă influențeze”) și evitând migălitul pe text au decretat drept „poezie expirată” orice specie cu formă fixă. G.T. Veseliu nu e singur în tenacitatea cu care cultivă sonetul, recent Radu Cârneli realizând o antologie a sonetului românesc al cărui prim volum e sub tipar, antologie ce cuprinde și câțiva târgovișteni (George Coandă, Florea Turiac, Grigore Grigore, Nicolae Neagu, Emil Stănescu).

O lectură atentă decelează modelele, de altfel mărturisite, de G.T. Veseliu: Mateiu Caragiale („*Fajere*”) și Vasile Voiculescu („*Ultimele sonete închipuite ale lui Shakespeare în traducere imagină de V. Voiculescu*”). Nota originală constă în încercarea,

* George Toma Veseliu, **Sonetele lui Petru Cercel sau Fețele lui Ianus**, Ed. Bibliotheca, 2008

în mare parte reușită, de a reconstitui atmosfera renascentistă de la Curtea lui Petru Cercel, ceea ce V. Petrescu numește, Curtea literar artistică a lui Petru Cercel (Dicționar de literatură al jud. Dâmbovița 1508-1998, Bibliotheca, 1999, p. 71). Într-adevăr, influențat de poetul toscan Francesco Pugiella, Petru Cercel europenizează Curtea de la Târgoviște și numai detronarea după doar 2 ani (1583-1585) oprește proiectele domnitorului. Transpus imaginar în acele timpuri, poetul G.T. Veseliu reconstituie epoca prin descrierea curții domnești, a curtenilor, a norodului, o lume surprinsă în toate straturile ei: „*Vlădica strânge pește cu sacu-nfipt în râu / Și pagi roiesc în Curte cărând cutii cu zmirnă*” (În ruga mea de seară) sau „*Scoală-ți boierii pântecoși de la prânzul de aur / Acum lasă-ți moale cărțile pe masă-ntinse / Trimite Talianul la frumosele jupânițe / Ce se fugăresc suav nemurind prin besearcel*” (Petru Cercel). Și mai departe: „*Răsar săracii-n zdrențe plâpândă de mânie / Când vizitiul strigă iar caii cresc în spume*” (Și-n cale iese târfa).

Tot la repere poate fi inclus și „*Imnul religios al lui Petru Cercel*”, textul original și traducerea lui Radu Bouréanu („*Frumosul principe Cercel*”, Ed. Eminescu, Buc., 1986) cel puțin în ultima din cele 27 de strofe: „*Splendorii Tale veșnice – mi-e gândul / Să îi slujesc, închinu-mi viața toată / Ca-n zbor – spre cer, suind să-mi suie cântul*”. Posibile sugestii îl trimit cu gândul pe G.T. Veseliu la bănuiala că Petru Cercel ar fi scris sonete pe care apoi el le închipuie, concepute cu caracter religios, cu tematică citadină, etalând conflicte dintre domnitor și ceilalți, în fond, raporturile dintre omul generos și cei din jur ce-l trădează: „*Sunt singur și pustiul mijeste la mine în oadaie / Și îngerul din ceruri deasupra-ți ca să treacă / Nălucile din minte se zămislesc nebune / Pe uliți crește frica, căci cornul dă să sune*” (Pe uliți crește frica).

Poetul G.T. Veseliu a citit mii de sonete, temele și motivele fiindu-i familiare începând cu Petrarca și sfârșind, probabil, cu Vasile Voiculescu. Iubirea apare astfel idealizată, locul Laurei de Noves fiind luat de Clara și Giovana, cele două presupuse muze ale lui Petru Cercel, prin care G.T. Veseliu creează imaginea femeii ideale: „*Un zâmbet din privire, o pasăre să zboare / (...) Giovana ta-n caleașcă trecând fără mișcare sau: „Va trebui, o Clara, să zbor din Turnu izbind / Să te mai cer o dată, iubito, de soție / (...) Tu spre Florența, scumpo, întruna ai să pleci / De ger cuprins eu fi-voi când gâdea intră-n beci.”*

Și în prozodie G.T. Veseliu își urmează modelele. Astfel, dacă la Petrarca sonetul era structurat în două strofe – o octavă și o sextină, în „*Sonetele lui Petru Cercel*”, cele 14 versuri sunt grupate în patru catrene cu rima încrucișată (îmbrățișată în sonetul clasic) și cu distih, nemarcate strofice.

Nici măsura de 10-12 silabe nu mai e după model, la G.T. Veseliu versul e mai amplu, având 13-14 silabe; în schimb e urmată regula potrivit căreia într-un sonet niciun cuvânt nu trebuie să se repete, cu excepția prepozițiilor sau a conjuncțiilor.

Dovedind o adevărată virtuozitate în cultivarea sonetului retrograd (autorul închipuie chiar o odă), G.T. Veseliu scrie sonete în oglindă, cel de-al doilea, datorită versurilor cu conținut apoftegmatic, repetând într-o anume ordine versurile primului. Spațiul nu îngăduie exemplificări. Sunt de remarcat însă alte câteva artificii (ex. p. 50, 51) astfel: primul sonet are ca motto o maximă latinească (Ad interim) și titlul, „*Călcâiul meu sfărâme*”, al doilea reia mottoul în traducere românească (Pentru o scurtă perioadă de timp) și are un alt titlu: „*O, stai, stafie dulce*”.

Poetul G.T. Veseliu a intuit că e necesară o convenție cu lectorul său inteligent și anume limbajul cu parfum arhaic. Profesorul de limba română recurge în acest scop frecvent la forme verbale inverse (furat-am focul, golit-am cupe) la arhaisme și regionalisme (pohtă, grămătic, hiara cea haină, bucoavne, platnic) ce stau firesc lângă neologisme (ezitare, difuz, toleranță) și trimiteri livrești (Prometeu, Sisyf, Ulysse, nirvana) slujind mistificarea că Petru Cercel, fiul lui Pătrașcu cel Bun și frate cu Mihai Viteazul, cel ce pribegise 10 ani pe la curțile Europei, poliglotalul ce vorbea curent 12 limbi, ar fi autorul acestor tulburătoare sonete.

Este aproape sigur că dacă n-ar fi semnat aceste sonete, pretextând că le-ar fi găsit în cine știe ce arhivă prăfuită a

Mănăstirii Dealu de exemplu, s-ar fi bucurat de succesul pe care l-a avut poetul englez Thomas Chatterton care, în a doua jumătate a sec. 18 a inventat o biografie și o operă puse pe seama unui autor inexistent, călugărul Thomas Rowley (vezi Mircea Anghelescu, Mistificațiuni, ed. Compania 2008). De altfel, G.T. Veseliu are toate atuurile lui T. Chatterton: tenacitate, erudiție, talent poetic, capacitatea de a structura un limbaj arhaizant. Se pare că excelentul poet pe care o exacerbată modestie îl menține în penumbră a cochetat cu ideea – vezi titlul cărții „*Sonetele lui Petru Cercel*” sintagmă în care genitivul exprimă posesia. Și pentru ca ambiguitatea să persiste, în finalul cărții G.T. Veseliu realizează – consultând nu mai puțin de 71 de surse – o excelentă biografie romanțată a Principelui devoalând pentru cei atenți adevărul prin mottoul ce însoțește cele aproape 60 de pagini: „*Petru Cercel – Pierre Demetrio – magul călător prin lumi complementare. O pledoarie pro domo*”, semnat Autorul.

Câteva erori de lecțiune, alte câteva prozodice impun o a doua ediție a acestei reconfortante scrieri pentru degustătorii dedați la farmecul adevăratei poezii. În încheiere, vom cita în întregime dintre cele 186 de sonete ale volumului „*Sonetele lui Petru Cercel*” sonetul de pe coperta 4, o posibilă artă poetică a lui G.T. Veseliu: „*Ce blestemată fire m-ai hărăzit, Tu, mie / Un lacom de-ntristare și-al bucuriei sclav / Aștept cu rea căniță doar clipa ce-o să vie / mi-e inima prădată de gândul ei jilav / nici soarele nu-mi crește pe frunte vre-o cunună / doar timpul răspândește în mine crud fior. / Ce-i rău se face bun ca ziua rea în bună / Când rodul din zadarnic zvăcnește-n tainic dor / Să mă abat din calea ce lumea mi-a închis / Albastre zile coliba fierbinte să-mi vegheze / Sirenele cătte chemându-mă din vis / Un somnambul pe punte cu ochiul minții treze / Sărind în apa sură al lumii gând s-apuc / Eu mă întorc la Time de dragoste năuc.”*

III. NICHITA STĂNESCU: voința demiurgică heliadescă

(continuare de la pagina 12)

Ioana Em. Petrescu vedea în ele o anticipare a metalingvisticii nichitastănesciene: „*Heliade-Rădulescu a avut șansa de a crea în literatura română limbajul poeziei de idei; a compromis-o însă prin explicitare și a închis astfel una dintre căile de dezvoltare ale limbajului poetic românesc. Eminescu va explora o altă cale, nu cea a explicitării gândirii, ci a exprimării limitelor ei, exprimând transcendența prin negarea conceptelor („Nu era azi, nici mâine, nici ieri, nici totdeauna...”)*. Poezia română reține însă din experiența – și din eșecul – lui Heliade Rădulescu tendința de a se apropia de ființa limbii prin rădăcina numelor cu tainica lor înrudire și o reactualizează în jocurile grave de cuvinte ale poeziei lui Nichita Stănescu (Ioana Em. Petrescu, *Ion Heliade-Rădulescu*, în *Dicționarul scriitorilor români*, coordonat de Mircea Zăciu, Marian Papahagi, Aurel Sasu, București, 1998, D-L, p. 500).

Ion Heliade Rădulescu rămâne, în context postmodern și în raport cu ludicul metalingvistic nichitastănescian, un legislator al limbajului neologicistic. George Călinescu observă, într-o cronică la *Manualetto rumeno* al lui Ramiro Ortiz, redeșteptarea neologismelor de origine latină: „*Neologismele noastre reprezintă înaintarea ideilor și într-un fel adaptarea noastră la cele mai vechi, și sunt luate din toate limbile deodată. De ce adică venerabil vine de la fr. venerable, și nu de la it. venerabile? Legea lui Heliade este doar cunoscută. În fond noi prin franceză sau italiană (însă după forma italiană) redeșteptăm vocabulele latine, încât ar fi mai bine să zicem că neologismele noastre sunt în genere de origine latină și că reprezintă vocabularul intelectual european puțin întârziat*” (G. Călinescu, *Ulysse*, București, 1967, p. 308).

„*Sărutare, lemne triste, ce verzi, galbene-nnegriți*” este un vers nichitastănescian.

Capriciile lui Horia Zilieru

Glosând pe marginea unui volum de referință.

Într-un moment (care a cam depășit ca durată un deceniu) dominat de respingerea, programatică sau datorită incapacității, versificației de tip clasic, se mai ivește, din când în când, câte un autor nedispus să se decică de formula ce l-a impus și nesfiindu-se să-și etaleze meșteșugul într-ale prozodiei. Cultivarea formei, nefăcându-se în dauna spectacolului de idei, a conținutului dens, greu de sensuri și de mistere, gestul devine insurgent, deși are la bază un conservatorism estetic evident. În această categorie, care păstrează noblețea și poza uneori cabotină a trubadurilor interbelice, se așază, încă de la debutul său în poezie, dl. Horia Zilieru. Discipol declarat al reperelor numite Ian Barbu și Tudor Argezei, poetul argeșean devenit sută la sută ieșean, el și-a păstrat însă mereu originalitatea, inspirația și frenezia verbală nefincadrându-l printre epigoni, printre autorii de pastişe după mari modele. Calitățile sale, subliniate des de critică și gustate de iubitorii de poezie, indiferent de generația lor, se regăsesc din belșug în elegantul volum, tipărit la „Junimea” din Iași, sub titlul *Mirii paradisului pierdut* (2000). Îi regăsim aici pe dl. Horia Zilieru într-o formă lirică maximă, neexistând supoziția de oboseală sau repetare inutilă a unor motive specifice. Poet a cărui maturitate se prelungește și acum, în pragul senectuții, Domnia Sa apelează la simbolurile eterne: Adam, Eva, Paradisul pierdut, regăsite în chipurile părinților, bărbatului supus trecerii timpului, femeii învăluite în reverberații erotice, adâncurilor tulburi și tainice de unde se naște starea poetică dătătoare de „înmiresmate altare”. Tonul ales este acela al bardului hieratic, depozitar de secrete precum și alchimist sui-generis: „În somn / zvântând sudoarea smirnei mă întomn / ca pietrele rodind un țintirim / (adaug) și cu șarpele toiaș / eu – martorul în umbră mă retrag / jucând secundul rol de anonim. // Zvâcniri de fulgere târzii aud / prin minereuri – prund crepuscular / lăsându-și mușcătura. Către sud / scot sycomorii ruguri. Rupte piei / văzduhul ninge. Aștri între ei / își schimbă locul de ipotocari. (*Noaptea sângelui*). Erotismul, practicat cu nedisimulată plăcere, își găsește împlinirea în forma severă a sonetului, dar și în poeme ample, dintre care impresionează prin intensitatea trăirii *Floarea Paștei*, închinat memoriei tatălui. Invocație, bocet și meditație totodată, beneficiază de e versificație stăpânită magistral într-o alternanță a versurilor lungi și scurte de neuitat efect muzical: „Rezemat de-a crucii jale / simt cenușile letale / ningând pleoape-ndoliate / grele / de singurătate / și prin ele / întru toate / cearcăne scânteietoare: / rățâcinda rădăcină / inserarea din stamină / tainica înmiresmare / ca o lacră de odoare / Floarea Paștei – alba floare”. Momentul propice creației apare definit în *Palimpsest*: „Zenitu-n plâns e frate cu nadirul evlaviei”. Deși: „Doamne! s-a întunecat / mâna cade la-nchinat”. De aici, suita de întrebări și reflecții despre vârsta la care se află: „Drumuți-m-aș drumului / care duce / la răscruce / răstignirea somnului / însă crucea e în mine / sarea lacrimii o ține” (*Benedicamus Domine*). Înfiorarea are aceeași tensiune în *Naufragiu*: „Văd dublul meu cum trandafiri implântă / sporind după seism acele stranii / frângții de-amar. Privește: „marea groapă / închide cercul. Nu auzi cum sapă / incizia de clopote de nuntă?”. Reapare, ceea ce în alte volume era o prezență substanțială, erosul. Femeia și efluviile senzuale stăpânite ori răspicat declarate duc poezia în registrul trăirilor tinzând spre paroxism: „Turnați în cupe și priviți cu mine / în vin se scaldă tânăra femeie / și sânii ei ca zeei orbi scânteie / al iernii orologiu pur. Saline / îi umplu tatuajele ebre”. (*Epiphanie*).

(continuare la pagina 22)

VIORICA RĂDUȚĂ și viața ca dualitate

Viorica Răduță reușește de fiecare dată să își surprindă cititorii. Axându-se în cărțile sale pe o incoerență simbolică, ea construiește noi mitologii, demonstrând în cadrul sistemelor că orice este posibil. Scriitoarea amestecă idei, trăiri și senzații intense, oferindu-i cititorului mai multe variante, fiecare plauzibilă. Adesea șocând prin alăturări și metafore pantagruelice, Viorica Răduță face în *Viață de apă de uscat* o dovadă de forță lirică, convingându-și cititorii că filosofia ei merită o șansă.

Folosind numeroase simboluri religioase, autoarea își obligă cititorii să mediteze la câteva dintre cele mai importante probleme existențiale actuale. Dumnezeu poate fi un vierme, Dumnezeu poate fi în aerul din jurul nostru. Incertitudinea este o caracteristică definitorie a versurilor, care întrețin voit o stare de nesiguranță, o ceață conceptuală. Fără să se gândească la consecințe, fără să încerce să ofere edicte, Viorica Răduță construiește întregul pământ asemenea unui cimitir, rece și luminos: „în primul rând aerul ăsta are propriul lui Dumnezeu / în astfel de situație plămâni dau pe dinafară sită se face / chiar aerul cu care vin păsările și încearcă brațul și / încearcă apa dar mai ales încearcă plămâni pentru că / este un vierme direct în / ochi și-l mânăncă să poată zări apele revărsate păsări / dispărute o! cât Parcul mai încolo și Catedrala. era scris / un cuvânt am aflat urcă valurile pe scări valuri din / cimitir cu pământ cu tot”.

Viorica Răduță folosește multe artificii lingvistice pentru a-și susține poemele, jucându-se cu sensurile, cu acorurile, totul pentru a sugera o stare de degingoladă generală propice creației. Poeta reușește să-și convingă cititorii că și moartea merită până la urmă o șansă. Atingând pe alocuri stări metempsychotice, cartea ne invită simultan la vis și la delir, până când ajungem să nu le mai putem diferenția. Aidoma unui somn presărat cu coșmaruri, versurile prezintă purgatorii depășite, obstacole spirituale născute din însăși abisurile ființei peste care fiecare dintre noi trebuie să treacă.

Poeziile sunt înțesate de personaje simbolice, figuri emblematice fie în sens pozitiv, fie negativ, care generează staze. Moartea apare ca un simplu tricou, depășindu-și sfera și devenind o parte integrantă a vieții. Sexul devine moarte, tăcerea devine priveghi, iar acatistele sunt rostite așa cum am rosti banurile. Viorica Răduță demitizează pentru a putea construi metodic o altă interpretare. Timpul moare pentru a reînvia mai apoi într-o lumânare, iar spațiile Europei dispar între două pulpe anonime: „așteaptă nimeni soția poartă un tricou cu moartea pe el / vreau să spun femeile sunt grase și nu încap în distanță / strivești țigară de la țigară pe ea pe carnea umflată cu / care te lași de fumat curând o să mori și în plus mai are / și o ploaie între pulpe unde ar trebui să se vadă moartea / dar nu-i timp de fumat și spații nu-s în europa toți pun / o noapte pe ei se îngroapă cu ea ca să poată dormi / în tăceri pe genunchi pun distanța ce culoare o fi dacă / face alt cer să fie moartea la opt peste omul din lift din / metrou mai lung cu cât crește omul fața celor închiși ce / lume e asta în ea trece timpul cu cât se pătrunde în el / un mort ceva îi facem și lui acatist”.

Technica poetică oscilează între mai multe registre stilistice. Majoritatea poemelor sunt înțesate de epic, însă pe parcursul lor

* Viorica Răduță, *Viață de apă de uscat*, Casa cărții de știință – 2008

apar adesea microsecvențe de un lirism debordant. Pendularea între versurile lungi și versurile scurte este o caracteristică definitorie a poeziei Vioricăi Răduță. Ea exprimă astfel ambele registre, concretizând în versurile scurte care zvâcnesc conceptele expuse în prima parte, în lungile pasaje descriptive de factură discursivă. Un exercițiu remarcabil de dialectică cu sine și cu întreaga lume, volumul se dovedește a fi puternic, impresionând prin figurile de stil rafinate și prin „incoerența” ca stare de risipire a lumii.

Fondul lexical folosit este bogat, iar poeta combină sferile semantice pentru a oferi sensuri ascunse versurilor. O întregă mitologie stă în spatele versurilor, care impresionează fiecare cititor altfel, în funcție de nivelul acestuia și de efortul pe care este dispus să îl facă. Volumul poate fi citit în mai multe chei, dovedindu-se atât o mostră de entertainment cultural care te poate relaxa într-o seară, cât și o cheie spre un alt nivel spiritual. Ajuns acolo, vei înțelege că fiecare actor este la un anumit moment, singur: „*crăodilul văzut la televizor cu viața de apoi atinge / apele e trupul lor de aceea își înghite tot trupul / al tatălui meu al mamei frații spălați nu au loc și atunci / înghite patimile cu cap de om și înghite curți cu mâinile / afară cu salcâmi în oase / vă întrebați ce caută salcâmul ce caută pânza cusută / direct pe cele 18 săptămâni pline care se întind câțiva / centimetri dincolo și pânza și pielea sunt aproape / devastate și / vremea se expune într-un model / modelul coborâ din ploile care vin în zece minute și se / scufundă / fără decora pământul are circa 200 de locuri câți oameni / în case / actorii sunt singuri”.*

Viața de apă de uscat este o carte puternică, o dovadă că poezia autentică încă există. Viorica Răduță refuză cu obstinație șabloanele, alăturând simboluri și idei într-o mistică fulminantă, sălbatică pe alocuri. Cititorul este purtat printr-un labirint savuros și abscons în același timp, o călătorie de inițiere în propriile străfunduri. Scriitoarea complexă, Viorica Răduță își dovedește încă o dată măiestria poetică, reușind să ne arate cum contrariile se ating și chiar se confundă. Până la urmă, cine suntem noi să spunem că o lume nu poate aparține în același timp și uscatului și apei...?

Capriciile lui Horia Zilieru

(continuare de la pagina 20)

De efect trecerea muzicalului în pictural, dl. Horia Zilieru dovedindu-se împătimit unor asemenea experiențe lirice, rezultate tot din surse erotice: „Spre orga neagră cobora o fată / strivind corola razelor neșterse / de plânsul lumânării. / Recii averse / refuză catedrala ancorată // cu note false.

Mâinile adverse / elan de cantor tânăr își desfășoară / și-o car în apă Lethe scufundată / până la gât. Temutele traverse // Se intrerup. Schintila dansatoare / îi cade în orbita lui nocturnă / ca tunetul compact al suferinței // Pierzând imaginea ispita-l doare / cutia milelor de gât atârână / și furia îi bate-n nervi argintii” (*Lacrimosa și cantorul*). Remarcabilă, și în sonetul de mai sus, inventivitatea verbală, asociațiile surprinzătoare de cuvinte, care am drept rezultat forțarea metaforei pentru efecte speciale asupra cititorului. Poetul vorbește ca un inspirat, ca un jongler cu cuvintele, ca un stăpân absolut al sensurilor încă nebănuite. De unde, impresia de continuă nouitate și frăgezime a discursului. Ei i se adaugă plăcerea ludică în versificație, cascadele în care se succed ritmurile și rimele, se frâng și se dezvoltă versurile în strofe fixe ori inventate ad hoc. Ți se pare, ca cititor, că asiești la recitalul unui instrumentist de mare clasă, numai că executantul este una și aceeași persoană cu autorul. Fără exagerare, un fel de Paganini printre poeții contemporani, dintre care destui ar trebui să studieze aceste adevărate capricii având ca materie primă – Cuvântul.

La cei 75 de ani împliniți în acest mai, ziua 21, dl. Horia Zilieru, cel pururi îndrăgostit de frumosul peren sau de acela efemer, ne privește cu aceeași iubire cu care îi suntem și noi datori. Ne-a oferit-o în fiecare vers, în fiecare carte, cu mărînimia regală a indiscutabililor poeți.

STAȚIE DE GÂND

Alexandru Bulandra

Balade pentru export

Iată-ne ajunși, în sfârșit, pe creste, cititorule! Pădurea a rămas în urmă, e numai iarbă și vânt. Golul alpin, cum îl numesc geografi. Mi se pare un cadru potrivit pentru un discurs clar și distinct.

Ideea de a aduna și publica o colecție a poeziilor populare era unanim acceptată și promovată în rândul generației de la 1848. Era o chemare a vremii, în toată Europa, care ajunsese și pe aceste locuri. Trebuia să ne facem cunoscuți cu ce aveam mai bun, așa cum o făcuseră deja sârbii, grecii și germanii – înaintea lor.

Poezia populară reprezintă un capitol distinct dintr-un program general de cunoaștere și afirmare a identității naționale în străinătate. Poeziile populare vor fi adunate nu pentru ele însele, ci pentru a răspunde imperativelor momentului istoric. Ele trebuie să fie adevărați mesageri ai unei imagini atractive a poporului român și istoriei sale. Dintre toate speciile cântecului popular românesc, balada putea îndeplini cel mai bine acest rol.

Vasile Alecsandri și-a creat un drum în literatura română pornind de la comoara poeziei noastre populare. Acum el trebuie să o scoată la lumină pregătită să transmită mesajele naționale. ...Și el și-a asumat acest rol – sarcină – într-un context având drept coordonate: balade = dovezi, cititor-țintă = străin, finalizare = traducere. Texte de export.

Alecsandri cunoștea baladele din Moldova – „*Eujor*” și alte balade haiducești. Scrise și balade culte. El învățase de unul singur cum se compune o baladă: „*M*” și „*de trei zile*”, expresii utilizate în primele poeme scrise în limba română, dovedesc acest lucru. Cum a învățat? A desfacut baladele în părți componente, a văzut cum sunt alcătuite, ce personaje apar, în ce situații, cum acționează, cum sunt prezentate, care sunt formele de expresie. A desface și a reface, a dezmembra și a reasambla bucăți, ligamente, așa învăță Alecsandri meșteșugul compunerii cântecelor bătrânești. Este o operație de tip mecanic, artizanal, sugerată de termenii utilizați de Alecsandri: *pietre prețioase, părți, briliant, a lega* etc.

Aceasta a fost adevărata descoperire a cântecului popular – a intrat în intimitatea lui. Așa fac și creatorii necultivați: un flăcău plecat în armată, haiducii, o fată – combinatori de fragmente știute cu altele noi, auzite de la alții. Exemplu contemporan: aflat într-un juriu, folcloristul Harry Brauner ascultă o fată care interpretează un cântec pe care nu-l mai auzise niciodată. Nu știa dacă-i doină sau baladă. O întreabă pe fată. „Pe acesta l-am făcut eu” – spune ea. De ce? Nu-i plăceau cântecele din zona ei. Cum îl făcuse? Nu știa: „ar fi trebuit să fie mult prea savantă ca să-și dea seama. Ea a luat elemente muzicale din doina veche, a luat elemente din balade, a luat elemente din cântecele propriu-zise, le-a îmbinat atât de frumos încât a apărut un nou exemplar folcloric de cea mai înaltă calitate artistică, făcut, hai să spunem, inconștient de un pasionat de folclor, foarte talentat și care nu cunoaște legile folclorului. Ei bine, este acesta un exemplar autentic sau nu? Fără îndoială este tot ce poate fi mai autentic...” (68, pp.184-185)

Tot de la folcloriști am aflat și de ce au fost preferate baladele – sau cântecele bătrânești, cum se numesc în țară. Ideea cred că a venit de la Kogălniceanu și Bălcescu, deși pare comună în epocă, dacă mă gândesc la apelurile lui Marienescu. N. Bălcescu – „*Magazin istoric pentru Dacia*” 1845, Partea a doua a *Prospectului*: „Magazinul istoric se împarte în șapte părți, adică: 1. Croniciariul românesc, 2. Diplomaticul românesc, 3. Tradiționalul românesc va cuprinde deosebite poezii și tradiții populare ale românilor cu interes istoric... (...) Istoria noastră, ca a tuturor națiilor, se cuprinde în cinci feluri de documente: 1. Poeziile și tradițiile populare... (...) Cei dintâi istorici au fost poeți. Poeziile populare valorile poetice din literatura populară, atribuia țăranelor români mai multe însușiri pentru poezia epică decât arată în realitate, sufletul lui fiind înclinat mai ales spre aventuri lirice.” (69, pp.IX-X)

În 1847-48, Alecsandri știa că trebuie să publice întâi o culegere de balade; cunoștea foarte bine ce are de făcut cu textele de baladă pe care le deținea, iar în al treilea rând, era conștient că mai trebuie create și altele, noi. Era mai greu de lucrat decât în prima fază, când a scris poezii originale în stil popular, pentru că acum pleca de la un text folcloric și trebuia să ajungă tot la unul folcloric. Uneori depășea limitele – vezi balada „*Mărioara Florioara*” – și îl trecea la creații originale. Și aici – ca și în teatru – creativitatea îi era restricționată: fiecare idee poetică, expresie etc. trebuia să aibă un substrat popular, istoric național... trebuia să fie *legitimată*.

Problema adevărată nu era că le-ar fi găsit deformate etc. – cum îi scrie lui Ubicini – ci că recolta de balade din Moldova era mult sub așteptări, adică sub cerințele noii ierarhizări impuse de program – să-l numim *scop extratextual*. Ce-i spune el apoi lui Ubicini este, în fond, operația de prelucrare, transcriere, localizare – adică toate baladele să fie moldovenești și să corespundă normativelor.

Alecsandri primise – de la A. Russo și colecționari din Transilvania și Banat, dar și din Muntenia – balade întregi, cu o structură compozițională proprie genului. Ele puteau fi în repertoriul unor interpreți de talent, dar și al unora mai puțin talentați. Colecțiile elaborate științific dovedesc că *ciclul Novăceștilor, Mistriceanul, Corbea, Joi de dimineață* ș.c.l. erau cântece bătrânești depline. Deci nu avea ce *curăța*, decât, dacă, *a curăța* denumește operația de rezumare a lor – ex. *Mistriceanul* în *Balaurul*, chiar și *Toma Alimos* – și îndepărtarea din textul scris a formulelor tipice unui cântec bătrânesc. În fond, Alecsandri le aplică unora dintre ele un alt model formant – cel al scriiturii și al baladei occidentale.

Dimineața întrebărilor pertinente

Cine este bătrânul? Lăutar Țigan, performer al genului cântecului bătrânesc. Axiomă în epocă, vezi Russo cu „Halima...”. Are întreg repertoriul în memorie. Cât poate memora? Vezi Vrabie, Amzulescu. Cum a ajuns să aibă acest repertoriu? Din familie, de la alți lăutari. Diversitatea de gen a repertoriului: cântece bătrânești, doine, hore. Știe prilejul în care va prezenta fiecare cântec: cui se adresează, ce așteaptă fiecare tip de ascultător în sat, iarmaroc, petreceri boierești, nunți. Cunoaște melodiile pe care le va cânta pentru fiecare exemplar al genului. Diferența de gen înseamnă pentru el diferența prilejurilor de ascultare.

Este lăutar profesionist: își face meseria pentru a-și duce viața – vezi formula de încheiere. Răspunde, de aceea, gustului și așteptărilor ascultătorului. Cântă ce i se cere. Se deplasează. E actor principal.

Cum ajunge legenda necunoscută de la Alecsandri la el? De exemplu „*Făunașul codrilor*”. Textul din „*Calendarul...*” pe 1848 al lui Asachi, era însoțit de o notă a lui Alecsandri în care se arată unde a fost culeasă, în ce an, că e dintr-o colecție în pregătire. Dar bătrânul era analfabet. Deci el a auzit-o și a învățat-o de la altcineva care a citit-o. A considerat-o legendă nouă, i-a găsit o melodie potrivită și a început s-o cânte. Textul lui Alecsandri intrase în circuitul oral. Era poetul străin de această întâmplare?

La fel făceau toți poeții vremii cu madrigalurile și romanțele pe care le compuneau – vezi „*Un salon din Iași*” de Alecsandri, unde autorul recita acompaniat la clavier.

Revin... Bătrânul cunoaște mai multe astfel de legende – balade – cântece bătrânești, dacă o apreciază de aceasta ca necunoscută – nouă până mai ieri. El nu recunoaște în ea părțile din balada pe care Alecsandri a îndreptat-o, legându-le în chip propriu cu versuri de-ale sale, deși ar putea cunoaște balada respectivă în forma neprelucrată. Dar dacă ea nu se afla în folclorul local?

Îl cunoaște pe Alecsandri ca pe un individ interesat de astfel de legende, altfel nu l-ar fi ispitit cu noutatea ei; dar nu îl cunoaște ca fiind el acela care a creat-o. Nici n-avea cum: circuitul pe care a ajuns până la el a anonimizat-o.

Alecsandri nu-i va spune că el a creat-o? Dar este Alecsandri, în acest caz, un adevărat creator? Ce a făcut el de fapt? Doar unele din versurile legendei sunt propriu-zis ale lui, restul sunt ale baladei pe care a coordonat-o. Coordonarea înseamnă transcrierea integrală a baladei cunoscute? Alecsandri era poet cult, creator de poezii originale, chiar dacă ele sunt inspirate din motive folclorice și sunt scrise în stil popular. Este recunoscut ca atare în cercul literaților. Se poate ca și bătrânul să-i cunoască din auzite această calitate. Oricum, pentru el Alecsandri este „un boier”.

Întrucât nu toate versurile legendei necunoscute sunt creații ale sale – în sensul că nu pornesc dintr-o inspirație proprie... Dar viziunea integratoare nu-i aparține? ...Alecsandri nu poate spune că noul întreg este o creație a lui. Însă necunoscutul din legendă este provocat de versurile sale, iar părțile din balada cunoscută de el și, poate, de bătrân, sunt legate prin ele în așa fel încât le face de nerecunoscut.

Era în intenția lui Alecsandri de a le face de nerecunoscut?... Înseamnă că în noua legătură se produce o redispunere a părților în întreg – o îndreptare a lor într-un tablou... Vezi analogia cu tabloul lui Rafael! ...a cărui imagine el o construie anterior prelucrării propriuzise – o avea în minte ca proiect de realizat... Vezi capacitatea lui Alecsandri de a scrie conform unui plan – „*Strigoii*”... ca scop al coordonării. Presupunând, prin absurd, că poetul i-ar spune bătrânului că el a creat legenda necunoscută, cum ar reacționa acesta? Cu surprindere, bineînțeles! Nu l-ar putea crede, întrucât toate legendele, deci și aceasta, sunt „din bătrâni”, din veacuri uitate, anonimă prin tradiție.

...Stop! Gata cu întrebările astea care-ți ies din gură ca dintr-o mitralieră! Mi-ai ciuruit mintea cu ele! Să trecem la concluzii... Aici să te văd!

Axiomă: orice legendă este culeasă de la un purtător popular, recunoscut și acceptat de colectivitate – cum este bătrânul. Însă Alecsandri nu a cules-o de la bătrân, acesta doar i-a confirmat că textul scris de el a intrat în circuitul oral. Deci legenda despre care vorbim nu este „un copil găsit”, cum le numea în scrisoarea către Doamna Elena Cuza, ci un copil... clonat, obținut prin inginerie... poetică.

În acest caz, Alecsandri va fi obligat, ca singură soluție care să corespundă contextului tradițional al circulației și culegerii legendelor, să inventeze un astfel de interpret popular și un prilej în care a cules-o. El va construi o situație virtuală ca identitate falsă cu care balada coordonată de el să intre și să fie acceptată în genul folcloric respectiv.

Și reciproc: dacă declararea de către culegător a unui context de culegere a unei balade se dovedește ulterior neadevărată, atunci cu necesitate acea baladă este o legendă necunoscută, adică a fost creată de Vasile Alecsandri după rețeta arătată.

Concluzia, vreau concluzia concluziilor care să privească balada „*Miorița*”! Urechile cred că mi-au ajuns ca antenele parabolice, ochii mi s-au dus în fundul capului, buzele mi s-au strâns, strepezite...

E limpede ca bună dimineața! Alecsandri a făcut două afirmații privind datele culegerii baladei „*Miorița*”; am dovedit că ambele nu se confirmă: rezultă că balada „*Miorița*” este o legendă necunoscută, fiind creată de poet utilizând metoda descrisă în scrisoare către Ubicini.

O CERCETARE CRITICĂ ASUPRA POEZIEI ROMÂNE DE AZI PE MÂINE

(continuare de la pagina 10)

„În casă mai stau: Mamaie Tocoia, tataie Cutică și Panche. / Nu în același pat. / Dacă-i vine la pișu, Lavinucea se abține un timp. / E mai bine așa. / Uneori, lucrurile mai scapă. / dacă te joci cu mașina de tocat, o să-ți tai degetele. / dacă stai cu mâinile în apă rece, răcești și-ți fac injecții. / dacă stai cu fundu pe ciment, nu mai faci copii. / dacă nu te speli pe mâini, faci viermișori. / dacă pui mâna pe un câine, îți intră păr pe nas / dacă nu mănânci tot, te pocnesc / dacă nu te închini seara, vine ăla rău. / dacă minți, îți crește nasu' / dacă aflu că m-ai mințit... / dacă nu-ți faci curat în dulap, n-o să te ia nimeni de nevastă / dacă ieși pe poartă fără să-mi spui, te pocnesc. / dacă bei apă multă, faci broaște-n burtă / dacă nu-ți legi șireturile o să-ți spargi capu' / dacă-ți spargi capu', te mănânc!”

Lavinia Bălulescu scrie o poezie simpatică, prin care, cel puțin după opinia pe jumătate serioasă, pe jumătate ironică a lui Daniel Vighi, adie inefabilul: „Calitatea talentului, doamnelor, domnișoarelor și domnilor receptori, nu prea știm de unde vine ea. E adevărat că nu vom ști nici unde va ajunge. O putem doar dibui, o putem pipăi cu simțurile receptoare. Citiți pe Lavinucea dacă nu mă credeți, fiți ca Toma și pipăiți, rogu-vă, cum e să spui liric despre lucruri simple și deodată totul să devină atât de complicat. De frumos. De fain. De autentic. De viu. Ia te uită ce spune poemul, zicem, nici nu m-am gândit că ar putea spune așa ceva”.

Rămâne o singură problemă: deși textele sunt agreabile, după ce ai citit câteva te-ai cam lămurit și (mai ales dacă nu ești critic literar) nu mai simți nevoia să le citești pe toate.

Guguguță

Era un tânăr neîndemânatic și lipsit de instinct tehnic. De ce îl țineau în atelierul acela, unde se cerea destoinicie ca de meșter neamț? Mister! Nu reușise vreodată să scoată o piesă bună. Ii și dăduseră un strung vechi, ce mergea otova, parcă avea nevoie de un bici să pornească. Fusese al unuia, Vasile Bîță (nu râdeți, ăsta era numele lui, acum e mort de mult, fie-i țărâna ușoară!), care îi schimba turația cu strigătul „hart, Natașa, diii!”. Dacă mașina strunjea prost, nu știu, că nu treceam pe-acolo decât cu alte treburi.

Pe Guguguță n-am aflat nici azi cum îl cheamă. Porecla o căpătase datorită poticnelii în vorbire, nu neapărat bâlbâială, ci un fel de indecizie în alegerea cuvântului potrivit. Odată mi-a explicat cum e cu acest - să-i zicem defect. Traduc: „Eu am prea multe de zis, la gura mea se înghesuie toate cuvintele deodată și nu stă unul după altul la coadă, ordonat, să iasă pe rând și coerent. Vor toate să se țipe-afară!” L-am întrebat dacă prin verbul „a țipa” vrea să spună că în sinea lui simte nevoia să rostească în gura mare, să urle acele cuvinte. A replicat, cu poticneala-i obișnuită, că (iar traduc) „a țipa” e un sinonim glumeț pentru „a vorbi”, nimic altceva. Și mi-a repetat o glumă care circula atunci, cu poanta nesărată. Pesemne o învățase la cursul de activiști de partid, la care participase câteva luni, devenind apoi lucrător cu gura la județeană, eșalonul trepăduși. Acolo ajunsese, nefiind bun de strungar. Ce-or fi găsit la el responsabilii cu recrutarea? Afară de origine sănătoasă, „calitatea” de membru plin, căpătată ușor în doi ani de șăibăreală, nu era suficientă să-l recomande. Poate ascultarea necondiționată? Poate informările secrete date cui trebuie? Dar ce să toarne el despre noi? Că înjurăm condițiile indecente de trai? Că ne plângem de lipsuri? Comploturi și conspirații nu ne ducea mintea să facem, nici sindicate libere nu eram în stare să organizăm, ca polonezii...

Faptul că lucrasem în vecinătate, că eram cam de aceeași vârstă (el cu vreo doi ani mai mare), că băusem odată la aceeași masă, cu mai mulți colegi de serviciu, m-a făcut să accept o bere din partea lui, la vreun an după ce se mutase în altă parte (atunci nu știam unde). Era, cred că nu greșesc, în vara lui 1985, iar eu mă străduiam să-mi termin casa, cu forța de muncă proprie. Aflând asta, Guguguță s-a aplecat în mod conspirativ spre mine și mi-a zis în șoaptă: „Nu mai cheltui banii degeaba! Știu sigur că zona în care ai ridicat-o se va demola și vor face blocuri!” Să-l fi crezut? Putea să aibă dreptate (n-a avut!); dar o spunea pe un asemenea ton încât și de-ar fi zis ceva evident, cum ar fi, de exemplu, că masa de lemn la care stăteam e de lemn, nu era credibil. N-am rezistat ispitei de a-l întreba despre activitatea lui. Mare brânză n-am priceput. Și nu fiindcă reglementările activității sale impuneau restricții. Individul habar n-avea să articuleze propoziții coerente, gramatical corecte. Ce să mai zic de idei! Dar știa că despre idei trebuie să vorbească. Anume, despre „ideile tovarășului Nicolae Ceaușescu”. Idei...

L-am mai văzut după răsturnarea din 1989. Revenise în atelier, ca un câine abătut, însă cu ochii roși(i) de (să nu fac păcat scriind ură) un fel de ciudă. N-a stat mult. Anul următor era plecat. Unde, nu m-a interesat. Și probabil că nu mă interesa nici în ziua de azi. Dacă nu l-aș fi reîntâlnit deunăzi. Profesor la școala generală din comuna-i de baștină!

MIRCEA ELIADE. Perenitatea și universalitatea arhetipurilor (II)

Nu este singurul domeniu al poeziei imaginarului în care Eliade este un antemergător. Și nu numai al teoriilor, disociațiilor, judecăților lui Gilbert Durand, care, am arătat mai sus, vedea în hipotipoză (figura de stil care, sublinia antropologul, „prezentifică fapte trecute sau viitoare” – n.n.) o modalitate de abolire a timpului. Pentru Jean Burgos sintaxa imaginarului presupune o relație între scriitura revoltei și regimul antitetic. „Revolta” este, desigur, una „în fața timpului cronologic”, împotriva „finitudinii” și implică o „schemă directoare” în care nu e greu de identificat în fundal raționamentul lui Eliade: „A umple tot spațiul înseamnă a ocupa în întregime prezentul, înseamnă a opri timpul, a-l încremeni acolo unde se află, acolo unde ne aflăm, a-l împiedica să meargă mai departe, și să ne tragă după el.” (Jean Burgos, Pentru o poezică a imaginarului. București: Editura Univers, 1988, p. 190)

Se naște însă întrebarea: ce fel de prezent? Să fie unul al contiguității cu imediatul, al incursiunii în *acum*? Mai limpede în răspunsuri decât Burgos, autorul *Tratatului de istorie a religiilor* ne trimite spre un prezent „supraistoric” și transistoric, „etern”, în care periodicitatea, repetiția oferă deschideri spre Marele Timp: „mitul reintegrează omul într-o epocă atemporală, care este, în fapt, un *illud tempus*, adică un timp auroral, «paradisac», dincolo de istorie.” (Mircea Eliade, *Tratat de istorie a religiilor*, ed. cit., p. 392) Pe parcursul amplului său tratat, Eliade cercetează arhetipurile mitice și repetitivitatea acestora în spațiul magico-religios. Interesant este însă amănuntul că socotind mitul o „istorie exemplară”, o „sumă pedagogică a întregii umanități”, Eliade urmărește „degradarea miturilor” folosind argumente din spațiul literaturii, al poeziei îndeosebi: „Mitul poate să se degradeze în legendă epică, baladă sau roman, ori să supraviețuiască sub forma inferioară a «superstițiilor», obiceiurilor, nostalgiai etc., fără a-și pierde însă prin aceasta nici structura, nici importanța.” (*Ibidem*, 393) Iar exemplele de supraviețuire – fie și degradată! – a unor arhetipuri: Arborele Cosmic, „drumul spre Centru”, „Insula Preafericțiilor” (sau „Paradisul Terestru”), sunt bazate pe „valori culturale” autonome, purtând semnătura lui Homer, Virgiliu, Camoës, Goethe, Eminescu.

„Degradarea” miturilor este paralelă degradării simbolurilor. Declasarea celor din urmă are însă o direcție surprinzătoare: „cosmologicul” evoluează spre „estetic”, dar în ipostază coerente. Convergenței simbolurilor, despre care va scrie Gilbert Durand în 1969, îi premerge *coerența simbolurilor* semnalată cu un ton ferm de Eliade în 1949: „simbolurile, de orice natură ar fi ele și oricare ar fi planurile în care se manifestă, sânt întotdeauna coerente și sistematice”. (*Ibidem*, p. 413) Ele au, releva Eliade chiar într-un titlu de capitol din *Tratat...*, o logică ce „depășește domeniul propriu al istoriei religiilor pentru a se înscrie printre problemele filozofiei”. (*Idem*)

A studia simbolismele, credea Eliade, înseamnă a contribui la cunoașterea omului însuși. E o afirmație tranșantă ce figurează în *Cuvântul înainte* la o carte extrem de importantă în bibliografia autorului – *Images et symboles. Essais sur le symbolisme magico-religieux*, apărută în 1952 la Gallimard, cu o prefață de Georges Dumézil. Eliade nu era un paseist, un simplu registrator al faptelor revoluate. Erudiția era pragul necesar care se cuvenea trecut pentru a accede la un „nou umanism” sau la o „nouă antropologie”. Accesul presupune eforturi convergente, o colaborare între specialiști reprezentând varii discipline având tangențe cu literatura: „Estetica literară, psihologia, antropologia filozofică ar trebui să țină seamă de rezultatele istoriei religiilor, ale etnologiei și folclorului. Când

am publicat cartea aceasta, m-am gândit cu precădere la psihologi și la criticii literari. Cel calificat să propulseze cunoașterea simbolurilor este însă, mai mult decât oricine, istoricul religiilor: informațiile lui sânt în același timp mai complete și mai coerente decât cele de care dispun psihologul și criticul literar; ele pătrund până la izvoarele înseși ale gândirii simbolice.” (Mircea Eliade, *Imagini și simboluri. Eseu despre simbolismul magico-religios*, ed. cit., p. 25-26) Această punere în gardă figurează într-un subcapitol intitulat *Perenitatea imaginilor*, unde e inclus și un avertisment suplimentar: „Omul modern este liber să disprețuiască mitologiile și teologiile, dar aceasta nu-l va împiedica să continue să se hrănească cu mituri decăzute și cu imagini degradate.” (*Ibidem*, p. 23)

Glosele lui Eliade despre *imagine* și *imaginație* nu pot fi excluse dintr-un corpus doctrinar referitor la poetica imaginarului decât cu prețul unei dureroase omisiuni. Între *imagine* și *simbol* este o dialectică evidentă. Să urmărim definițiile date de Eliade celor doi termeni. Polemizând cu Freud (văzut ca „Ultimul Pozitivist”), el i se rialiază lui C. G. Jung în opera de restaurare a semnificației spirituale a *Imaginii*. Aceasta nu poate fi „tradusă” univoc: „Așadar, *adevărată* este Imaginea ca atare, Imaginea ca fascicul de semnificații, iar *nu doar una singură dintre semnificațiile ei* sau *unul singur dintre numeroasele ei planuri de referință* (s.a.)” (*Ibidem*, p. 19) Observația va avea un corolar logic: „A avea imaginație [o calitate în deficit a omului modern, după autorul *Imaginilor și simbolurilor* – n.n.] înseamnă a vedea lumea în totalitatea ei.” (*Ibidem*, p. 25)

Fruct al imaginației ce vede lumea în totalitatea ei, *simbolul* îi multiplică planurile. El face parte din ființa umană și-i arată omului modern calea, temporar ascunsă, spre acel „inestimabil tezaur de imagini pe care-l poartă în sine”. (*Ibidem*, p. 24) Reacția antipozitivistă a lui Eliade e vehementă, afină celor ale lui Bachelard, Durand, Burgos. Ca și aceștia, dar înaintea lor, el prelua și dezvoltă cu finețe conceptele privitoare la plurivalența imaginii, realitate repusă în drepturi mai întâi de C. G. Jung și redescoperită apoi de toate științele umaniste ce au vorbit în secolul XX în mod curent despre *simbol*, *simbolism*, *imagine*, respingând scientismul filozofic anchilozant.

Eliade susține că „Imaginile sunt prin însăși structura lor *plurivalente*. Dacă spiritul recurge la Imagini spre a sesiza realitatea ultimă a lucrurilor, o face tocmai pentru că această realitate se manifestă în chip contradictoriu și, ca atare, n-ar putea fi exprimată prin concepte.” (*Ibidem*, p.19) *Imaginea*, *simbolul* sunt incompatibile cu orice „restrângere unidirecțională”: „A traduce o Imagine într-o terminologie concretă, a o reduce la numai unul dintre planurile ei de referință este mai grav decât a o mutila; înseamnă a o anihila, a o anula ca instrument de cunoaștere.” (*Idem*) Eliade preciza că această carte despre imagini și simboluri a scris-o cu gândul la psihologii și criticii literari, la filozofi chiar, din dorința de a le pune la dispoziție „câteva dosare documentare („Dosarele” au fost însă fructificate și de istoricii propriu-ziși. Reținem în acest context cartea lui Lucian Boia *Pentru o istorie a imaginarului*, publicată în 2000 la Humanitas. Bun cunoscător al bibliografiei de specialitate, autorul face și un istoric al problemei imaginarului, privit ca domeniu plurivalent. El menționează lucrări de Jean-Jacques Wunenburger (*L’Imagination*, 1991), Éveline Patlagean (*L’Histoire de l’imaginaire*, 1978), Jacques Le Goff (*Histoire et imaginaire*, 1986), Jean Delumeau (*Une histoire du Paradis. Le jardin des délices*, 1992), Marcel Détienne (*Tracés de fondation*, 1990), Cornelius Castoriadis (*L’Institution imaginaire de la société*, 1975) ș.a., rezervând însă partea leului pentru Mircea Eliade. Deși selectează îndeosebi idei ce țin de imaginarul politic, de raporturile dintre știință și imaginar, ne-au interesat îndeosebi comentariile sale privind schemele bipolare Infern-Paradis, jocul alterității, evadarea, notații care ne-au reamintit considerațiile eliadești. Unul dintre comentarii este de altfel axat pe remarcarea marginalizării imaginarului de către tendințele scientiste, tendințe care, crede L. Boia în linia lui Eliade, „aparțin deja trecutului” (*op. cit.*, p. 9).

În pertinentele sale demonstrații legate de esența imaginarului Lucian Boia apelează la „arhetipuri, ca elemente constitutive ale imaginarului” și conchide că „Istoria imaginarului poate fi definită ca o istorie a arhetipurilor” (*op. cit.*, p.15). *Constantă, tendință esențială, schemă de organizare, matrită* – iată câțiva dintre termenii utilizați de autor pentru a vorbi despre structurarea imaginarului în arhetipuri.

(continuare la pagina 30)

MODELUL CULTURAL EUROPEAN (II)

Făcând o analiză retrospectivă a culturii europene, Noica, de data aceasta, așază fiecare perioadă din istoria Europei sub semnul unei categorii gramaticale, vorbindu-ne astfel despre o morfologie a culturii europene. Face aceasta în ideea că „părțile de cuvânt sunt în realitate tiparele, condensările, formele și ipostazele gândului”. Astfel, morfologia ar putea deveni o adevărată gramatică a culturii. În acest sens, în cultura europeană a fost un ceas când a primit substantivul (Evul Mediu, un altul al adjectivului (Renașterea), un ceas al adverbului (Reforma, Contrareforma, secolul clasic francez), un ceas al pronumelui, ca eu, o vreme a numeralului, în care totul se numără; și al conjuncției, adică al relațiilor, al legăturilor exterioare (și, sau, dacă, atunci).

Sub semnul substantivului, se află Evul Mediu, pentru că această perioadă este prin excelență una a exemplului uman ce nu imită, care trăiește autentic și inedit în istorie. Este vremea când apar modelele (perioada cavalerilor, a castelelor și catedralelor impresionante, a codurilor de onoare, a dezinteresului față de formă și a încercării de a trăi vertical).

Odată cu Renașterea se intră în perioada adjectivului, tocmai pentru că în toate domeniile existențiale, dar mai ales în cultură (pictură, sculptură, vestimentație, arhitectură, muzică etc.), are loc cea debordare de culoare, sunet și tot ceea ce impresionează prin cromatism și formă (prin ceea ce este la suprafață). Acum se trece într-o altă ipostază a spiritului, unde totul proliferază. Dacă Evul Mediu se caracterizează prin omogenitate, Renașterea stă sub semnul eterogenului, al acelei feerii de culoare, de frumos, de straniu, de luminos, ce-l cucerește pe om și care îl face să uite că natura, din punct de vedere creștin, este căzută. De fapt, în Renaștere, omul se redescoperă sub o nouă ipostază, una antropocentristă.

De la Reformă și până la Revoluție ne găsim în perioada adverbului (adică a felului de reinterpretare a tot ceea ce se petrecuse până atunci.) Adverbul pune în valoare, în bine sau rău, cu măsură sau exces, cele ce se desfășuraseră până atunci. „Este poate ipostaza cea mai rafinată, sub semnul căreia s-ar putea spune că se nasc civilizația și cultura. De la agricultură și bucătărie (cum prepari hrana?), până la exercițiul cunoașterii (cum cunosc? cum e cu puțință ceea ce este?), adverbialitatea se dovedește a fi suverană. Adverbul abia este cel care aduce libertatea și grația, odată cu rafinamentul și subtila erodare a civilizațiilor și culturilor. În registrul întins al culturilor se înscriu anarhia ca și reținerea, arbitrarul ca și legea, pirateria chiar de stat și onoare, goticul înflorit dar și goliiciunea basilicilor protestante, barbaria ca și civilizația. (p. 123, 127).

Epoca adverbului este cea a lui a face altfel același lucru (Contrareforma, Barocul, Rococoul, Neoclasicismul și întreg veacul al XVIII-lea francez până la Revoluție). Odată cu Revoluția va debuta perioada pronumelui. Apăruse eul, sinele, individul. În literatură, începutul îl va face Montaigne, în eseurile lui, în care vorbește, în premieră în cultura europeană, despre tabieturile sale cotidiene. Prin aceasta, dintr-o dată începe să conteze lucrurile și omul, cu suferințele, pățaniile, bucuriile și chipul lui. Putem afirma astfel că ordinea priorităților ce urmau a fi tratate într-o oarecare măsură se întoarce de la temele sobre de până atunci, spre nimicurile și fleacurile cotidiene ale eului. Pronumele trece de la eu la noi, pe care îl regăsim în ideologiile revoluționare, ce urmăreau mai mult sau mai puțin concertat să trezească conștiința societăților, a etniilor, a națiunilor, în realizarea acțiunilor lor dizolvante. În acest context, eu, se transformă din erou în luptător, apoi în cetățean, ca la sfârșit să devină un individ numărat. Iar noi, încheie Noica devine (ca mai târziu în teoria mulțimilor), totalizarea punctelor.

Astfel se intră în perioada *numeralului*, când totul se numără (vii și morții, atomii, deliectele și impulsurile electronice), (p. 157). Toate sunt egalizate valoric în viziunea numărului, iar când nu se poate număra totul în chip exact, atunci se face statistică. Așadar,

numai ceea ce intră sub incidența numărului iese din clandestinitate și devine legal. Numărul este cel care redă suprema siguranță. Atât de mare este privilegiul numărului, încât acesta a pătruns în științele sociale și în viața fiecăruia totul se numără. De aceea, autorul afirmă aforistic și implacabil că acolo unde nu există libertate, există număr. Acum trăim tocmai această domnie a numărului, care dezumanizează și omogenizează existențialul. În această conjunctură descoperim o lume ce nu are nimic sfânt în ea dar care lasă pe fiecare în pace cu sfinții și evlavia lui, o lume a politeții și a respectului, care mai crează doar raporturi între euri, dar nu și rapoarte, respectiv conexiuni vii între om și om. Dacă respectăm aceste rapoarte, societatea funcționează bine și omul se distanțează respectuos de om, ascultă știri, citește ziare și păstrează un foarte bun contact cu departele său. *Bye – bye* ar fi poate numele potrivit pentru asemenea societate a politeții, în așteptarea unui suprem *bye- bye* făcut Terrei (p. 162-163).

Autorul consideră că lumea nu ar fi fost posibilă într-o astfel de morfologie aplicată culturii noastre, dacă epoca *numeralului*, nu s-ar fi înfrățit cu aceea a conjuncției (pentru că numerele împart și despart lucrurile și pe oameni, este imperios necesar ca ceva să-i unească totuși). Astfel descoperim epoca conjuncției. Ea nu este totuși în stare să producă o reabilitare, o restaurare de fond a raporturilor interumane, pentru că de cele mai multe ori, omul interacționează cu preopinentalul său din interes sau datorită contextului existențial (faptul că vorbim aceeași limbă, că locuim în aceeași clădire, în genere situații care ne obligă la un *și* (și eu și tu), un *sau* (sau eu sau tu)). Așadar conjuncția reprezintă o dezlegată formă de legare, ce face să coboare peste oameni vidul (p. 165).

C. Noica vede soluționarea acestui sfârșit pesimist și fără perspectivă, pe de o parte, printr-o mântuire prin adunare, în sensul unei refaceri a comuniunii și comunicării dintre oameni, iar pe de altă parte, crede într-o răscumpărare a culturii europene, prin întoarcerea la substratul ei, la ceea ce întru început a mobilizat-o și i-a dat puterea și energia desfășurării în istorie. În acest sens, el își exprimă credința în ivirea providențială și covârșitoare a unui nou imbold, a unui nou act de început (Kairos), care să restaureze lumea și cultura europeană, (așa cum a fost actul întrupării lui Hristos).

Mircea Eliade. Perenitatea și universalitatea arhetipurilor (II)

(continuare de la pagina 28)

Am reținut mai ales concluziile referitoare la structurile imaginare în viziunea lui Boia: „*Materialul sensibil* manipulat de imaginar nu diferă esențial de materialul realității tangibile, dar este retopit și turnat într-o matriță specifică. Nu contează materialul, ci *structurile*, și acestea prezintă o autonomie incontestabilă. Cum să confunzi un arbore sacru cu un arbore obișnuit?” (*ibidem*, p. 24). În fine, după ce ia în discuție arhetipurile lui Carl G. Jung (legate de *animus și anima*), lucrările lui Gaston Bachelard dedicate elementelor naturale ca „*hormoni ai imaginației*” (v. *Aerul și visele. Psihanaliza focului, Apa și visele, Pământul și visele repausului, Pământul și reveriile voinței*), împărțirea lui Durand în regimul diurn și regimul nocturn al imaginii, autorul propune propriile ansambluri sau structuri arhetipale în număr de opt, taxonomie concordantă cu teoriile lui Eliade, Durand și Burgos. Lucian Boia a cercetat în lucrarea sa doar epoca istorică, dar a inventariat „structurile arhetipale” cu o „semnificație universală”. Iată o concluzie în filiația lui Mircea Eliade: „Aceste mari structuri arhetipale au o semnificație universală. Ele scot în evidență o anumită fixitate structurală, deasupra decupajelor culturale și cronologice: credința într-o realitate de esență superioară care dirijează lumea materială; speranța în viața de dincolo de moarte; uimirea și neliniștea în fața diversității lumii, și, mai ales, a Celuilalt; dorința de a asigura lumii și comunităților un maximum de coerență; încercarea de a face inteligibile originile, esența și sensul lumii și al istoriei; strategii vizând controlul destinului individual, al istoriei și al viitorului; sau, dimpotrivă, refuzul istoriei și tentativa de a evada pentru a se refugia într-un timp invariabil și armonios; și, în sfârșit, dialectica înfruntării și sintezei tendințelor opuse.” (*ibidem*, p. 34) destul de cuprinzătoare, pentru a le putea folosi la nevoie, potrivit cu interesele lor”. (*Ibidem*, p. 28.)

LECTURI

George Toma Veseliu

HENRI ZALIS. În căutarea adevărului (I)

Cele șapte cărți, de la „*Romantismul românesc*” (Edit. pentru Literatură, 1968), „*Gustave Flaubert*” (Edit. Tineretului, 1968) până la „*Printre contemporani*” (Editura Bibliotheca, 2004), „*O istorie condensată a literaturii române – 1880-2000*”, (Edit. Bibliotheca, 2005), „*Povestiri pe placul tău*”, (Edit. Bibliotheca, 2007), „*O istorie condensată...*”, ediția a II-a, 2007 și „*Aplecarea trestiei, pagini de jurnal*”, (Edit. Bibliotheca, 2008), asupra cărora am zăbovit îndelung, deși reprezintă doar o treime din opera lui Henri Zalis, în ciuda unui fragmentarism neagreat de istoria literară s-au constituit într-un corpus unitar de o vădită complexitate și unitate stilistică.

Henri Zalis

Într-adevăr, din motive străine de voința noastră, ne lipsesc opera poetică, traducerile și lucrări privind actul de restituție: edițiile îngrijite. Obiectul studiului de față este, în fapt, „*Aplecarea trestiei, pagini de jurnal*”, lansată și comentată favorabil, expresie a unei experiențe

de viață, 75 de ani, pe 2-3 mai 2008 la Pucioasa, județul Dâmbovița, în cadrul ediției jubiliare a Festivalului național de poezie „Primăvara albastră”, festival aflat sub auspiciile Societății Scriitorilor Târgovișteni și al altor organisme culturale și administrative. Cartea nu se vrea o lectură a „infidelităților”, căci materia primă a discursului narativ este literatura: opere, reflexe critice, autori alcătuiind cadrul de referință, constituind însăși materia epică în care într-o fericită simbioză, criticul, istoricul literar, memorialistul, poetul sunt subsumați prozatorului eliberat de canoanele învechite ale prozei de oriunde și de oricând care, în finalul cărții, conchide semnificativ: „Cartea aceasta vine pe o cale dreaptă, mai mult din inimă, deși are sunetul metalic al edificărilor [...] O ecuație nu tocmai simplă, iar în economia sufletească deloc statică” (p. 191). Și, totuși, există o luptă subterană între așa-zisul memorialist prezent în toate ca un lait motiv și criticul literar care stăpânește materia persuasiv, analitic până la seducție și pune prozatorului la îndemână o expresie modernă, vibrantă, strălucitoare, intuitivă încă de Zaharia Stancu („*Printre contemporani*”). Astfel, lectorul fascinat de plăcerea lecturii, pe nerăsuflă primește un sens, o impresie globală comunicată printr-o forță de propulsie proporțională cu emoția inițială resimțită de critic (Adrian Marino, Introducere în critica literară, Editura Tineretului, 1963, p. 153). „*Aplecarea trestiei*” ca structură este, fără doar și poate, o continuare firească a volumului „*Printre contemporani*”, personalitățile literare populează, într-o normală completare, o lume. Firește că H. Zalis este în această lume literară complexă, dihotomică, dramatică, uneori burlescă, un personaj accentuat care-și caută sinele dezvăluind calm contradicțiile ei. Un discurs aproape dostoevskian problematizat interior relevă natura duală a personalității scriitorului. Deși modernul H. Zalis este un neoromantic, în substanța sa intimă ni se înfățișează prin rigoarea și disciplina cercetării unui clasic stăpânit de o subtilă logică a dicției ideilor critice, a analizei aproape muzicală. Esența structurii sale paradoxale poate fi explicată făcând apel la înseși argumentele domniei sale în „*Romantismul românesc*”: „Întrupare a unui concept moral, caracterul clasic recunoaște dispoziții sufletești curente: cel romantic fuge de convenții, caută izolare, ambianța propice reînnoirilor acoperite de gustul tainei (...). Proiecție a universului,

individualitatea romantică este cea mai restrânsă celulă a lui. Dar, paradoxal, nu este și cea mai neînsemnată, dimpotrivă. Proteică, ea aspiră să-și subordoneze universul. Ispită de tot, condiția de existență este metamorfoza. De aici extrema înclinare pentru lumea dinăuntru, pentru valorificarea nestingherită a filonului intim.” (pp. 20-21). În „*Aplecarea trestiei*”, criticul literar, monograful din „*Gustave Flaubert*” este deservit de prozator în toate cărțile sale, chiar în „*Istoria condensată...*” unde mult discutată și amendată biografie a autorului se interferează cu cea viață a operei, dând profunzime demersului, așa cum și Călinescu, uneori exceda teoretic în incapabil să surprindă esențe, și devenea, prin condeiul prozatorului un pictor neîntrecut de idei, de abstracțiuni inanalizabile, de caractere. Portretistul Emmei Bovary și a lui Charles Bovary își dovedește încă o dată vocația de romancier.

De ce a scris această carte, de ce această aplecare a trestiei? E semnul neputinței sau al unui oportunism care să servească omul împotriva unei lumi care îi este ostilă, o lume pe care scriitorul o descifrează anulând însăși substanța ei. Cartea este prin natura ei un document liric. Autorul – personaj-narator este un timid incurabil, uneori frustrat de cele mai elementare satisfacții, rănit și măhnit până la lacrimi (vezi și paginile de explorare a eului raportate la așteptările tatălui pentru fiica mult-iubită din „*Povestiri, pe placul tău*”), alături el este plin de energii coagulante prevestind furtuni. H. Zalis este îndubitabil o voce care semnaleză încă o dată imoralitatea criticii în anumite segmente ale vieții literare precum și degradarea umană a multor autori cu comportament deviant și inexplicabil. Un lucru îndeobște cunoscut este că scriitorii au drept componentă o variabilă doză de naivitate. H. Zalis caută reciprocitatea, întregul demers este o pledoarie pro domo în sensul superior al cuvântului: „Au trecut peste mine mai bine de cinci decenii în care cred că nu am stricat nimic, oricum nimic iremediabil, și am încercat să fac binele celor cu care, împreună, am construit câteva cărămizi la edificiul culturii românești” (p. 191). Așadar, H. Zalis ni se înfățișează în plentudinea reacțiilor emoționale, dar bine stăpânite de rațiune, notate cu o fidelitate neîndurătoare – sunt aici arceanele criticului și mijloacele prozatorului care restructurează materia în largi panoplii epice pline de viață și purtătoare de semnificații pentru istoria literaturii române.

O disociere în interiorul propriului univers a esteticului de etic și etnic constituie procesul care dă nota sobrietății percepției fenomenului literar unde el este parte. Uneori, cu o candoare infantilă, se întreabă cum într-o oralitate standard: „Ce-avea, dom'le, cu mine Ovid Crhomălniceanu”, care-i purta sâmbetele, aproape în genul lui G.C. Nicolescu, amândoi, în maniere diferite, obstrucționându-i ascensiunea universitară. Criticul, poetul – care ordonează subtil atitudinal ridicând actele ce putea deveni materie prozastică fără mesaj, apoi istoric literar la care se adaugă publicistul urmărit în momente dramatice, în contradicțiile sale dau prozatorului H. Zalis materia primă pe care alții n-au avut șansa s-o posedate, sau mai mult, s-o exploreze artistic. Înălțimile abordării, dar și reticențele aceluia timid care „exersează” atunci când refuză „oportunitățile” laudei, când este aproape de acele paradoxale juxtapuneri de personalități pitorești, am putea spune trăsnete, pline de capricii, vindicative (E. Barbu, Demostene Botez și chiar Paul Georgescu al cărui sfârșit este descris cu o pană balzaciană) sunt izbânzile prozatorului care promovează expresia cu întreaga ei încărcătură epică. Cartea este subintitulată „pagini de jurnal”, deși, interesantă coincidență („*Printre contemporani*”), nu conține decât patru astfel de jurnale, unde – într-o totală libertate cronologică – autorul își explorează eul totuși din perspectivă diacronică începând cu momentul „regăsirii” sale prin cea ciudată întâmplare a descoperirii într-un anticariat a cărții „*Romantismul românesc*” și sfârșind prin rememorarea lui Mihail Sebastian cu un an înainte de a se împlini o sută de ani de la nașterea aceluia (24 martie 2006), victimă a antisemitismului declanșat împotriva aceluia mare creator care își afirmă etnia simultan cu o permanentă însumare a românității. În cazul „*Aplecării trestiei*” materia „semifabricată” de acele decantări sufletești asigură discursului narativ un climat de finețe stilistică. Pe de altă parte, H. Zalis, cu aerul cel mai firesc, își relevă capacitatea de gemație a două euri – aparent dihotomice – criticul și prozatorul. Dar, cum bine se știe, nu metodele unuia sau altuia contează în procesul de creație, ci rezultatele obținute. În cazul de față notabile. Cartea este opera subiectiv/obiectivă a unei conștiințe care forează nemilos în propria-i matrice.

ALMANAHUL ȘI LUMEA

Almanahul literar 2006, Editura Casa Cărții de Știință, intitulat *Cuvinte*, face o primă învăluire artistică numind în *Argument* „ilustrare” modul de a pune în relief scriitorul pe suprafața clujeană, „în cetate” / *locuire*.

Avem de-a face cu o alternativă la vechiul „dicționar”, novatoare; se decupează în primul rând scriitura, fragmentul reprezentativ pentru purtătorul lui, mesaj viu într-un *Loc* (să zicem Cluj) care aproape îl scrie dinăuntru spre afară într-o epică simultan gravă și jucată din...Cuvinte, dar și din fotografiile ale

singurătății care este scriitura de „familie”, apartenență, fie ea literară sau...naturală; tușele psihanalitice cine știe cum vor funcționa în timp. În felul acesta ierarhizarea nu mai e necesară, ea vine direct din texte, selectate după criterii vii, diverse, provocând cititorul, văzătorul. *Cuvintele* au intrat în posesia participanților la Festivalul Blaga din 2007 și toți, dar absolut toți, s-au lipit de el.

Tomul are o fluidizare de tip romanesc a ilustrațiilor, alternând cu extrasele din opere, selectate după editor, după autor, din arhive, etc.

Rezultatul e unul strâns, nu amalgamat. Volumul e ordonat ca un dicționar, dar autorii sunt a/ trași într-un fel de intimitate, locuire împreună prin fotografiile care fixează apartenența, cum o face și limba aleasă pentru textele selectate. Competiția literară intră într-un „album” de...familie, prin urmare, dar trebuie spus că un ochi de critic, eseist, fotograf, de artist, de fapt, panoramează scriitorii deveniți „personaje” Clujului, literar.

Volumul „de grup” cu scriitori maturi și foarte tineri ai Filialei Cluj a U. S. R., aparent neutru prin multipla alcătuire, adăușe de bibliografii, ilustrate și fragmente de proză, eseu, poezie, are ca fundament o marcă a coerenței, „locuirea” în marea feminitate care este, conform, ca un făcut!? limba...cea „maternă”, atât de vizionar glosată de coordonatoare, Irina Petraș.

Curios este că și „vecinătățile” din volumul bilingv (română-maghiară), *Lumina fără mine, Prozatori clujeni contemporani*, Editura Trinivar, 2007, ilustrează tot voința de comuniune în cetate literară (fie aceasta și din două limbi, materne, făptuită), scară până la urmă universală, de fapt. Ceea ce se fixează în postfață e tot nevoia de „apartenență” la această locuință care este limba dintâi; se adeverește proiecția, conținută în meditația „genosanalizei”, adică matricea *feminină* a limbii, care include vecinătatea, aproapele de limbă și literatură. Volumul bilingv aduce ba un text de demult cunoscut, ca cel al lui Horia Bădescu, autorul romanului parabolă *Zborul găștei sălbatice*, ba unul de poet care face transmutația simbolurilor din poezie în proză, Marta Petreu, ba un fragment din Florina Ilis, căreia, datorită formulei ample de povestitor, îi preferi nu fragmentul, ci o proză în întregul ei, ș. a. m. d.

Almanahul, apărut sub egida U. S. R- Filiala Cluj, este măiestrit iconografic și la nivelul textelor, parcă în virtutea *genosanalizei* (coordonatoarei), vizibile sub vălul *Cuvintelor*, în limbile cele „universale”. Textele au un *aer al timpului*, așa cum se profilează și „provincia” literară care este Clujul, tot mai clar definit prin vocile lui, vizibile aici, de la critici bine integrați lui „acasă” la prozatori cu *spiritus loci* în față sau desfășurat amplu, de la poeți ai burgului la aceia ai locului „destinal”, ca să preiau tot oferta

cele bune conducătoare de rostire, cu deloc neglijabili ei adjuvanți: Doina Cetea, Ruxandra Cesereanu, Mihai Dragolea, Sigmond Istvan, Ion Vartic.

În ce privește fotografiile, ca un făcut, sunt chiar în spiritul „personajelor” (scriitorii stau în album ca într-o proiecție...), când singure, când în... grup/familie, în fine, supuse timpului, cum ar veni, dar, odată adunate, înfruntându-l. *Almanahul* are viață, un picaresc savant construit din instantanee, bibliografii, texte în limbi variate, dar simțite ca „feminine”, aparținătoare, prin urmare, „locului” care este limba... maternă, și în expresia ei artist(ic)ă.

Astfel, amândouă volumele dau seamă tocmai de *locuire* în asemenea determinări, „eternitățile” (în sensul *feminității* discutate) ale omului, prin *Cuvinte*, vecinătăți, prin urmare, individualizate, dat fiind că înaintea morții „intravital” rostirea devine singura ființă.

În *Lumea fără mine* desenele semnate de Laura Poantă aduc o stare de metamorfoză continuă, locuire vecină Cuvintelor. Se impune o lume, fie și, pe alocuri, bestiar (tușat) medieval, cu plusul ludic și grațios al postmodernului. Defilează reflexii în oglindă *anamorfotică* a unor motive diverse, de la cornul de melc la figuri animaliere surprinse trunchiat, diform, angoasant, multi-form, senin, ludic, de o mobilitate a formei surprinzătoare, mitologică sau de-a dreptul profană; extremele imaginarii sunt conduse abil. Grafica dă seamă de o „umanitate” deja conturată matur din 2003, cu motive având variante, „forme”, din ce în ce mai... stilizate, geometrizate, abstracte sau figurative la 2007, o lume alcătuită până la obsesia epuizării unei formule, dar cu regenerări de o simplitate a „semnelor” deloc... simple. Cu creșteri și descreșteri organice (ca într-un germen pus pe șotii, umor, caricatură), cu amestecul regnurilor, cu *peste-forma* tipică oglinzirilor deformatoare, bizare. Cred că ne aflăm pe o cale a „formelor și deformărilor”. Cu aceste anamorfoze grafice, venite din oglinzi străbate înadins sau din logica pe dos întru corecția slăbiciunilor, cele omenești, Laura Poantă trasează o linie catoptrică, în care Ochilă se distrează cu genealogii ludice, tocmai printr-un Ev Mediu românesc, adus la actualități grotești, valabile, universale. O călătoare dintr-o lume anapoda ia locul orficului într-un circuit de metamorfoze, de tăieturi în carnea ridicolului, de personaje compuse dublu, uneori chiar arcimboldian, de faceri și desfaceri optice în care grotescul și seninătatea se armonizează, totuși.

Almanahul clujean ne oferea autorii și timpul lor din texte și fotografii, un preaplin. *Lumea fără mine*, a doua antologie bilingvă a Clujului, însoțită de cuvântul, parcă „supliciu”, al lui Molnos Lajos, se dorește tot lecție de vecinătate liniștită; de altfel, prozatorul român în traducere maghiară și cel maghiar în traducere românească au o foșnire de lume, comună în textele lor.

Și grafica „curgătoare” a Laurei Poantă e un *Loc*, ambigen, ar trebui spus, ca și cel dat de numitele „maternități” lingvistice. Desenele au mișcare fantastă, nasc formele deformării într-o realitate unde figurile nebuniei noastre comune stârnesc hazul. Există în desenele-caricaturi, de pildă, o asceză a liniei și a curbei, paradoxal aplicată peste metamorfoze, strunite și acestea cu atenție. L. P. are un simț neobișnuit al deraierii umane, surprinde nefirescul în credința lui de normalitate, unul seducător, însă. Energia formelor vine din mișcare, din dislocări și imperfecțiuni vizate la nivelul măștii nebune, pretenției mundane; execuția artistică e rapidă, usturătoare, umorul clocotește prin compusele aberante, așa cum mitologia e adusă la zi pe cale umoristică. Simplitatea liniei unui Klee, copilărirea desenului, e purtată prin figuri de Ev Mediu, prin anamorfoze și simbioze grotești. Izbucnirile de forme, excrescențele umane sunt disciplinate prin stilizare și simțul geometric al formelor. Ai impresia că personajele se văd dinăuntru, merg înăuntru (ca pasărea care înaintează în ou, scoasă din el), că exteriorul și interiorul se confundă, că deformarea uman-animalieră sau, pur și simplu, de „natură” au o tradiție, și populară!? dacă trimiterile livești n-ar fi atât de discret implicate în aceste forme ale hazului. Un Ochilă catoptric devine eliberator ca toate caricaturile de prin spațiul nostru comun.

Înăuntrul volumului bucată *O lume fără mine* de Mariana Vartic conține mesajul unei locuiri cu vedere-hermeneutică a vecin(ătă)ților, altfel opace/i.

Istoria după Heliade (VII). Isaharismul hermeneutic

Heliade este un spirit novator, cel puțin în gândirea filosofică și istorică românească. De unde și mariajul celor două științe, fără a exista vreun clivaj de metodă între ele. *Heliade*, de altminteri, este, la noi, primul filosof al istoriei și într-un fel istoric al filosofiei, înțelegând și apofantic, dar cu deosebire apodictic, *sensul* întrepătrunderii axiologice ale acestora. „*Ca orice spirit sistematic (...) el vede conexiuni între toate segmentele vieții și studiul oricăror fenomene începe de la cele mai îndepărtate rădăcini, de unde fascinația explicațiilor etimologice; nu istoria l-a dus la studiul istoriei, ci istoria l-a obligat să pună ordine în masa informațiilor, să o sistematizeze pentru a-i putea înțelege resorturile, pentru a ajunge la scopul unic, la adevăr*”, observă **Mircea Anghelescu** („Introducere” la Ion Heliade-Rădulescu „Opere”, vol. I, Ed. Univers Enciclopedic, București, 2002, p. XXXI).

Distinsul istoric literar a observat just, lucru vizibil, mai ales, în „*Echilibrul între antiteze*”, operă de laborator a polihistorului, dar și de excepționalitate.

Aici, *Heliade* lansează *isaharismul* ca element de *unitate* între filosofie și istorie, dar o *unitate* construită laborios și rodnic. Este o operă de mixaje în care sunt abordate varii subiecte.

Într-adevăr, plaja de interpretare este amplă: superstiții și ateismul; tirania și anarhia; monada, diada și triada sau unitatea; dualitatea și trinitatea; boieri și ciocoi; guvernul și poporul; dreapta sau stânga; timpul și locul; spiritul și materia; legea și fărădelegea; comerțul antic și comerțul modern; averea stabilă – averea instabilă. Și am amintit – printr-o selecție aleatoare și ilustrativă – decât câteva titluri pentru a releva imaginea de plajă multivalentă.

Heliade, în isaharicele sale laboratoare (în conceptul lingvistic heliadean/italianizant: laborioso/lavorare = zelos/lucrare) experimentează idei, unele și astăzi compatibile cu interpretările izvorâte din evoluția gândirii filosofice și istoria în societatea hi-ech. El a pornit în demersurile sale de la un exemplu biblic, de la un personaj din „Geneza”, Isahar, care renunță la „repausul bun”, păgubos însă, și constatând că lucrul pământului este profitabil „*și sumise umărul spre laborari*”. Adică, la o treabă trudnică (*laborare* cu sensul de trudire iscoditoare și descoperitoare de orizonturi ale cunoașterii, *Heliade* încredințându-ne că „*Misiunea acestei scrieri va fi spre a arăta durerile românului în genere, nevoile și aspirațiile lui*” (Ion Heliade-Rădulescu, „*Echilibrul între antiteze*”, în „*Opere*”, vol. II, Ed. Univers Enciclopedic, București, 22, p. 207).

Dar, *Heliade* nu se limitează doar la istoria românilor, ci transcende scopul inițial propus: „*Deviza scutului nostru va fi una și aceeași: Echilibrul antitezelor, și prin urmare Dreptul și datorica, Autoritatea și libertatea, Guvernul și poporul, Conservația și progresul etc., vor afla același respect din partea noastră, aceeași apărare, același cult, pe cât vor fi în echilibru*” (Ibidem, p. 208).

Ca atare, „*Frimul pas în această echilibrare cată să aibă partea cea mai importantă, partea cea mai necesară spre a putea cineva exista și trăi ca om. Pentru noi, binele stă în echilibrul antitezelor*” (Ibidem).

Și *Heliade* se va fi străduit să respecte această tratare echilibrată între antiteze într-o lucrare de amplitudine dar care, prin anumite locuri, are o imagine de un eclecticism cu impact distorsionabil asupra echilibrului propus ca program filosofic de lucru. Din dorința evidentă de a cuprinde cât mai mult, de a oferi românilor secolului XIX o cunoaștere a istoriei cât mai cuprinzătoare, isaharismul său seamănă cu ostentarea truditului într-o desțelenirea pământului pentru a-l face să dea rod. Are însă și o scuză: în secolul amintit, românii își căutau o identitate culturală în Europa, un loc al lor clar particularizat într-o epocă de definiri naționale pe continent.

De aceea, mă voi opri doar la câteva momente paradigmice care au capacitatea să valorizeze truda heliadescă. Astfel, *Heliade* ridică la rang de cult *rolul poporului*, puțința acestuia de a „vedea” mersul istoriei în sensurile sale esențiale:

„Nu ne mirăm de popor în genere, de oamenii simpli și necitiți, că aceștia judecând cu capul lor ce li l-a dat Dumnezeu, au înțeles întotdeauna legea mișcării sau adevărata cale a progresului, în care fiecare pas e o conservare și fiecare stație e o conservare; nu ne mirăm, zic de oamenii simplii, căci aceștia, de când e lumea între toți popoii pământului au urmat, fără să-i învețe nimeni (...). conservând cele agonisite, toți popoii lumii au înaintat cu dânsese împreună și făcând ca, din generație într-aceia a se transmite până la noi progresele conservate” (Ibidem, p. 535).

Am putea crede că *Heliade* împărtășește idei marxiste – și nu vedem ce ar fi fost rău în asta – numai că, mai târziu, și *Ortega Y. Gaset* vedea în mase forța motrice a istoriei.

Și marșând pe aceeași idee încearcă și o explicație pentru departajarea politică în *dreapta și stânga*. Căci, tot după felul cum înțelege poporul mersul istoriei „*dreapta fu la toți popoii antici și moderni locul de onoare, iar stânga locul al doilea și adesea locul celor condamnați*” (Ibidem, p. 590). Pentru ca „*De unde la început stânga era neconsiderată și dizgrațiată (...) deveni piatra cardinală sau cea de unghi, pe care se întemeie edificiul social, și cu atât mai mult stânga fu mai onorată de popoli (...). Stânga, de când se matură și se luminează popoii, începu a fi sinonimă cu libertate, progres, dezinteresare, devotament și însuși sacrificiu pentru ale națiunii.*” (Ibidem, p. 591).

Heliade-n-a fost, politic, de stânga, ci a fost un liberal naționalist, dar un asemenea mod de a vizualiza istoria este unul de intelectul creator și care privește echidistant ceea ce s-a întâmplat în istorie. Așa cum, vorbind despre UNIRE și UNITATE și la români și la alții, el aserțiunează introspectiv judicios.

„Pot fi oameni partizani ai unității și absolutismului, după gesturile sau interesele lor; aceia însă sunt sinceri și credincioși în doctrinele lor, apără de față tot ce este al unității și al absolutismului și combat tot ce este al uniunii individelor și popoilor, tot ce produce libertatea individuală publică. Nu înțeleg însă cum oameni, ce se zic liberali și naționali, să susție tot ce tinde spre absolutism, tot ce este antinațional, tot ce a devenit instrument pasiv al inamicului natural și secundar” (Ibidem, p. 686).

Și, apoi, desfășoară o amplă demonstrație, paradigmele istorice fiind prelevate din istoria poporului român, care istorie, nu o dată, a fost înjunghiată și din afară și din lăuntru său. Căci, *unirea românilor*, din păcate, tragic chiar, unire săvârșită de popor, este minată de cei ce „*tind la unitate de a nimici totul în folosul lor propriu*” (Ibidem, p. 693), dorindu-și, de fapt, o centralizare excesivă, *Heliade* fiind, declarat, un adept al unității prin diversitate. Iată un mod de a fi gândit european. Căci, „*A centraliza dară va să zică a conserva toată partea întregă și sănătoasă la locul său respectiv și a le uni pe toate prin atracție a tinde către centru care, moralmente vorbind, este simpatia, afecția, amoroarea, instituțiunile ce nasc aceste afecțiuni reciproce*” (Ibidem, p. 694), dar „*Respectați (...) individele și comunele și județele întregi și sănătoase și la locul respectiv, adică libere și autonome, și unirea vine de la sine în instituțiunile proprii de a susține echilibrul între egoism și abnegație, între instinctul de a conserva și între tinderea de a face cu toții un tot*” (Ibidem).

Ar fi încă multe de spus despre hermeneutul într-ale istoriei *Heliade*, „*Echilibrul între antiteze*”, ca și „*Istoria critică universală*” – opere de îndubitabilă importanță atât în creativitatea sa, cât și în evoluția gândirii istoriografice românești – oferindu-ne imaginea unei complexe și pasionante trude făuritoare de fundamente temeinice pe care s-a edificat cultura modernă a unei națiuni năzuind la o integrare reală în Spiritul Europei.

A fost să fie un *isaharism* extrem de benefic și care a dus la eflorescența academismului românesc, o eflorescență eruptivă și recuperatoare a unei întârzieri – și nu a unui timp pierdut, cum cred unii negatori zeloși – față de avansul occidentului european. Un avans marcat deja în secolul XIX de un europocentrism egolatru. A fost o întârziere care l-a ferit de o asemenea stare. Oricum, ne-am racordat, fie și printr-un grăbit și uneori șovăelnic „echilibru al antitezelor” la modernitate. Iar din enciclopedismul activat lui *Heliade* a fost să se ivească cultura românească modernă de la el și până astăzi. Este o mirabilă moștenire.

PRECURSORII*

Bibliotecile nu înseamnă doar cărți și clădiri, ci și oameni care le „construiesc”, le conferă ordinea și funcționalitatea. Ca și în orice știință, și în bibliologie evoluția ideilor și faptelor se datorează unor personalități.

Bibliologia românească își are începuturile propriu-zise în secolul al XIX-lea, când se organizează și lectura publică și când se dezvoltă diferite tipuri de biblioteci. Una dintre personalitățile carea bibliotecilor românești le datorează mult a fost **Petrache Poenaru** (1799-1875). Nimic din formația vieneza și pariziana a acestui organizator de excepție al învățământului românesc modern nu promitea să-l facă să se ocupe și de biblioteci și totuși el a fost acela care, ca director al Eforiei Școlilor din Țara Românească, a inclus în Regulamentul Școlilor din 1833, primele prevederi legislative referitoare la biblioteci. Acest Regulament, întocmit de Petrache Poenaru, prin care se organiza învățământul în conformitate cu principiile enunțate de Regulamentul Organic, puneaze bazele constituirii de biblioteci finanțate de stat, una „în Colegiul din Sf. Sava, și alta în școala din Craiova”. Datorită prevederilor din regulamentul cele două biblioteci au beneficiat de depozit legal, ceea ce le-a permis să se dezvolte colecțiile. A inițiat constituirea unui fond național de carte și manuscrise adunate din mănăstiri și biserici („se vor aduna în Biblioteca națională din București în Colegiul din Sf. Sava cartile și manuscrisele ce se vor afla împartite la felurile de locuri publice, precum Mitropolia, Episcopiiile, Mănăstirile și altele”) și a stabilit ca administrarea acestor biblioteci revine unuia dintre profesorii școlilor.

A elaborat și cel mai vechi regulament al unei biblioteci publice din Țara Românească, printr-un decret promulgat de Eforia Școlilor la 15 septembrie 1836, care cuprinde cele mai importante prevederi biblioteconomice de organizare și valorificare a colecțiilor unei biblioteci publice cu caracter național: inventarierea publicațiilor („a primi și a trece în registruri șnuite”), așezarea sistematică a colecțiilor („a le așeza toate într-o rânduială sistematică, clasificându-le după limbă, după materie și după autor”), realizarea cataloagelor pentru cititori, controlul depozitului legal, organizarea serviciului de lectură publică (*Jurnal privind organizarea și funcționarea bibliotecii publice de la Colegiul Sf. Sava*). A urmărit cu perseverență organizarea de biblioteci pe lângă școlile orășenești și a susținut creșterea fondurilor Bibliotecii de la Sf. Sava.

Tot lui i se datorează continuarea modernizării biblioteconomice a Bibliotecii Colegiului Sf. Sava, care va avea din 1859, unul dintre cele mai complexe sisteme de cataloage din țară, alcătuit dintr-un catalog alfabetic general pe fișe mobile, un catalog sistematic pe domenii și un catalog al achizițiilor curente.

Într-o epocă în care bibliotecile publice românești abia își constituiau fondurile inițiale de publicații, Petrache Poenaru a înțeles valoarea bibliografiei naționale, recomandând în acest sens, încă din 1845, să se treacă la tipărirea catalogului Bibliotecii Naționale de la Colegiul Sf. Sava, și ca urmare bibliotecarul Iosif Genilie a publicat în 1846 și 1847, în două tomuri, acest foarte important instrument bibliografic (*Biblioteca latină și italiană. Catalog de cărțile latine și italiene ce se află în Biblioteca Colegiului Național*. Tomul I, 1846; *Biblioteca franceză, română, elenică, grecească, germană, engleză, slavonă, ungarică, ebraică și turcească. Catalog de cărțile franceze, române, elenești, grecești, germane, engleze*,

* Din volumul Gheorghe Buluță, Victor Petrescu, *Bibliologie românească. Idei. Concepte. Controverse*, în curs de apariție la Editura Bibliotheca.

ungurești, slavonești, evreiești, arăbești și turcești, care se află în Biblioteca Colegiului Național. Tom II, 1847). De altfel, Petrache Poenaru optase pentru elaborarea unui catalog general bibliografic organizat pe domenii încă din anul 1836, când Biblioteca Colegiului Național din București, considerată în epocă (de Timotei Cipariu) și de noi (în „Scurtă istorie a Bibliotecilor din România”, București: Editura Enciclopedică, 2000) drept *Biblioteca Națională a Românilor*, preluase, sub îndrumarea sa, colecțiile Bibliotecii Mitropoliei din București. Catalogul sistematic al acestei preluări, care se păstrează și azi la Biblioteca Academiei Române, atribuit lui Petrache Poenaru, constituie modelul pe care l-au urmat profesorul-bibliotecar Gheorghe Ioanid, cel care a ocupat pentru prima dată această funcție la Biblioteca Colegiului Național din București în perioada 1836-1842 și urmașul său, profesorul Iosif Genilie, bibliotecar și el.

Petrache Poenaru a introdus ideea schimbului intern și internațional de publicații, facilitând, de exemplu, schimbul de dublete între Biblioteca Națională de la București și Biblioteca Mihăileană din Iași (biblioteca națională a Moldovei din 1838 până la Unirea din 1859), precum și schimbul cu marile biblioteci europene, între care cu Biblioteca Națională a Franței.

Tot Petrache Poenaru, în colaborare cu Nicolae Kretzulescu, a redactat *Regulamentul pentru bibliotecile publice* din 1864 prin care se structura sistemul național al bibliotecilor românești ce includea următoarele tipuri: biblioteci centrale (la București și Iași), biblioteci didactice și biblioteci comunale.

Un pionier, deschizător de drum în domeniul realizării cataloagelor de bibliotecă a fost ardeleanul **Iosif Genilie** (1801-1851), născut în Siliștea Sibiului. Cum tinerii transilvăneni care treceau munții în Valahia obișnuiau să-și schimbe numele pentru a-și pierde urma cetățeniei față de agenția diplomatică austriacă de la București, nu se cunoaște adevăratul său nume de familie („poate Ghenea sau Genea”, după părerea lui Ioan Lupu, autorul articolului de referință – „Un cărturar progresist din prima jumătate a veacului trecut: profesorul și bibliotecarul Iosif Genilie”, publicat în 1980, în revista „Biblioteca”). Nu se știe nici ce școală ar fi urmat până la stabilirea lui la București, foarte tânăr se pare, dar a fost elev la Școala Domnească de aici și apoi la „Sf. Sava”, pe vremea lui Gheorghe Lazăr. Cumva a reușit, în 1821, să dispună de mijloacele necesare pentru o peregrinare prin mai multe țări din Europa occidentală, să acumuleze cunoștințe și să învețe italiana, franceza și germana. În 1831, întors în țară, când se redeschide Colegiul Național de la „Sf. Sava”, era profesor angajat pentru a preda geografia și „hronologia”. Implicat în reorganizarea instituției, realizează mai multe manuale, dar este și fondatorul celei dintâi reviste de vulgarizare (în sensul bun) a științelor – „Universul. Noutăți din toată natura, cultura, literatura”, un săptămânal cu caracter enciclopedic pe care îl editează din 1845 până în 1848.

Pe lângă obligațiile didactice, își asumă, în 1842, ca urmare a demisiei profesorului de limba greacă George Ioanid (1800-1888) din funcția de bibliotecar și această sarcină. În această calitate de conducător al bibliotecii Colegiului se afirmă prin întocmirea și tipărirea catalogului colecțiilor de publicații (*Catalog de cărțile ce se află în biblioteca Colegiului Național*. Tomul I, 1846 și Tomul II, 1847). Acest catalog, „tipărit sub îngrijirea bibliotecarului I. Genilie, profesor actual în Colegiul Național” este, în opinia lui Ioan Lupu, „prima lucrare de acest gen în literatura noastră bibliologică și prezintă o deosebită însemnătate documentară și tehnică”. Organizat pe criteriul împărțirii cărților pe limbi, practică europeană în domeniu, Catalogul menționează la fiecare publicație elementele tradiționale de descriere (autorul, titlul, volumele, formatul, ediția, locul și anul) și prezintă un plan clar de clasificare bibliografică (așezarea cărților este tributară cuprinsului și limbii folosite, în cadrul fiecărui domeniu gruparea volumelor este alfabetică, iar pentru cheia de acces rapid la informație este folosit un indice alfabetic al autorilor). Incluzându-l în „Istoria bibliografiei române” (1945; 1972), Barbu Theodorescu aprecia că Iosif Genilie a cunoscut și utilizat ca model: literatura bibliografică europeană a timpului și că „este primul bibliograf român format în spiritul modern al epocii sale”.

RESTITUIRI

Nicolae Scurtu

ÎNSEMĂRI DESPRE VIRGIL IERUNCA ȘI MONICA LOVINESCU

- epistole inedite către Marin Bucur -

Opera literară și culturală a celor doi critici, esești și memorialiști ~ Virgil Ierunca (n. 1920 – m. 2006) și Monica Lovinescu (n. 1923 – m. 2008), care, în răstimp de șapte decenii, au onorat cu numele și contribuțiile lor paginile celor mai importante ziare și reviste din România antebelică și Franța, începe să fie adunată, citită, recită și interpretată de istorici și exegeți din cele mai diverse generații.

O *restituire*, absolut necesară, ar trebui să înceapă cu depistarea, strângerea, adnotarea, amplă, a literaturii epistolare, extrem de valoroasă și care conține informații, știri și date privitoare la scriitorii și literatura exilului românesc.

Există, am certitudinea, în București, în Paris și în alte multe metropole occidentale, o sumă semnificativă de epistole trimise de cei doi autentici intelectuali, în care se află prețioase amănunte și portretizări din cele mai izbutite.

Istoricul și cercetătorul literar, în chip expres, trebuie să cunoască și să uziteze astfel de mărturii spre a putea descifra, aduna și restitui, în întregime, opera publicistică, literară și culturală a celor doi scriitori, exilați de un regim politic autarhic și, evident, exterminator.

Gândurile acestea mi-au fost sugerate de câteva dintre misivele lui Virgil Ierunca, trimise, în timp, lui Vasile Spiridoncă, Dumitru D. Panaitescu și Marin Bucur, care, întotdeauna, au răspuns cu promptitudine la solicitările venite din orașul lumină al Europei și nu numai. Revelatoare și, evident, punctuale sunt epistolele trimise istoricului literar Marin Bucur (n. 1929 – m. 1994) și poetei Victoria Ana Tăușan (n. 1937), care s-au bucurat de o veritabilă simpatie și prețuire literară.

*

Paris, 26 august 1969

Dragi prieteni,

E primul prilej¹ pe care-l avem de a vă mulțumi, în sfârșit, pentru cărțile trimise și care ne-au interesat atât de mult.

Cât despre *Metamorfoze*² sper că Ana a auzit comentariul la radio la care nu-mi rămâne de adăugat decât bucuria neîntreruptă de a mă fi aflat în fața unei poezii adevărate. Și emoția de a fi întâlnit, de data aceasta, și în afara filelor unor cărți, și un poet adevărat.

Întâlnirea cu voi parcă a fost ieri, într-atât ne-a rămas prezentă. Nădăduim că acest ieri va fi cât mai repede completat cu un mâine și vă așteptăm cu nerăbdare înapoi.

Cu adâncă prietenie de la amândoi,

Monica

*

Paris, 18 ianuarie 1978
Boîte Postale, 255

Prietenii noștri scumpi,

Bine ați venit! Ne-ați făcut o surpriză extraordinară, pentru că nu mai știam nimic despre voi.

Suntem prinși și ocupați mai mult ca oricând, însă sper că măcar eu să fac un salt până la Bochum³ în iunie să vă revăd.

(Sper că stați mai multă vreme în Germania).

Cum să vă mulțumesc pentru daruri? Aș dori să știu dacă pot vorbi la radio despre cartea⁴ Victoriei Ana Tăușan, pe care o prețuiesc (și eu și Monica) mult. Ea e poezie și-n existență și în scris.

Îți mulțumesc, dragă domnule Marin Bucur, pentru datele despre Cioculescu⁵ (de multe ori îl înțep în emisiunile mele, pentru că îi cunosc „caracterul”⁶).

Eu am cărți deoparte pentru voi. Vă interesează Soljenitin⁷. Scrieți-mi de ce cărți aveți nevoie.

Nu am, bineînțeles, nici volumul IV din *Caiete*⁸, nici *Dicționarul de rime*⁹. Dar nu cred că trebuie să continuați să ne copleșiți cu daruri.

Cred că ați auzit de atentatul¹⁰ împotriva Monicăi. Era să-și piardă viața. A scăpat ca prin minune. Acum e complet restabilă. Se odihnește la munte până la sfârșitul lunii. (De altfel mă voi duce și eu peste două zile să petrec cu ea măcar o săptămână.)

Să nu uitați dragostea pe care v-o purtăm. Încă o dată, bine ați venit.

Virgil Ierunca

[Profesor Marin Bucur, Bochum 4630, Laerholzstrasse, 73, Allemagne Fédérale ~ Expeditor ~ Virgil Ierunca, Boîte Postale, 255, Paris 19e, France]

*

Paris, 23 februarie 1978

Prieteni noștri scumpi,

Am primit *Dicționarul* și nu știu cum să vă mulțumesc. Zilele următoare vă trimit colecția *Limitelor*¹¹ care vă lipsesc și ultima carte a lui Eliade în românește (ultimele lui nuvele).

Scrieți-mi dacă vreți romanul lui Eliade în românește ~ *Nopți de sănzienă*¹² (capodopera lui literară).

Voi căuta să vă procur și *Jurnalul*¹³ (sper să nu se fi epuizat). Studiile lui de la Payot¹⁴ despre realitățile românești¹⁵ le aveți?

Dacă Victoria Ana ar scrie (sub pseudonim) un poem pentru *Limite*¹⁶? (Mai e nevoie să vă asigurăm de discreție absolută?)

Ar fi un scandal să nu ne vedem. Dacă prin mijlocul lui mai sunteți încă la Bochum, eu fac un salt să vă îmbrățișez,

Virgil Ierunca

[P.S.]

Monica mă roagă să nu uit să vă reamintesc toată dragostea ei. [Monsieur et Madame Marin Bucur, Laerholzstrasse, 73, Bochum, 4630, Allemagne Fédérale].

*

Paris, 30 martie 1978

Dragi prieteni,

Am primit azi scrisorile. Și am fost atât de întristați de singurătatea în care vă zbateți.

Ceea ce se întâmplă cu poezia Victoriei Ana Tăușan în România e un scandal pe care nu mi-l pot închipui. Ceea ce mi se pare extrem de grav este opacitatea unor critici nu lipsiți de antene.

Am să-mi exprim și nedumerirea și revolta în cronica pe care o voi face în vară la *Europa liberă*¹⁷.

Și eu și Monica (nu e la Paris în clipa de față să vă scrie) vedem în V[ictoria] A[na] Tăușan unul dintre cei mai autentici poeți din țară. Iar pecetea morală a atitudinii ridică poezia sa în spațiul adevărului.

Acestea sunt simple considerații, în fugă, pe deasupra prieteniei și dragostei pe care v-o purtăm. Și suntem mândri de prezența unor astfel de oameni în peisajul mântit de atâtea eclipse ale literaturii actuale.

Dragă domnule Marin Bucur voi înmâna mâine seară afișul¹⁸ lui Eugen Ionescu.

Ți-am trimis volumul (I) de *Amintiri*¹⁹ de Mircea Eliade, pentru simplu motiv că nu există un al doilea. Mircea Eliade nu e în clipa de față la Chicago. (Ceea ce explică lipsa de răspuns.)

Cu poșta de azi v-am trimis și *Les Cahiers de L'Herne*²⁰ închinat lui Eliade (apărut acum câteva zile).

Îmi pare rău că plecați așa de repede. Pe la sfârșitul lui mai aș fi putut face un salt la Bochum să vă îmbrățișez. Acum nu pot (sunt prins cu o lucrare urgentă la *Centre de la Recherche Scientifique*²¹, unde muncesc într-un ritm prea obositor pentru mine, care trebuie să fac în același timp o mie de proze politice.

Vă urăm tot binele, fără să ne pierdem speranța că ne vom vedea cu alt prilej.

Cu toată dragostea,

Virgil Ierunca

[Profesor Marin Bucur, Bochum 4630, Laerholzstrasse, 73, Allemagne Fédérale ~ Expeditor ~ Virgil Ierunca, Boîte Postale, 255 ~ 759222 Paris Cedex 19e, France]

*

Paris, 27 ianuarie 1981

Dragul meu,

Am primit scrisoarea duminică și ne grăbim să-ți spunem ~ „Bine-ai venit”. De-abia așteptăm să ne revedem. Telefonul nostru este 2080245 și ne găsește în fiecare zi între 12,30–14.

Ne pare rău că Ana a rămas zălog.

În așteptare, toate gândurile noastre de bine.

Cu prietenie,

Virgil Ierunca

[Profesor Marin Bucur, Hôtel de la Bourse, 80, Rue de l'Ouest ~ 75014, Paris ~ Expeditor ~ Virgil Ierunca, Boîte Postale, 255, Paris, 19^e].

*

[Paris, 21 septembrie 1989]*
8, Rue François-Pinton, 75019

Dragul meu,

Bine ai venit! Și nouă ne este dor de revedere. Din nefericire, stai puțin și nu ne mai rămâne decât o singură seară liberă, miercuri, 27 sept[embrie].

Vrei să vii pe la noi, acasă, pe la ora 20,30 – 21 la o cafea? (Noi avem o cină, care n-o mai putem decomanda, dar o vom superscurta să fim acasă începând de la orele 20,30).

Iată coordonatele ~ metroul ~ *Danube* (direcția Pre Saint-Gervais. Ca să ajungi la această stație schimbi fie la Jaurès, fie la Louis Blanc. Acum, foarte important, când ieși din metrou la *Danube* cobori și nu urci rue David d'Angers și prima la stânga e strada noastră ~ François Pinton.

Casa noastră, numărul 8, e chiar la mijlocul scării în care sfârșește strada. Numărul este afișat afară, unde se află o sonerie.

Ești bun să ne confirmi la telefon, duminică, 24, între orele 12,15 – 14 dacă poți sau nu?

În restul zilei, telefonul e închis (ca să putem lucra).

Ne-ar face mare plăcere să vă vedem după atâtea amar de timp.

Cu toată dragostea,

V[irgil] I[erunca]

[Madame Odile Sacky pour monsieur *Marin Bucur*, 9 Rue Le Bua, 75020 Paris; Expeditor ~ Boîte Postale, nr. 255, Paris 19].

Lectura atentă a acestor misive, deloc convenționale, contribuie decisiv la conturarea profilului de cărturar lucid, autentic și echilibrat al celui care, prin vocea sa inconfundabilă, ne-a informat, ne-a instruit și ne-a fermecat prin discursul său critic, politic și cultural.

Opiniile sale, cât și cele ale Monicăi Lovinescu privitoare la opera poetică a Victoriei Ana Tăușan sunt remarcabile și se cuvin a fi reținute grație disocierilor și asocierilor, pe care le intuiesc cu atâtea sagacitate.

Existența lui Marin Bucur, personalitate complexă a culturii române, precum și a poetei și eseistei Victoria Ana Tăușan,

intelectuali de cea mai aleasă *ținută* și *condiție*, într-o Românie înțesată de pseudovalori și într-un climat sufocant, prilejuiește celor doi *observatori* de la Paris acolade pertinente și fine nuanțări privind rezistența prin cultură.

Epistolele acestea se constituie, de fapt, în trainice punți, ce au făcut posibil un dialog, incitant, între patru scriitori aparținând aceleiași lumi romanice.

Note

- Originalele acestor scrisori, necunoscute, se află în biblioteca lui Nicolae Scurtu din București.
- Epistola a fost trimisă, în țară, prin intermediul profesorului și lingvistului Gheorghe Bulgăr, care a înmănat-o lui Marin Bucur după aproape un an de când îi fusese încredințată.
 - Metamorfoze*. [Poeme]. București, Editura Tineretului, 1968, 70 pagini.
 - Marin Bucur a fost invitat să țină cursuri de limba, literatura și civilizația română la Universitatea din Bochum în perioada 1 ianuarie – 31 mai 1978. A onorat invitația și s-a bucurat de aprecierile specialiștilor germani. Și nu numai.
 - Se referă la noul volum de poeme ~ *Cartea nopților*. București, Editura Albatros [1977], 68 pagini.
 - Șerban Cioculescu (n. 1902 – m. 1988), istoric și critic literar, memorialist excepțional.
 - S-a vorbit și încă se mai vorbește de unele *atitudini* ale lui Șerban Cioculescu, aflat desigur, în situații limită. Recomand, acestor moralști, cu o nesfârșită insistență și căldură, să-i citească, mai întâi, opera și, apoi, să gloseze despre omul Cioculescu și secolul în care a trebuit să constate și să suporte atâtea injustiții.
 - Alexandr Isaievici Soljenitîn (n. 1918), romancier, dramaturg și publicist rus. Autorul arhicunoscutelor cărți: *Primul cerc* (1968), *Pavilionul canceroșilor* (1968), *Arhipelagul Gulag* (1973).
 - Caietele Mihai Eminescu*. [Volumul] IV. Studii, articole, note, documente, iconografie și bibliografie prezentate de Marin Bucur. București, Editura Eminescu, 1977, 308 pagini.
 - Mihai Eminescu ~ *Dicționar de rime. Ediție îngrijită de Marin Bucur și Victoria Ana Tăușan*. București, Editura Albatros [1976], 712 pagini.
 - Pentru verbul ei vituperant și, mai ales, pentru intransigența pe care o manifesta față de ororile comuniste din România, în 1977, securitatea lui Nicolae Ceaușescu, coordonată de generalul Mihai Pacepa, îi aplică o cruntă bătaie chiar în fața locuinței din Paris.
 - Limite. Revistă literară*. Apare la Paris, în răstimpul septembrie 1969 – noiembrie 1986, fiind condusă și supervizată de Virgil Ierunca și Nicolae Petra.
 - Mircea Eliade ~ *Noaptea de Sânziene, volumul I-II*. Roman, Paris, Ion Cușă, 1971, 426 pagini (I) și 319 pagini (II).
 - Mircea Eliade ~ *Fragments d'un Journal*. Paris, Gallimard, 1973, 571 pagini (*Însemnări din perioada 17 septembrie 1945, 27 februarie 1979*).
 - Payot* ~ una dintre cele mai importante case de editura din Franța, unde Mircea Eliade, asemeni altor cărturari români, a publicat câteva dintre cărțile sale esențiale.
 - Mircea Eliade ~ *De Zalmoxis à Gengis-Khan. Études comparatives sur le religions et le folklore de Dacie et de l'Europe orientale*. Paris, Payot, 1970, 252 pages.
 - Nu a acceptat să i se publice nimic întrucât, în țară, domnea frigul, frica și, mai ales, foamea. Și nu dorea să-și pună în primejdie familia.
 - Post de radio înființat în 1950 la New York și transferat, peste doi ani, în 1952, la München. A adus servicii imense României și românilor de pretutindeni.
 - Marin Bucur îi trimite, prin intermediul lui Virgil Ierunca, un afiș ce reprezenta câteva secvențe dintr-o expoziție, organizată la Stuttgart, cu desenele lui Eugen Ionescu.
 - Mircea Eliade ~ *Amintiri*.
 - Cahier de l'Herne* ~ *Micea Eliade. Ce cahier a été dirigé par Constantin Tacou avec la collaboration de George Banu et Guy Chalvon-Demersay*. Paris, Editions de l'Herne (1978), 413 pages (Numéro 33).
 - Cercetător la *Centre National de la Recherche Scientifique* din 1975, la secția filosofie.

INTERFERENȚE

George Anca

Cântec pentru Târgoviște*

Sunt onorat să fiu cu dumneavoastră în Târgoviște astăzi și să împărtășim aceste cuvinte care mă inspiră. Nu sunt un expert în Walt Whitman. Sunt „mișcat” de Walt Whitman... și de cuvintele sale care-mi dau confort pe când I go forth, ies la iveală / avântându-mă... Tom Nibbelin. Un american.

Polemele lui Walt Whitman cântă laude pentru Statele Unite ale Americii... și pentru democrație. Iubirea pentru America a poetului a crescut din credința sa că într-o zi americanii vor atinge noi culmi lumești și spirituale. Whitman scria: „*Principala rațiune de a fi a Statelor Unite ale Americii este de a aduce bună-voința comună întregii omeniri, solidaritatea lumii.*” Încă, mari sentimente în 2007.

În 1855, Whitman a publicat „*Fire de iarbă*” și a dăruit-o unei țări în plină criză. Corupția politică era la cote fără precedent, datorată în mare parte mai multor președinții incompetente. Problema sclaviei a divizat țara și a demonstrat cum necinstea și lipsa de integritate deveniseră caracteristici naționale. Prăpastia între bogați și săraci s-a lărgit la o rată alarmantă, iar bolile s-au răspândit prin orașele americane. Sună aceasta familiar? S-au schimbat într-adevăr cu mult problemele noastre?

Whitman a folosit arta sa pentru a institui schimbarea. „*Fire de iarbă*” este idealistă și romantică. Ea exprimă ce e mai bun și mai rău în viața americană. Cel mai lung poem, „Cântec despre mine însumi”, este considerat în general cel mai mare din colecție. Acesta glorifică o viață spirituală întemeiată pe trup și pe viața de fiecare zi. Este o chemare la conștiință pentru americani și o celebrare a spiritului american. Este Declarația de Independență a noastră în cultură. Aceasta reprezintă un patriotism radical și o devoțiune pentru democrație pe care NU le vedem reflectate în politicienii și guvernele noastre. Și simt că e din nou timpul de a roști, asculta și a fi mișcat de mesajul nepieritor al lui Whitman. Un mesaj din inima, sufletul și trupul unui Poet. NU de la un Politician. Vă citesc pasaje din „Song of Myself”...

Thomas Nibbelin
(Peoria, Illinois, SUA)

WALT WHITMAN

Cântec despre mine însumi

16

Sunt din bătrâni și tineri, din nebuni ca și din înțelepți,
Fără de ceilalți, mereu întru ceilalți,
Matern precum și patern, un copil dar și un bărbat,
Încărcat cu încărcătură oarecare și încărcat cu finețe,
unul din Nația dintre multe nații, aceeași cea mică și aceeași cea măreață
Un sudic în curând ca un nordic, un plantator nonșalant și
ospitalier jos pe lângă Oconee îmi duc viața,
Un yankeu pe calea mea gata de târg, încheieturile-mi cele mai flexibile
Încheieturi de pe pământ și cele mai țepene,
Un kentuckian pășind pe valea Elkhorn în încălțările mele
din piele de cerb, un louisianian ori georgian,
Un barcagiu pe lacuri ori golfuri ori lung de coastă, husier, viezure, țap,
Acasă în bocanci canadieni de zăpadă sau sus în tufiș, sau cu pescarii

în largul Newfoundland,
 Acasă în flota de bărci de gheață, vâslind cu ceilalți și plutind,
 Acasă pe colinele din Vermont ori în pădurile din Maine, ori ferma
 texană,
 Camarad californienilor, camarad nord-vesticilor liberi (iubindu-și
 marile proporții),
 Camarad plutășilor și minerilor, camarad cu toți ce-și strâng mâinile
 și salut băuturii și cărnii,
 Un învățăcel cu cel mai simplu, un învățător cu cel mai plin de
 minte,
 Un novice dar experiind miriade de anotimpuri,
 De orice culoare și castă sunt eu, de orice rang și religie,
 Un fermier, mecanic, artist, gentleman, marinar, quaker,
 Prisonier, amator, zurbagiu, avocat, doctor, preot,
 Rezist la orice mai bine decât la propria-mi diversitate,
 Respir aer dar las o mulțime după mine,
 Și nu sunt fudul, ci la locul meu.
 (Molia și icrele sunt la locul lor,
 Sorii lucii de-i văd și sorii întunecați de nu-i pot vedea sunt la locul
 lor,
 Palpabilul este în locul lui și impalpabilul este în locul lui).

17

Acestea sunt cu adevărat gândurile tuturor oamenilor din toate
 erele și
 țările, ele nu sunt originale cu mine,
 Dacă nu sunt ale voastre pe cât ale mele, ele sunt nimic, ori aproape
 nimic,
 Dacă nu sunt ghicitoarea și dezlegarea ghicitorii ele sunt nimic.
 Aceasta este iarba care crește oriunde este pământul și este apa,
 Acesta este aerul comun ce îmbăiază globul.

48

Am spus că sufletul nu e mai mult decât trupul,
 Și am spus că trupul nu este mai mult decât sufletul,
 Și nimic, nu Dumnezeu, nu e mai mare la cineva decât sinele său
 este,
 Și oricine pășește fără simpatie pogonul pășește spre propriul
 veșmânt funerar în giulgiu-i,
 Și eu ori tu fără para în buzunar putem cumpăra floarea pământului,
 Și a privi cu un ochi ori a vădi fasolea în păstaia-i confundă
 învățătura tuturor timpurilor,
 Și nu e schimb ori îndeletnicire ce tânărul urmând
 să nu devină un erou,
 Și nu există obiect atât de moale să nu se facă butuc la roata
 universului,
 Iar eu spun oricărui bărbat ori femeii, fie-ți sufletul rece și liniștit
 în fața unui milion de universuri.
 Și-i spun omenirii, Nu fi curioasă spre Dumnezeu.
 (Convoi de termeni nu poate spune cât de mult sunt la pace
 cu Dumnezeu și moartea).
 Aud și privesc pe Dumnezeu în orice obiect, ci nu-l înțeleg pe
 Dumnezeu
 nici un pic,
 Nu înțeleg nici care acolo ar putea fi mai minunat decât mine.
 De ce-aș dori să văd pe Dumnezeu mai bun ca ziua aceasta?
 Văd ceva din Dumnezeu în fiecare oră din douăzeci și patru, și
 fiecare
 moment atunci,
 În fețele bărbaților și femeilor văd pe Dumnezeu, și pe propria-mi
 față în oglindă
 Aflu litere din picul lui Dumnezeu în stradă și fiecare e semnat
 cu numele lui Dumnezeu,
 Și-i las unde sunt, pentru că știu că oriunde merg,
 Vor veni alții punctuali mereu și mereu.

(În românește de George Anca)

Într-o întâlnire la SST, poetul-actor Thomas Nibellin a citit
 versuri din Walt Whitman, a vorbit despre pasiunea vieții sale, a
 conversat într-un spațiu neprotocolar cu poeți târgovișteni, dialog
 înlesnit de traducerea spontană a poetului George Anca.

SUSAN SONTAG sau tentația imaginarului (I)

Titlul cu pricina ar fi „Stiluri ale voinței radicale” și îi aparține
 unui antropolog (estetician) american de genul feminin, Susan
 Sontag. Personaj saphic, șoptesc în gura mare unii, asemenea unei
 Yourcenar, – dar lipsită de talentul literar al *mamei* lui „Hadrian”.
 Un scurt serial dintr-o revistă subtilizează câteva fragmente din
 acel tom și le plasează sub tentantul frontispiciu „Estetica tăcerii”.
 Antologând, hermeneutic, de peste un deceniu *tăcerea* sub toate
 fațetele permise mie, firește că în anii '97- '98, când s-au tradus
 excerptele, m-am simțit magnetizat de **subiect**. În eseu „La-nceput
 a fost tăcerea” nu mi-am prea tocit încălțările pe cărările
 teoreticienilor, mai filosofi, mai esești, cel puțin deoarece mi-aș fi
 gonflat propriile pagini tot comentând comentarii... În curtea
 diverselor capitole, am sădit, totuși, unele plante ale căror fructe
 mi-au parvenit, cu arome și gust, și prin încrucișarea unor soiuri
 cultivate de Platon, de Pascal, de Kierkegaard, de Steiner, de
 Baudrillard și, iată, de Sontag... Năravul lecturilor suprapuse,
 contigüe sau divorțate, nu mi-a permis să renunț **definitiv** la
sugestiile, barem, ale unor teoreticieni fascinați, aidoma mie, de
 nevorbire, de necomunicare, de autism. Firește că nu voi șușoti
 sau exclama aprecieri asupra demersului doamnei Sontag, câtă
 vreme n-am parcurs decât câteva zeci de pagini, și acestea doar
traduse. Lesbiana (omenește privind) Sontag îi iubește (omenește
 privind) pe Hölderlin, pe Valéry, pe Rilke, pe Rimbaud, pe
 Wittgenstein, pe... Aceștia, sugerează antropologul, ar avea în
 comun o *voință*/ un destin care le-a permis să-și renege, deliberat,
 vocația și *să tacă*. Automutilare?... Sacrificiu de sine?...
 Saltimbancărie?... Onanism spiritual?... E mai bine să nu întreb(ăm)
 destinul. (Pe Zeus! De unde știm noi, azi, cei locuind ultimele ore
 ale unui mileniu, pe câți bărbați notorii n-a îndrăgît și-acea Sappho
la vremea ei?!).

Rafinamentul inteligenței unei femei e permanent seducător,
 fie că sunt trăitor pe timpul lui Ghilgameș, fie că sunt contemporan
 cu Mao tze-dun. Vivisecțiile lui Sontag, chiar și în absența unor
 calități artistice intrinseci, pot să stârnească sinapsele neuronilor
 câtorva interesați, cel puțin, de prezentul/viitorul-imediat ale lui
 homo sapiens sapiens. **Apropo:** unele spirite faustice ale Terrei,
 tot cercetând „sinapsele” defunctului genial Einstein, la Lausanne,
 Padova și Oslo, au decis că celulele gliace, nașele de cununie ale
 celulelor nervoase, formează un tip aparte de sinapse neuronale
 clasice și influențează activitatea scoarței cerebrale, fapt care *ar*
putea să explice abilitatea specială de memorare și logică a creierului
 lui Einstein. Punct. (**Oare?**). (Nu vreau să divaghez, de-aceea
 anunț lapidar că și creierul [anormal ca volum] al lui Lenin a fost
 supus multor analize... pe care serviciile secrete ex-sovietice ni le
 vor revela peste un mileniu-și-ceva). (Nu vreau să divaghez, de
 aceea anunț lapidar că actualele tentative de clonare tind să mă
 înlocuiască în calitatea de părinte, de tată, de Constantinescu...
 Avînd aproape 60 de ani, nu sper să fiu detronat prea curînd –
 dar, mai știi?...). Iertare, doamnă Sontag, ar trebui să fiți măgulită
 că, poftim, de la Ana la Caiafa tot facem popasuri – și asta numai
 datorită spiritului dumnevoastră masculinfemininneutral. Sofisme,
 opinii, prezumții, paradoxe. De pildă: „...una dintre cele mai ac-
 tive metafore pentru proiectul spiritual este «arta»... fiecare operă
 de artă individuală fiind o paradigmă mai mult sau mai puțin
 pătrunzătoare...”. Arta – doar o *metaforă*?!... Apoi: „Arta, ea
 însăși o formă de mistificare...”. O pledoarie de apropiere între

activitatea misticului și a artistului îi smulge asemenea generalizări: „...o teologie a absenței lui Dumnezeu, o aspirație pentru norul de necunoaștere dincolo de cunoaștere și pentru tăcere dincolo de cuvânt, tot așa arta trebuie să tindă către anti-artă..., substituirea hazardului în locul intenției și căutarea tăcerii”. **Tăcerea** ca refuz/inexprimare a vocației artistice (științifice), crede Sontag – amintindu-i acum pe *iubiții* deja menționați (v. supra) – „...nu le neagă opera..., dezavuarea operei devenind o nouă sursă a validității sale, un certificat de seriozitate indisputabilă... Deși nu mai este o confesiune, arta este mai mult ca niciodată o izbăvire, un exercițiu de ascetism... Dar în timp ce înainte binele artistului erau măiestria și împlinirea artei sale, acum binele suprem pentru artist este de a atinge punctul unde acele scopuri de desăvârșire devin pentru el insignifiante, emoțional și etic, și el este mai satisfăcut păstrând tăcerea decât găsind o voce în artă. Tăcerea, în acest sens, ca încheiere, propune o stare de limită finală antitetică stării care informa artistul conștient în utilizarea tradițională a tăcerii... Tăcerea este extensia maximă a acestei împotriri de a comunica, a acelei ambivalențe privind stabilirea unui contact cu publicul care este un motiv predominant al artei moderne cu neobositul său angajament față de «nou» și/sau «ezoteric»... Tăcerea este gestul final transcendent al artistului... Pentru că a fi o victimă a aspirației către tăcere înseamnă a fi, într-un sens și mai îndepărtat, superior tuturor celorlalți”.

În capitolul „Salonul refuzaților” din eseu meu afectat **tăcerii**, am ridicat întrucâtva glasul la Sontag; sunt sigur (și decepționat) că nu m-a *ascultat*. Tăcerea ca act volițional (emoțional și intelectual), atunci când nu-i simptom schizo-autist, desigur că poate furniza unui antropolog al culturii un vast spațiu de desfășurare speculativă. Nu atât de *creatoare* precum Virginia Woolf, nu atât de *mistică* precum Simone Weil, nu atât de *sartriană* precum Simone de Beauvoir, nu atât de *epică* precum Marguerite Yourcenar – Susan Sontag este doar Susan Sontag.

De când am cunoscut în carne și oase pe primii critici ai literaturii, pe la finele anilor '60, m-am dumirit iute că, barem tainic, aceștia sunt magnetizați de producerea de ficțiuni, proză sau versuri sau piese de teatru. Unii au confirmat, în cronică a faptelor literare vechi de milenii, alții au elaborat doar pentru... sertar, iar câțiva au reușit să reziste ispitei. Susan Sontag n-a rezistat ispitei. Mărturisesc că, atunci când i-am achiziționat romanul „În America” (și aveam să aflu că nu-i singurul...), am avut destule îndoieli, dat fiind tiparul eseistic adoptat de autoarea americană, parțial și fugitiv expus anterior. Nathalie Sarraute, Simone de Beauvoir, Virginia Woolf, Julia Kristeva dar mai cu seamă Marguerite Yourcenar, mi-au dovedit că conglomeratul eseistică+ficțiune poate fi congener și femeilor de spirit, nemulțumite, adesea just, de climatul falocratic împrejmuitor. (Dintre competitorii români serioși, amintesc doar pe Ibrăileanu, Lovinescu, Călinescu, Vianu, niciunul refuzându-și racordul la pagina de ficțiune; C. Stere, la stânga, și I. P. Culiuanu, la dreapta, ar completa tabelul...; dar nu vreau să-i *amestec*, acum, pe psihologi, psihiatri, filosofi, matematicieni, medici...). Pentru o Susan Sontag, iubitoare de bărbați/femei (dar câte nu au fost, nu sunt astfel...?), ar fi fost dificil, dacă nu imposibil – dat fiind și climatul competițional yankeu – să nu recurgă la **spovedanii ficționale**. Firește, ca admirator desfrânat al basmelor scrise de Salman Rushdie, am fost impresionat de abnegația dovedită de Sontag întru apărarea acestuia împotriva fanatismului religios persan. Cum spuneam altundeva, doar Kundera a (mai) avut o atitudine atât de fermă. „În America” este un roman victorian, scris însă de un american; doar prologul și epilogul sunt abordate cu detașarea și aplombul stilistice/ideatice ale celei care posedă masterate în literatură și filosofie; acolo, vorbesc de prolog/epilog, Sontag amestecă ingredientele furnizate de „noul roman” francez privind relativizarea perspectivei narative/personajului literar, ingrediente caracteristice anilor '50-'60.

Dintre lecturile mele, mi-ar fi greu să selectez pagini mai viguroase, mai autentice, mai generoase despre azilanții Americii de Nord, imigranți europeni – ad hoc, polonezi, – decât acelea emise de Sontag. Depășirea condiției de obediență feminină, legiferată cutumiar/în scris, ilustrarea principiului că e posibil ca

viața să fie *luată de la capăt*, eventual în alt climat social (chiar și când *necunoscutele* acestuia sunt numeroase, sunt copleșitoare și distrug mituri/sloganuri curente), devoalarea psihicului feminin-artistic – protagonistă cărții e o fulminantă actriță de teatru poloneză, Maryna Zalenska (nume de familie modificat în context american) – fără prejudecățile specifice secolului 19, când se petrec faptele narate, dar nu fără a le re poziționa *în epocă*, ad demonstrandum, sexualizarea discretă dar netă a relațiilor interumane, într-un cuvânt: plăcerea diabolică de a descifra **ce se petrece dincolo** de fațada respectabilității cotidiene, acestea (și probabil altele...) sunt atuurile pe care Sontag le constrânge spre a câștiga pariul cu ficțiunea. Prin următoarele citate țin se acopărărerile exprimate mai sus, mai cu seamă trăirile, melancolice..., revigorante..., pesimiste..., când Sontag s-a insinuat între Steinbeck și Dos Passos. Cultivată, talentată, voluntară, bisexuată, autoarea nu discriminează sexele, clasele sociale, etniile, rasele **mai mult** decât se discriminează acestea ele însele. Dimpotrivă – conform unei pledoarii vetuste (= falanster fourierist în California...), ea credează idealurile utopice **dar și pragmatice**, enunțate viguros de spațiul yankeu și doar visate și puse stângaci în operă de emigranții poloni. Este o pledoarie cemi amintește de discursurile/meditațiile unei eroine – avocata lesbiană a unui socialism utopic – a lui Mario Vargas Llosa (din „Paradisul de după colț”). Defapt, Sontag **scrie în această carte** despre/pentru desubjugarea comportamentului feminin, încă obedient, și despre emanciparea omului care, voluntar, trăiește arta întru artă... Fără a fi o capodoperă – respectiv o creație pe care nu sunt apt s-o definesc, **dar sunt apt s-o recunosc** – „În America” e un roman așezat, trainic, scrupulos, chiar *istoric*. Nu țin să tapetez urechea interioară a lectorului, totuși câteva fraze semnate de Sontag și-au câștigat dreptul să fie reamintite aici: „...toată lumea afișă semnele unei prosperități convenționale”; „...reflecta toate iluziile arhaice și bizare ale unei epoci trecute” (= subiectul cărții e plasat către finele anilor '70 din secolul XIX); „Adăugînd un gest indolent și tandru totodată la jocul de expresii zgârcite care îi înflorea pe chip”; „o modestie care părea pe cât de inflexibilă, pe atât de încântătoare”; „Faptul că aceea era țara pe care înaintașii mei se hotărâseră s-o părăsească, înghesușiți la clasa a treia a unui vapor, abia mă lega de aceste persoane... Dar **trecutul este cea mai mare țară dintre toate** (subl. mea) și există un motiv pentru care te simți ispitit să plasezi o poveste sau alta în trecut... mă încearcă nostalgia după toate epocile dinaintea nașterii mele; căci dacă te simți eliberat de interdicțiile moderne, poate că e și pentru că nu ai nicio responsabilitate pentru trecut”; „O povestire, mă refer la o povestire lungă, la un roman, e ca o călătorie în jurul lumii în optzeci de zile: de-abia îți mai amintești de început atunci când te apropii de final”; „Îi plăcuse nespun să fie actriță pentru că, așa cum vedea ea lucrurile, teatrul se ridica la nivelul adevărului. Un adevăr superior. Jucând într-o piesă, într-una dintre marile opere dramatice, devenea mai bună decât în realitate. Nu spunea decât cuvinte sculptate, care erau necesare și chiar înălțătoare. Părea atât de frumoasă pe cât se putea la vârsta ei, și asta datorită unui subtil artificiu. Fiecare dintre mișcărilor sale avea o semnificație amplă și generoasă. Simțea că ceea ce trebuia să exprime pe scenă o făcea mai bună”; „Experiența este o profesoară pasivă... În rai nu va mai fi nicio experiență, doar fericire. Acolo vom putea să ne spunem tot adevărul. Sau nu va fi nevoie nici măcar să vorbim”; „când ea avea unsprezece ani, la doi ani după ce-i murise tatăl, și care nu începuse să se strecoare în patul ei (smulgându-i promisiunea că nu-i va spune nimic mamei sale) până când ea nu împlinise paisprezece ani... Când a aflat, singurul comentariu al mamei sale a fost că trebuia să se considere norocoasă că nu abuzase nimeni de ea până la acea vârstă”; „Dumnezeu este și el actor... Vântul stărnindu-se. Constelațiile pulsând. Pământul rotindu-se. Oamenii înmulțindu-se (în curând vor fi mai mulți pășind pe pământ decât zăcând sub pământ). Istoria complicându-se. Oamenii cu pielea întunecată gemând. Oamenii palizi (preferații lui Dumnezeu) visând la cuceriri și la evadări.

SPIRIDON VANGHELI

Scriitorul care m-a îndemnat pe cuptorul lui Creangă

Când am ajuns la Humulești în casa lui Creangă, Spiridon Vangheli m-a provocat într-un fel copilăresc, obișnuit la Sofia și la Grinăuți:

- Iuliane, eu zic că nu poți urca pe cuptorul lui Creangă!

M-am descălțat, am lăsat sacoul, i-am încredințat camera de fotografiat primarului de Chișinău Serafim Urecheanu și am pornit escaladarea. Evident, primarul a fixat documentar evenimentul – am și publicat fotografiile cu numele fotografului... Când am coborât, fața lui Spiridon Vangheli parcă era alta:

- Ce-i acolo?

Erau urmele lui Creangă acolo și peste tot în jurul nostru – de la Ozana până la Căpriană, de la Humulești până la Costești, de la Ceahlău până la Chișinău.

Se considera pe coridoarele editurilor și ale Uniunii Scriitorilor din Chișinău că poeziile mai simple, mai ușurele pot deveni cărți destinate copiilor. Și se publicau asemenea cărți... Am adunat și eu un manuscris din poeziile ce nu au încăput în foarte serioasele mele plachete de versuri – că erau pentru maturi! – și le-am prezentat, precum era rânduiala, la Uniunea Scriitorilor... Mi s-a întipărit pentru toată viața lecția scurtă oferită de Spiridon Vangheli, care mi-a zis că lumea se uită frumos în ograda mea și că nu ar trebui să dezamăgesc lumea. Și a precizat că *încă nu am ajuns la copii*.

Spiridon Vangheli nu s-a sinchisit și nu s-a zgârcit, și nu a obosit să dea lecții, să explice ceea ce încerc și eu aici și oriunde, când trebuie să înțelegem ce e cartea pentru copii și ce înseamnă fenomenul literatură pentru copii. (Aici tandemul cu Grigore Vieru și modelul de conlucrare în proiecte importante, strategice a însemnat o școală mai subtilă de comunicare colegială, care a făcut bine înțelegerii mai multor scriitori porniți spre copii.) Evident, cea mai convingătoare lecție e opera scriitorului, iar între multele-i cărți, în exclusivitate dedicate copiilor (cu excepția volumului „Balade”, 1966), lecția astrală i-a fost cartea de miniaturi „Băiețelul din coliba albastră”, apărută în 1964. Deși prin toată lumea l-a purtat în corabia sa Guguță, personajul emblematic al întregii sale opere, promovând imaginea creatorului și adunându-i de peste tot aprecieri, premii, admirație, micul astronom din *coliba albastră* a rămas să însemne purtătorul de chei, dar și camertonul veghetor pentru opera proprie, dar și pentru literatura pentru copii din Basarabia, care nu mai admite cărți doar declarate pentru copii. Dacă Guguță e căpitan de corabie (așa se întitulează una din multele cărți cu Guguță), atunci Băiețelul din coliba albastră e fratele drept al Căpitanului (ca să nu folosesc mai adevăratul *frate mai mare*). Din această *colibă* voi selecta câteva miniaturi delicioase, ca să mă credeți ce zic aici.

De la debutul editorial în 1962 cu cartea „În țara fluturilor”, Spiridon Vangheli nu și-a mai permis vacanțe, aducând, aproape în fiecare an, pe băncile copiilor noi cărți destinate creșterii lor tefere: „Soarele” (1963), „Băiețelul din coliba albastră” (1964), „Balade” (1966), „Isprăvile lui Guguță” (1967), „Abecedarul” (1970), „Ministrul bunelului”; „Bună ziua, școală!”, „Carte pentru toți” (1971), „Columb în Australia” (1972), „Legenda mărtișorului” (1978), „Guguță – căpitan de corabie” (1979), „Steaua lui Ciuboțel”; „Calul cu ochi albaștri” (1981), „Guguță și prietenii săi” (volum de sinteză, 1983), „Scrieri alese” (1985), „Pantalonii – țara piticilor”, „Măria sa Guguță” (1989), „Moara veselă” (la București, 1990), „Ghiocica” (1991), „Tatăl lui Guguță când era

mic” (1999), „Copii în cătușele Siberiei” (cutremurătoare istorie despre o familie din Sofia deportată, 2001), „Carte de citire și gândire” (2006).

Cărțile lui Spiridon Vangheli au fost traduse și au apărut în Lituania (1969), Letonia, Belorusia (1971), Estonia, Azerbaigean (1973), Cehoslovacia (1976), Anglia, SUA, Japonia, Mongolia, Bulgaria, Georgia (1977), Germania, Rusia (1984), Ungaria, Franța, Turcmenia (1984), iar corabia lui Guguță l-a purtat pe autor în mai multe porturi importante ale lumii – pe urma cărților sale: Japonia (1983), SUA (1986), Spania (1993), Cehia (1994), Germania (1995), Italia (2003).

Guguță a ajuns personaj în filme cu desene animate, în diafilme. La Chișinău s-a inaugurat cafeneaua pentru copii „Guguță” (1983), Teatrul Municipal de păpuși „Guguță” (1992). Iar numele autorului îl poartă școala primară din Ungheni (1997) și Filiala pentru Copii a Bibliotecii din Ialoveni (2007).

Mențiunile și aprecierile oficiale completează elocvent imaginea de scriitor împlinit, fericit să-și vadă roadele acceptate, necesare și chiar admirate de tot felul de lume: Premiul de Stat al Moldovei (1980), Premiul de Stat al Uniunii Sovietice pentru volumul de sinteză (Guguță și prietenii săi – 1988), Premiul Special al Uniunii Scriitorilor din România (2002).

Poftim în... Colibă!

Coliba albastră: Mă cheamă Radu. Am trei ani. Noaptea dorm în casă, iar ziua trăiesc în coliba albastră. Și Casa, și Pomii, și Vântul, și Iazul, și Soarele trăiesc cu mine în coliba albastră.

Rodica: Rodica e nouă, nu demult am adus-o acasă. Am dat pe dânsa flori – eu un braț, și tata un braț. Rodica e mică, dar poate să rădă singură. Are și două urechi. Cu dânselă încălzește perna.

Ne cheamă soarele: I-i, Rodica, te-ai făcut mare! Poți să mergi cu picioarele tale. Haidem afară, că în casă nu-i cer albastru, și n-au unde se juca nourii, n-au unde zbura fluturii și avioanele.

Drumul: Acesta e drumul. Bun e Drumul, îi lasă pe toți oamenii să meargă. Drumul trăiește culcat, dar pe deal se scoală în picioare și se uită în cer, dacă nu vine Ploaia.

Ploaia: Știi de ce plouă? De aceea că Pământul e negru. El roagă Ploaia să-l spele. Ploaia coboară din cer, îl spală și Pământul se face verde.

Soarele: Soarele are nuielușe de lumină. Cu dânselă mână bobocii la gărlă.

Verdele: Verdele se urcă în copaci din iarbă...

Tractorul: Tractorul face țărăna...

Dealul: Dealul s-a suit sus-sus și a scos flori să le miroase Soarele.

În livadă: Rodico, taci și ascultă. Dacă vei fi cuminte, Pomii o să-ți cânte. Ei cântă cu păsările.

La râu: Râule, da unde fugi? Stai, Râule, nu fugi. Am venit la tine să ne scaldăm.

Noaptea: Noaptea e rea – a umplut coliba albastră cu întuneric. Căinii din sat o latră. Noaptea fuge dimineață și ia Luna cu dânsa.

Mulți sori: O să prind deseară de pe deal stele și o să le pun în pământ să crească mulți sori. Când se va duce la culcare unul – o să rămână pe cer altul.

Stelele: Știi de unde se iau stelele? Le fac Nourii. Când îl mănâncă pe soare, Nourii fac fărâmituri și ele se împrăștie pe cer.

În codru: Copacii s-au strâns în codru, că lor li-i urât câte unul...

Noi doi-amândoi: Rodico, ia ce-i bine! Când eu sunt lângă tine – și tu ești lângă mine!

Fetița cu chibrituri

Era cumplit de frig și era seară
Târziu și-ntunecat, urât afară

Doar o fetiță mai era pe stradă
Cu capul gol, desculță, prin zăpadă

Căci își pierduse mării ei papuci
În care până unde să te duci?

Pierduse unul când a traversat
Pe celălalt l-a dat unui băiat

„Leagăn să-l folosesc, doar dacă vrei
Când o să am și eu copiii mei”

I-a zis băiatul foarte fericit
Pentru acest cadou draguț primit

Și-așa cu piciorușele ei goale
Mergera ținând chibrituri prinse-n poale

În șorțul vechi și cu-n chibrit în mână
Înfometată, înghețată zână,

Căci din trezit și până-n asfințit
Nu-i cumpărare nimeni un chibrit

Iar ea avea doar una din ispite
Să vândă cui îi cumpără, chibrite

Lumini strălucitoare la ferestre
Și-n ele bucuriile terestre

Și un miros de fragedă friptură
Și-o foame înghețată peste gură

Era Ajun de An, se tot gândea
Cum să se-ntoarcă-acasă dacă ea

N-a dat chibrit și n-a primit bănuț
Ce liniște să aibă în pătuț

Când tatăl ei, știa că o s-o bată
C-o mai bătuse el și altădată

Deci rătăcită între două case
S-a ghemuit sub ea și-așa rămase

Îi era frig aici, dar și acasă
E-același frig când serile se lasă

Mănuțele-i erau ca și-nghețate
I-ar face bine un chibrit? Se poate

Să îl aprindă? chiar, să îndrăznească?
Și degetele să și le-ncălzească?

Trase chibritul și-l frecă de zid
Lumini, deodată, calde se aprind

Stranii lumini o încălzesc din plin
Și-n ochii ei pătrund câte puțin

Vedea o sobă mare, de alamă,
Și-un foc arzând frumos, de pus în ramă

Și deodată flacăra se stinse
Ea alt chibrit se puse și-l aprinse

Și-n el văzu iubire fără ură
Și-o găscă-amețitoare, o friptură

Umplută și cu mere și cu prune
Venind spre ea, venind... biată minune

Care se stinse cu chibritul său
Și-atunci cum să n-aprinzi un alt din nou?

Și se trezi stând undeva, pe jos,
Sub Pomul de Crăciun cel mai frumos

Pe care îl văzuse ea vreodată
Când negustorul cel bogat l-arată

Și mii de lumânări ardeau, ce bine
Cu poze colorate-n magazine

Și toate, toate, ...sau aproape toate
Spre ea păreau să fie îndreptate

Și ea-și întinse mâinile spre ele
Și toate-au dispărut spre cer, spre stele

Doar una, pâlپând, pătrunse gerul
Și-o urmă lungă și-a lăsat cât cerul

Și se gândi fetița – Cine moare?
Să fie cum a zis bunica, oare?

Și scăpară înc-un chibrit tăcută
Și se aprinse o lumină mută

Și în acea lumină argintie
Bunica ei apare cum o știe

Și luminoasă, dar și zâmbitoare
Și bună dar și mult prea sclipitoare

Și-atunci cuprinsă de puterea fricii
„Bunico” – îi strigă cu dor bunicii –

Ia-mă cu tine, vreau să-mi fii aproape
Să nu dispari cât aș clipi din pleoape

Cum dispărură focul și friptura
Și Pomul cel frumos... cu-ncărcătura...

Sau când chibritul, iară se va stinge
Căci lângă tine n-am de ce mă plâng

Și-atunci bunica-n dragoste divină
O duse-n brațe prin acea lumină

Atât de sus și-atâta de departe
Unde nu-i viață și unde nu-i moarte

Și nu-i nici frig, nici foame și nici sete
Nici urmă de dureri și de regrete

A doua zi la colțul unei case
Zăcea fetița care se pictase

Cu-n zâmbet înghețat frumos pe față
De parcă ai fi zis că este-n viață

Și n-avea nimeni cum să înțeleagă
Că a plecat cu buniciuța dragă

Și-n ce Lumină timpul se destramă
Când Dumnezeu cel sfânt la el te cheamă

Ianuarie (Gerar)

Cer cu suflet de copil,
Deslușit ca un străbun,
Iar te-ai așezat în stil
Românesc și-atât de bun!

Precum vezi, pe derdeluș,
Nu mai sunt bunici, copii,
Căci s-au pitulat în pluș,
Fulgii norilor, zglobii.

Hai să potrivim măsura
Doisprezece și cu sârg
Să o dăm din nou de-a dura
Prin oraș, pe străzi, prin târg...

Trece-n liniște deplină
Orice fel de zbenguială,
Căci vacanța se termină
Și copiii merg la școală.

Februarie (Făurar)

De la streșini stele curg
Albe țate ce se mulg...
Parcă șiruri lungi de ploaie
Cad în cioc la ghionoaie.

Dați-vă în leagăn uța,
Dar nu dezbrăcați băbuța,
Căci afară-i încă frig
Iar apa stă tot covrig...

Și-o să vi se-ngețe nasul,
Cutiuța și Pegasul
Și-apoi, întrecând măsura,
Iar vă ia temperatura.

Înc'oleacă, și-înc'oleacă,
Săniuța pleacă, pleacă...
Unde pleacă, dragii mei?
Pleacă după ghiociei!

Martie (Mărțișor)

Iarba fragedă a iernii
S-a topit. Albi ghiociei
Ies din căptușeala pernei
Ca din sâniul dulci, ai ei.

Semn că primăvara vine
Și copiii, la școli, cresc
Ca și brazii pe coline,
Verzi, cu suflet românesc.

Sare din peniță mielul:
Hai, copii, la mărțișor
Căci iar sună clopoțelul
De cuvânt, al florilor!

Prin copaci încep s-apară
Senzorii de astă-toamnă,
Iar un pui de căprioară
Abia-nvață ce înseamnă!

Aprilie (Prier)

Peștișorii își dau drumul
Peste marea-nfrigurare
Lăsând apelor parfumul
De săgeată în mișcare.

Albinuțele, cochete,
Cât de mică-i ziulica,
Harnice ca niște fete,
Fac ce face și mămica:

Dau cu mătura și spală,
Scutură-n sufragerie
Ca să fie ca la școală
De curat. Ca-n farmacie.

Iar spre seară stau la pândă
Să-și pună pe aripioară,
Albă, moale și plăpândă,
Haina lor de primăvară.

Mai (Florar)

Mai. Și-n mai se-aude cucul,
Pupăza cântând cu spor,
În zăvoi și-n parc, la nucul
Scorburos, al anilor.

Mai. Și-n mai, salcâmul nostru
Se trezește mai curând
Și în deal și-atinge rostul
Doar prin flori alunecând.

Pițigoi și rândunele
Se întrec în poezie -
Parcă toate-s ale mele
Căci le știu din veșnicie!

Întâi Mai Muncitoresc!
Și de Sfinții Împărați,
Numai cei care muncesc
Îmi sunt și școlari, și frați!

Iunie (Cireșar)

E iunie. Cireșele s-au copt
Ca-n miezul timpuriu al cifrei opt.
Prin crengi de-abia mai scapără puțin
Câte-o dășagă plină cu senin.

Spre Râul-Alb, gâscani și cotcodaci,
Câteva capre și vreo două vaci
Se scarpină, se-ntind pe geana mea,
De câtă vară sufletul meu bea.

Și ultima serbare a trecut.
Și acum, fără de frâu și fără scut
Parcă suntem actorii unui hram
Ce, împreună, la cireșe, ne-am...

Ne-am spus povești și poezii ne-am spus!
Și-acum plecăm la munte, sus, mai sus,
Ca să găsim în ochi de căprioare
Cireșele dintr-o vacanță mare.

Karola Kim (Bianca Gișu)

Trofeul „Primăvara albastră”

Motto:

„Încredințați-vă visurilor,
deoarece în ele stă ascunsă ușa
ce dă spre eternitate”

Kahlil Gibran

Firimituri

Întotdeauna, după ce ronțaim biscuiți – aleși după eticheta care ne face cu ochiul, rareori după conținut –, lăsăm firimituri. Dar pentru noi nu contează decât gustul acestora. Al pătrățelelor, romburilor sau discurilor albe ori crem, dulci, delicate, delicioase. Nu și firimiturile lor. Așa că le lăsăm să cadă, să se izbească de podea, ca mai târziu să le dăm cu mătura – sau cu dosul palmei – la gunoi. Astfel nu vor mai fi simple firimituri incomode. Vor face parte din gunoi. Vor fi *gunoiul*.

Primul dintre valefi

S-a recomandat simplu și sec: Valetul de pică. Genul care le iubește pe toate, adică. Mai puțin pe mine. Deși el n-ar recunoaște pentru nimic în lume una ca asta. Bine, însă, că n-am mai lungit suspansul. Și bine că am fost suficient de lucidă ca să pricep de la bun început că lui nu-i plac biscuiții cu miere. Probabil, are alergii. Asta e! M-a iubit atât de mult, că m-a uitat de la prima mușcătură. De fapt, a uitat pachetul cu totul, acolo, în acel loc discret, sub clar de lună, unde obișnuia... să-și ronțăie biscuiții. Când s-a întors ca să-l recupereze, a găsit toți biscuiții din el sfărâmați, umezi, mucegați, murdari de noroi. Dar absolut toți. Acum, nici măcar nu-i mai putea privi. Așa că a îngropat rămășițele sub coji de banane, printre doze goale și turtite de Cola în coșul de gunoi.

Al doilea valet, zis Psiropatul

Este cel care a încercat să fure pachetul de biscuiți de pe raft, dar a fost la un pas de a fi prins de paznic. Sau, mă rog, de bodiguard. Sigur, poate fi și popa de roșu. Sau, mai degrabă de negru. Oricum, l-a aruncat la gunoi, ca să scape. Vorbeam de pachet.

Al treilea, alias Mofturosul

La început a vrut să fie îndrăgostit. Și am fost printre ele. Printre pachete, adică... Dar nu eram eu, ci o imagine a mea modelată după poftele sale. Am devenit acel biscuit, cumpărat după etichetă, pe care, dacă nu ne place îndeajuns, îi adăugăm ciocolată, miere, înghețată, ketchup picant sau orice altceva, fiecare după gustul său.

Apoi a fost dezgustat. Dezgustat de ceea ce crease, căci nu a putut ignora ceea ce îi oferisem: un eu fals, parvenit, opus mie însămi, contrar așteptărilor lui. Biscuitul cu prea multe ingrediente eterogene, care îți face greață.

Experiment eșuat... La gunoi!

Al patrulea: Spiridușul

Cel care a apărut din senin și a încercat să vadă dincolo de etichetă. Cel care a desfăcut pachetul, dar s-a speriat de primul biscuit sfărâmat. Cel care a lipit la loc eticheta, a aruncat pachetul și a dispărut la fel cum a apărut... Precum un spiriduș.

Un altul, cu aere de jolly-joker

Cel care a vrut pachetul cu orice preț și care nu s-a ales cu nimic. Decât cu un gust amar, deși putea fi dulce.

Ceaiul de la ora cinci

De azi încolo, niciunul dintre războinicii de lut ai acestei lumi de hârtie nu va mai găsi pachetul cu biscuiți în coșul de gunoi. Biscuiții, până la ultimul, s-au lăsat devorați la ceaiul de la ora cinci, chiar astăzi, de către cel care nu se sperie, nu se îngrozește și, mai ales, nu fuge. Ci doar se amuză, eventual, lingându-și buzele voluptuoase și purpurii în căutarea celei din urmă firimituri. Singura cu gustul laptelui din sânul... primordial.

Mircea Bădoiu

PORUNCA A ȘAPTEA

Cea de a doua tentativa reuși cu oarecare incertitudine pentru candidat, fiindcă se prevalase de zvonul apariției unei hotărâri de uz intern, care agreea angajarea politică a intelectualilor din toate sectoarele. Mai circula o știre neconfirmată: dacă nu devii membru, riști să-ți pierzi funcția, cât de insignifiantă ar fi și mai ales locul de muncă hărăzit să aibă tangențe directe cu politica prezentului...

Fără cea mai mică tăgadă și istoria bisericii devenea astfel o țintă sigură în aria de descoperire a radarului. În consecință, Marcel cu Zina s-au hotărât să se lase în seama navigatorului central – în serviciu de atâția ani la pupitrul de control. Știa el ce știa despre psihologia balcanică... l-a conectat toate comutatoarele basculante în circuitele plăcii de bază și spotul dorit îl determină pe stegăreștean să apeleze la două recomandări irefutabile: soția tovarășului Trăistaru de la județ – capabilă să elimine orice trend negativ, și Frantina Moisa – secretara en titre de la difuzare. Ambele, cu vechi state de serviciu în slujba cauzei, se dovediră eficiente prin caracterizările encomiastice, verificate cu meticulozitate profesională de Solomon Parizescu de la cenzură...

Tovarășa Trăistaru, vădit satisfăcută de serviciul adus colegului de breaslă, dar și de reușita îndeplinirii unei sarcini, jubila fățiș în perioada maturizării dosarului. Organele abilitate să-l studieze și să dea undă verde confirmării la locală n-ar fi avut îndrăzneala să pună aviz negativ. Nu afecta cu nimic prestigiul solicitantului o recomandare, două, dimpotrivă... Așa se cerea de sus, așa trebuia să se aplice procedeele. Textele au fost finalizate în stilul caracteristic tovarășului Solomon – demers săvârșit cu promptitudine de protoctoare. Dinamismul ei teatral se mula ca o mânășă în asemenea situații stimulând succesul intervenției la orice nivel...

Piesa, în care amândoi aveau să tragă cortina peste halatul cu nasturi plumburii, se derula după un scenariu-surpriză pentru cercetătorul ortodoxismului bizantin. De la Roma păgână la cea creștină a fost cale lungă – continuitate de netăgăduit în istorie și Marcel s-a angajat să o demonstreze la îndemnul mentorului său Ciocârdei. Conjunctura de față n-avea nicio tangență benefică cu faptul istoric, îl făcu să tacă un timp, plonjat nu numai în mrejele păcatului biblic, dar și timorat de ideea că nu va avea locul cuvenit în luntrea lui Caron...

– Iar te-ai cufundat în stele, colega?... rupse tăcerea Viviana. Ce-ți mai trece prin creieraș taman acum?... Ori nu-ți convine spectacolul de sunet și lumină?...

– ...Sunt mai curând copleșit de realitate... Pe Dioclețian și Constantin i-am lăsat deoparte, să mai lumineze și mințile altora...

Bărbia minionă a șefei căuta un relief mai apropiat de urechea stângă a subalternului, balansându-se tandru către lobul dacic, vascularizat și strivit de emoția clipei:

– Așa te vreau! Fără complexe, scăpat din năvoadele unui trecut mort – șopti ea.

– Încă mă mai roade o secvență apropiată... Mă agasează îndeosebi momentul confirmării... Noroc cu intervenția ta salutară și a șefului de catedră, că ipocritul de Victor Sfetnicu m-ar fi devorat până la infirmare... Nu-mi pune întrebări tendențioase secretarul și se substituie el comunistului perfect, când știe tot orașul cât de moral și de deștept este... Face pe zealous în ale muncii politice, pân-o să dea peste unul care să i-o rețeze fără drept de apel... Auzi! Să-i răspund lui la întrebări de genul: de ce până la vârsta asta n-am intrat în partid, ce înseamnă afirmația din autobiografie că tatăl meu a pierdut calitatea de membru în urma unor verificări, ...cum a fost

* Fragment din romanul *Dincolo de Arcadia*, în curs de apariție

cu sancțiunea primită ca utemist, ...de ce am făcut cerere pentru apartament la Pleașa, dacă pot face naveta și de la Stegărești?... Trebuia să-l întreb eu de ce a rămas repetent în facultate? cum a lăsat-o gravidă pe stareța de la Ciolpanu? de ce taică-su a fugit de bolșevici din Basarabia și aici a devenit secretar în breasla frizerilor... și multe altele, ca de pildă, de ce l-a bătut până la leșin pe fratele lui Romică-țiganu numai pentru că a aruncat c-o piatră în ochiul de pe Ialovăț unde-și avea el undița...

Un minut de tăcere... Dincolo de ușa capitonată a anexei plutea sentimentul incertitudinii. Odată devoalat, adulterul ar fi creat fie o stare confuză în ambele familii, fie sancțiuni cu repercusiuni grave de ambele părți. La capitolul imagine tovarășul Veniamin ar fi stocat un procentaj minim: dacă nu-i în stare să-și țină în frâu nevasta, cum va reuși cu un județ întreg?... Șocul Zinei s-ar fi diminuat repede, fără reacții compromițătoare, fiindcă abia se materializa o suspiciune mai veche asupra relațiilor de pe navetă ale soțului. Așa că *bene vixit, qui bene latuit*... Tănuirea legăturii era singura măsură acceptată a momentului...

– Dacă simte ceva Sfetnicu, să vezi apoi... șantaj în regulă!
– reveni Marcel cu privirea pierdută pe unica rază de soare ce penetra aerul de sub plafon. Abia devenii membru cu drepturi depline și risc să le pierd... Că șefia la catedră e precum caii de la bicicletă, dacă n-o ai, ce să-ți mai ia?...

– ...Și cum rămâne cu eseul *Ulița mare* pe care l-ai publicat pe prima pagină în Stegarul Roșu?... Bărbatu-meu l-a citit cu interes și mi te-a elogiat o seară întreagă: «Uite dom'le, așa trebuie marcată intrarea în organizație, să-i stimuleze și pe alții să ajungă pe aceeași uliță a consacării»...

– Consacrare?... așa a zis?... Apă la moară pentru d-alde Victoraș Sfetnicu!... Apropo, ceva unt de masă ai mai putea face rost de la bufetul episcopiei? Zina te-ar pupa mai sincer decât mine... Vino mai des la Pleașa, duminica după-amiază, când e și ea mai relaxată... și dacă te însoțește și tovarășu' ar fi și mai bine pentru noi doi... Un tort cu fructe ne-ar mai îndulci pe toți...

– Ți-ai găsit (!)... Cine știe ce deplasări care nu necesită amânare mai are de făcut?... Nici măcar nu îndrăznesc să fac vreo aluzie... I-am propus odată o vizită la director că mă tot pistonează cu monografia institutului, cu prefațarea lui, la-la-la... și n-am avut sorți de izbândă. De cine s-o fi ferind cu vizitele particulare, nu-mi trece prin cap... De câte ori mai pleacă după serviciu, ba-l vizitează pe Sândoiu de la securitate, ba pe Manole Priceputu de la miliție. Nu vrea s-audă de alte vizite în afara protocolului... Cât despre unt și arahide mă descurc și singură în afara rației...

– Incearcă totuși... Ia-l și pe cel mic și facem o plimbare neprotocolară până sus la mănăstirea Ciolpanu... Acum pe unde ar putea fi? – întrebă Marcel pe un ton insinuos.

– Dracu' să-l pieptăne!... Ajunge-acasă cu damfu-ăla de ploșniță moartă-n gât, de-mi vine să plec la mama-n pielea goală... Bea numai seara cu cine bea, și numai din sticle Johnie Walker... A doua zi e freș, candid și politicos din cale-afară... Când a dat de ceasu' morții și l-au internat de urgență la ELIAS, s-a jurat în fața icoanei că nu se mai uită nici la etichetă... Da' tot întorc ei sticlele pe partea cealaltă. Cum-necum, criza nu-i afectează prea mult...

Marcel zâmbi subtil și după ce își sprijini coatele pe reverele rășfrante al halatului, privi acaparator ochii Vivianei:

– Ce fericit aș fi să putem continua starea asta tănuită până la bătrânețe... Eu, unul, mi-aș menține duplicitatea, nu știu dacă tu ai rezista prea mult. N-am ce-i reproșa Zinei decât zelul profesional: să fii tu în concediu și să te duci zilnic la serviciu fără să semnezi condica, fără speranța unei eventuale remunerări, numai cu obsesia gestiunii perisabile, e de neconceput... Dar și reticentă la orice demers prin care să te detașezi de cotidian – cu toate constrângerile care sunt la ordinea zilei - zic eu că frizează paranoia... Cum alegeam făcut-o nesilit de nimeni și am luat-o sub aripă, suport cu stoicism toate consecințele...

– Alinarea dacă e să vină, ți-o dăruiește numai cel de sus și poate șefa când te invită la vreo acțiune comună – completează Viviana trăgându-l șăgalnic de ambele urechi. Până una-alta, fac bine ce fac unii care-și trăiesc clipa, că vorba ceea: o viață avem și-o gaură-n dos (!)... Și iarta-ne doamne că știm ce facem! Mila ta e mai presus decât greșelile noastre...

TATINA

(incipit la romanul „Ocarieră de familie”)

Să nu sorbi trăirea ta din durerea altora sau din prostia lor! Să te rogi pentru prost și pentru cel rătăcit! Dacă spui cuiva „prostule”, îl blestemi și-l etichetezi, dar cine îți dă acest drept? Ești atât de curat, încât să arunci cu piatra?

Din comportamentul altora mereu înveți. De la cel situat social, economie, intelectual mai sus, îți iei un model, un țel de atins. De la cel decăzut, rătăcit, nerod iei învățătura de a nu fi ca el, de a ocoli căile coborârii în noroi și-ți propui să-l ajuți, să-l ocrotești, să-l mângâi, să nu-i sporești suferințele. Dar, dacă el vrea, fiindcă așa s-a zidit ca om, să fie rătăcit? Dacă el este damnat la decădere?

Tatina este o amintire tristă pentru mine. Și poate pentru mulți care o știu. De copil am simțit ghimpi în suflet, tristețe și o revoltă față de aceia care o umileau. Viața i-a fost o netăgăduită umilință și suferință în inconștientul ei ereditar.

Tatina, fata care, deși avea doar zece ani când am cunoscut-o, era bine clădită, cu tors și picioare atletice, bine proporționate și armonios sculptate și cu mijlocelul adunat într-un oval ademenitor. Fața rotundă, încadrată cu plete de catran, lăsate în inele lucitoare, îi era luminată difuz de ochii de smarald cu o lumină tulbure, căci verdele ochilor ei dădea în spălăcit și aducea din străfundurile ființei acestei fete frumoase de munte indiferență, moleșală, lipsă de vibrație, secătuire de dorinți. Privind-o în toată făptura ei, oamenii rămăneau copleșiți de statuia ei dăltuită parcă în marmură de Fidias. Ochii însă trădau că acest trup arătos, cuceritor este stors de orice urmă de voință, de dragoste de viață. Ce era, de fapt, Tatina? Un cadavru umblător, o păpușă mânăuită chiar de un copil prin gest și vorbă: „Culcă-te!” „Ridică piatra aia!” „Stai jos!” „Ia bățul ăsta și aruncă-l!” „Ridică fusta! Mai mult, mai sus!” „Așează-te pe spate!” „Scoală-te și pleacă!”. Nu purta niciodată chiloți. Cred că nici nu se practicau pe atunci. Femeilor le era mai simplu fără.

Tatina locuia într-o cocioabă cu o altă sărmană bătută de soartă, dar mai în fire care îi asigura doar hrana din ce căpătau, însă și din arenda pământului pe care Tatina îl moștenise. Și avea Tatina ceva pământ, cu fâneață aleasă și cu pruni roditori, în Valea Mohorului, aproape de vatra satului. Mai toate pogoanele unul lângă celălalt.

Tatina era ultimul descendent al unei familii vechi din Subdealuri, sat de moșneni atestat documentar în 1472. Numele acestei familii, Radu Fluierașu, îl găsim în hrisoave din anul 1747 care consemnează pricini în care sunt părtași și țărani din Subdealuri. Astfel, Radu Fluierașu, primul cunoscut strămoș al Tatinei, se judecă pentru un vad de moară cumpărat de la Șerban Cantacuzino, cu Ștefan Călugărul și Bunea diaconul și are câștig de cauză. Sigur că și ai lui Radu Fluierașu au ajuns sub stăpânirea boierului grec care, prin înșelătorii devenise chiar proprietarul absolut al satului Subdealuri. Împroprietăririle țărănilor din 1864 și din 1921 au readus pământuri strămoșilor Tatinei Fluierașu, o parte din acestea fiind acum în proprietatea ei.

Dar, dintr-o familie cu gospodărie întemeiată, cu grajduri pline

de animale, cu acareturi îndestulate, a ajuns total la destrămare. Forțele răului au bântuit cutremurător ultimele două generații, astfel că doar Tatina a rămas aici singură și neajutorată. Cine poate ști ce amarnice blesteme au căzut asupra lor? Lumea vorbește multe.

Copil fiind, auzisem și eu că una, lelea Iinca a Rîții Potopului, se ținuse cu hainie și fermecătorii de toți ai Radului Fluierașu, pentru că fratele bunicului Tatinei o lăsase cu burta la gură, însurându-se cu dușmanca ei, Fila Rujii. Solomoniile au căzut până la urmă pe Tatina, fiindcă toți ai ei, bunici, unchi, mătuși, veri, frați și surori au plecat pe rând, acolo, sus, în lumea nedurerilor, lăsând-o pe ea, de mică, în izbeliștile crâncene ale vieții, în hăurile inconștientului și fără niciun reazem. Averele lor s-a împrăștiat în cele patru vânturi. De câteva loturi ale Tatinei nu s-a atins nimeni. Gura-satului o apăra încă. Oamenii o întâlneau pe ulițe, prin livezi, prin fânețe, pe prundul gârlei, pe tăpșane, dimineața, la prânz sau seara, de primăvara până târziu spre toamnă, descultă și fără nimic pe sub fusta ei largă, cât să încapă două trupuri, și cu o bluză simplă. Fusta și bluza, țesute de femei în casă, din cânepă și lână țurcană întotdeauna erau date de pomană nefericitei. Le purta până ajungeau ferfenițe și o altă femeie sau aceeași se milostivea iarăși de Tatina.

Tot ce era suflare omenească în sat o știa, ba și locuitorii din satele vecine. Celor mai mulți le era milă de ea sau le era indiferentă. Alții nu se puteau opri să n-o umilească, să nu-și satisfacă pomiurile primare. Ei se bucurau în simplitatea lor, batjocoreau simplitatea femeii, abisul mental în care soarta o aruncase, spunându-i, în special și de cele mai multe ori, să-și ridice fusta. În întuneric și golul din ea nu știa ce înseamnă asta. Și asta făcea automat. Era un dresaj dramatic. Dar așa-s oamenii... Cumplit era să vezi puștani, tineri, uneori și bărbați în toată firea, întâlnind-o în locuri mai ferite, câteodată ademenind-o în luminișurile Văii Mohorului, pe unde ea umbla, Valea fiind aproape de casa ei și poruncindu-i: „Ridică-ți fusta și așează-te pe spate! Desfă-ți picioarele! Așa!”

Mulți, mulți și-au făcut poftele cu Tatina. Destui. O abandonau apoi negurilor dinlăuntrul ei. Dumnezeu a ocrotit-o fiindcă nu rămânea însărcinată. Poate unde avusese relații de acest tip de mică...

Drumul vieții ei a fost scurt și totuși a dus-o jos, a scufundat-o într-o decădere inconștientă. A intrat în neguri. Posibil a fi două drumuri iraționale ale stării psihice, probabil și fiziologice, statornicite de Soarta venită la scâldătoarea copilului. Un drum ar fi acela de a te lăsa dus de sordid, de colcăiri distrugătoare pas cu pas, în semiadormirea simțurilor, fără capacitatea de a comunica cu semenii. Mai rău decât în lumea lupilor! (Lupii!! Ar fi de scris tomuri despre „omenia” lupilor-lupi). Nu lupul este lup pentru om, ci „homo homini lupus”. Acest drum ar fi al inconștientului ereditar. A doua cale ar fi „inconștientul neurologic cerebral” care determină frontierele dintre corporal și mental, dintre biologic și psihic, prin care, din plăcere și senzualitate, ascultând glasul primar din tine, cazi în aceleași caverne ale vieții, ca și Tatina. Dar acest inconștient neurologic, manifestat mai târziu, în vârsta ta, rănește dramatic sufletele celor care te-au știut altfel și te-au iubit sincer și cărora nu le ești indiferent.

Tatina a murit la treizeci de ani. Pământul a primit-o într-o tulburare de apă, mâl și aer. Foc nu mai avea de unde fi. Focul o arsesse mocnit, topindu-i chinuitor carnea. Suflet nu mai avea deloc...

Asta a fost Tatina. Purtătoarea peceții nebulosului, a nevederii mintale. Lumea a perceput-o ca proasta-satului, tuta-satului, destinată poftelor carnale.

Tatina!

O nefericită!

Drama vieții mele a înviat-o pe Tatina. Ea a renăscut în altă femeie din Subdealuri, la mulți ani distanță...

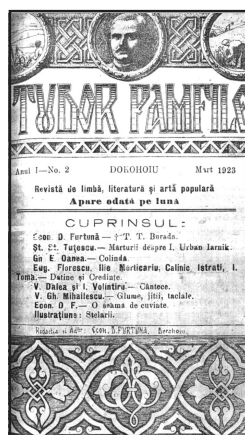
CLIO

Mihai Gabriel Popescu

Revista „Tudor Pamfile” – acum 85 de ani

Sunt date uitării o serie de tipărituri ce au apărut cu mulți ani în urmă, în paginile cărora se găsesc studii despre folclor, figuri de folcloriști. * Câți cititori mai știu ceva despre revistele: *Stampa*, *Apărătorul sateanului*, *Lira*, *Muștarul*, *Eroii neamului*, *Chemarea*, *Săptămâna veselă*, *Cultura*, *Izvoarașul*, *Papucul*, *Gazeta Dâmboviței* și multe altele în care erau publicate studii cu caracter istoric, folcloric, pedagogic, sfaturi pentru cititori. * O revistă puțin cunoscută este și cea care poartă numele folcloristului Tudor Pamfil ca omagiu adus culegătorului de producții populare la început de secol douăzeci. * Tudor Pamfile (1883-1921) născut în localitatea Țepu (Tecuci) a fost și cursant al Școlii de Cavalerie din Târgoviște, fapt ce i-a dat

posibilitatea ca, în timpul liber, să culegă balade, doine, proverbe, basme din localitățile județului Dâmbovița. Printre acestea se găsește și o variantă a baladei *Radu lui Anghel din Greci* (sub acest titlu apare n.n.) specificându-se că este culeasă din județul Dâmbovița, împreună cu alte producții. * Opera sa de culegător, de folclorist, a fost publicată în numeroase volume, cele mai semnificative purtând titlurile: „*Cântece de țară*” (1913), „*Cimilituri românești*” (1908), „*Povestea lumii de demult*”.

* Personalități de seamă ale culturii românești precum Nicolae Iorga, Ion Bîanu, T.T. Burada au apreciat și evidențiat preocupările lui Pamfil în domeniul folclorului și etnografiei. La numai doi ani de la încetarea din viață a lui T. Pamfil (1921 – la Chișinău), apare la Dorohoi revista „Tudor Pamfile” cu subtitlul „revistă de limbă, literatură și artă populară”, ca mai târziu să poarte subtitlul de „revistă de muzică, artă populară și folclor”. * Revista va avea apariție lunară din februarie 1923, până în noiembrie 1928, propunându-și să adune datini și credințe, orații, povești, cântece, informații despre folclor și folcloriști. În conducerea revistei apare: D. Furtună, directorul gimnaziului din Dorohoi, Petre Gh. Savin, Mina I. Grădinaru. De asemenea, în numerele 1 și 2 (februarie-martie 1923) sunt menționați întemeietorii revistei, printre care P.S. Iacob Antonovici, prof. Tiberiu Crudu, director al Școlii Normale din Botoșani, preotul N.D. Hodoroabă, Elena T. Pamfile, Gh. Tutoveanu.

* Pe coperta revistei (21 cm / 13 cm) se găsesc trei medalioane: 1) un țaran arând; 2) portretul lui T. Pamfile; 3) țărani adunând recolta. * Sunt publicate articole despre T. Pamfil (viața, activitatea sa); T.T. Burada, un excelent etnograf, folclorist, membru corespondent al Academiei Române, ocazionat de trecerea acestuia în neființă (februarie 1928); despre acad. Ioan Urbaniarnik, colaborator al revistei „Convorbiri literare”, „Șezătoarea” și autor al multor volume de folclor. De asemenea, își găsesc locul în numerele revistei: colindele adunate din diferite regiuni ale țării, obiceiuri de sărbători, datini, credințe, studii despre portul popular, cântece, glume, jiti, taclale, precum și explicații ale unor expresii sau cuvinte din vocabularul românesc. În județul Dâmbovița, folcloriști ca I. Bratu, C. Manolescu, Al. Nicolescu, au adunat producții populare, amintind și despre cel a cărui revistă ar fi împlinit 85 de ani T. Pamfile.

LITERE

Revistă lunară de cultură
a Societății Scriitorilor Târgovișteni

Redacția:

Tudor Cristea (*Director*) • Mihai Stan (*Redactor-șef*) • Ion Anghel (*Secretar de redacție*) • Alexandru George, Mircea Horia Simionescu, Barbu Cioculescu, Mihai Cimpoi, Nicolae Neagu, Mircea Constantinescu, Henri Zalis, Florentin Popescu, Liviu Grăsoiu (*Seniori editori*) • Daniela-Olguța Iordache, Dumitru Ungureanu, Margareta Bineăț, Victor Petrescu, Mihai Gabriel Popescu, George Coandă, Nicolae Scurtu, Emil Stănescu, Corin Bîanu, George Toma Veseliu, Iulian Filip – subredacția Chișinău (*Redactori asociați*) • Ion Anghel (*Tehnoredactor*) • Cosmin Sirbu (*procesare computerizată*)

Între jupân Dumitrache și Orwell

De șapte luni apare la Satu Mare o remarcabilă revistă lunară de literatură și artă intitulată Acolada. Este editată de S.C. Pleiade și Editura Pleiade, sub egida și cu sprijinul financiar al Uniunii Scriitorilor. Directorul general este poetul Radu Ulmeanu, directorul revistei – dl Gheorghe Grigurcu, redactor-șef, poetul Petre Got, iar Ion Zubașcu – redactor asociat. * Numărul pe aprilie, cu cele 24 de pagini ale sale, cuprinde, ca și cele care l-au precedat, multe lucruri de remarcat și de citit (acidul editorial intitulat „Războaie în vreme de paște” al lui Radu Ulmeanu, în care, între războinici, se află soldățelul de plumb din fruntea PD-L, textul dlui Gh. Grigurcu despre cartea Svetlanei Paleologu Matta, „Eminescu și abisul ontologic”, al lui G. Dimisianu despre foiletoanele lui D. Țepeneag din volumul „Capitalism de cumetrie”, de la Polirom, al dlui Barbu Cioculescu despre ampla monografie „Principesa Elena Bibescu – Marea pianistă”, tipărită la Editura Vitruviu de către C.D. Zeletin și altele încă, semnate de Ilie Constantin, Luca Pițu, Constantin Trandafir, Nicolae Florescu, Magda Ursache și alții). * Mă voi opri, aici, doar asupra celor două texte aflate pe ultima pagină. Primul este „Lupta cu «tonomatele», semnat de dl Gheorghe Grigurcu, care începe cu acest savuros portret: „Pitoresc specimen politic Traian Băsescu! De sub straietele-i prezidențiale, croite la preț de câteva mii de euro costumul, după cum s-a scris la gazetă, iese naturelul unui personaj caragialesc sadea. Mult iubitor de bărfă și de local precum Mitică, emitent de nesfârșite panglici de sforăitoare oratorie precum Cațavencu, ținând țanțoș la «onoarea de familist» precum jupân Dumitrache, d-sa e atât de legat de un anume mediu pe care-l cunoaștem din paginile amintitului clasic, pe care-l sintetizează cu brio, încât gesturile de gravitate ce le încearcă plesnesc aidoma unor baloane înțepate cu un ac. Furnicat de comedie, n-are cum să fie luat în serios”. * Pe același ton ironic și relaxat, dl Grigurcu prezintă în continuare aspecte din războiul cu presa al noului jupân Dumitrache, care n-a păstrat nimic din vechea admirație a chereștegiului pentru jurnaliști și jurnale, ci doar indignarea lui față de cei care i-ar leza „onoarea de familist”, îndrăznind să sesizeze greșelile de exprimare ale fiicei sale, ori să lege lansarea ei în politică de faptul că e fiica președintelui. * Alături de textul dlui Grigurcu (care, citit de dl Băsescu, l-ar face pe acesta să-l situeze imediat pe autor între „tonomate” și să dea dispoziție să fie descoperit „mogulul” din spatele său), se află o mărturisire a Anei Blandiana. Poeta evocă un episod pe care nu înțelege de ce nu l-a integrat în volumul „Sertarul cu aplauze”. Locuia, spune A.B., în anii '80, lângă Clădirea Radioului și avea ocazia să vadă desfășurările de forțe atunci când sala de concerte era folosită pentru adunări de partid. O dată sau de două ori pe an, sala era umplută cu militari în termen, care erau ținuți acolo aproape o zi întreagă. Poeta nu înțelegea care ar putea fi rostul acelor acțiuni, dar după multiple investigații a reușit să afle: soldații erau puși să aplaude: „aplaude entuziaste, aplauze cu urale, aplauze ritmice, aplauze frenetice”. Iar rezultatul era înregistrat, spre a fi folosit ca fond sonor la transmisiile de manifestații și adunări. * Dl. Băsescu ar avea ceva de învățat din acest episod vrednic de distopiile lui Orwell ori Zamiatin. * Noroc că nu citește revistele literare!

LECTOR

REVISTA **LITERE** APARE CU SPRIJINUL
ADMINISTRAȚIEI FONDULUI CULTURAL NAȚIONAL
ȘI AL CONSILIULUI JUDEȚEAN DÂMBOVIȚA

Revista se distribuie: • în București, la librăria **Muzeul Literaturii Române** • în Târgoviște, la librăriile **Gaudeamus** și **Le Point**.
Abonamentele se fac prin poștă la redacția Târgoviște și la librăria **Gaudeamus** a Editurii **Bibliotheca**.

Redacția Târgoviște - Editura **Bibliotheca**, str. Nicolae Radian,
bl. KB2/3, 130062, tel/fax 0245.212241, 0765.453089
e-mail: biblioth@gmail.com • www.bibliotheca.ro

Redacția Găești - str. 13 Decembrie, bl. 30/C/6, 135200, Dâmbovița,
telefon 0245.713234, 0722.686856, e-mail: cristeador@yahoo.com

Tiparul:
S.C. VLASTA PROFESSIONAL S.R.L.
Târgoviște
60 pag. • 4,20 RON

